

Milleniaalien henkisyys sosiaalisen identiteetin näkökulmasta

Jonni Karlsson

Maisterintutkielma

Kulttuuriperinnön maisteriohjelma

Uskontotiede

Humanistinen tiedekunta

Helsingin yliopisto

Lokakuu 2021

Tiivistelmä

Tiedekunta: Humanistinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Kulttuuriperinnön maisteriohjelma

Opintosuunta: Uskontotiede

Tekijä: Jonni Karlsson

Työn nimi: Milleniaalien henkisyys sosiaalisen identiteetin näkökulmasta

Työn laji: Maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: Lokakuu 2021

Sivumäärä: 73

Avainsanat: Henkisyys, uushenkisyys, sosiaalinen identiteetti, Y-sukupolvi, diskurssianalyysi

Ohjaaja tai ohjaajat: Titus Hjelm

Tiivistelmä:

Vapaamuotoinen henkisyys, jossa yhdistellään erilaisten uskontoperinteiden piirteitä sekä erilaisten kulttuuristen resurssien sisältöjä sitoutumatta perinteiseen uskontoon, on yksi modernin länsimaisen uskontoelämän ilmiöistä. Suomessa tämänkaltaisen henkisyys on mediassa määritelty milleniaalisukupolven liittyväksi uskonnonharjoittamisen tavaksi. Samanaikaisesti milleniaalit ovat tilastoissa toistaiseksi kaikkien aikojen uskonnottomin sukupolvi.

Tutkielmassa tarkasteltiin, millaisena milleniaalien henkisyys näyttäytyy, kun sen rakentumista tarkastellaan sosiaalisen identiteetin ja subjektiivisen käänteen muodostaman teoreettisen viitekehyksen näkökulmasta. Tutkielma pyrki selvittämään haastatteluaineiston sekä diskurssianalyysin keinoin, kuinka henkinen identiteetti rakentuu milleniaalien puheessa. Suomalaista tutkimusta suoraan milleniaalien henkisyydestä ei käytössä olleen tiedon valossa ole vielä tehty. Kansainvälisesti milleniaalien henkisyys on liitetty individualistiin arvoihin ja joustavuuteen.

Aineisto kerättiin puolistrukturoitua teemahaastattelua käyttäen, haastatteleamalla kevään 2021 aikana seitsemää henkiseksi itsensä kokevaa milleniaalia. Yhtä lukuunottamatta haastattelut toteutettiin pandemiatilanteen johdosta etäyhteydellä Zoom-sovelluksessa. Haastateltavista kuusi oli naisia ja yksi oli mies.

Analyysin perusteella hahmottui kolme sisältökokonaisuutta, joista ensimmäinen käsitteli milleniaalien henkisyyttä katsomuksellisenä konstruktiona, toinen henkisyyttä osana milleniaalien elämää ja kolmas henkisyyden ja uskonnon välisiä rajapintoja. Kahdesta ensimmäisestä kokonaisuudesta muodostui molemmista viisi ja kolmannesta neljä diskurssia.

Aineistossa milleniaalien henkinen identiteetti rakentui omaehtoiseksi katsomukselliseksi orientaatioksi, jossa olemassa olevia elämän osa-alueita liitetään osaksi omaa henkisyyttä, jota voidaan sitten laajentaa erilaisin painotuksin olemassa olevien mahdollisuuksien, resurssivarantojen, tarpeiden ja mieltymysten valossa. Identiteetti rakentui muotoonsa vertailussa uskonnon sekä ilman henkisyyttä elämisen kanssa niin, että sen vastinparina toimi esimerkiksi elämä ennen henkisyyttä tai elämä ilman henkisyyden tuomia työkaluja ja sen mukana koettuja muutoksia ja hyötyjä, kuten valmiuksia henkisen hyvinvoinnin parantamiseen. Prosessin tuloksena oli positiivinen henkinen identiteetti.

Tutkimuksen rajoituksena on pieni aineisto, joka ei mahdollista yleistyksiä mutta sen näytenäkökulma tarjoaa suuntaa antavia tuloksia ja uusia hypoteeseja. Tutkimusta voisi jatkaa tutkimalla muun muassa sukupolvien eroja henkisyydessä ja henkisen identiteetin periytymistä perheessä.

1. Johdanto	1
1.1. Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskysymykset	1
1.2. Aiempi tutkimus	2
1.2.1. Henkisyys, uushenkisyys ja new age	2
1.2.2. Henkisyys Suomessa	4
1.2.3. Henkisyys ja milleniaalit	5
2. Teoreettinen viitekehys	6
2.1. Sosiaalisen identiteetin näkökulma	7
2.2. Subjektiiivinen käänne	9
2.3. Sosiaalisen identiteetin näkökulma ja subjektiivinen käänne uskonnon tutkimuksessa	10
3. Aineisto ja menetelmät	11
3.1. Aineiston esittely ja tutkimuksen kulku	11
3.2. Diskurssianalyysi	13
3.2.1. Tilannekohtaiset funktiot	14
3.2.2. Interdiskursiivisuus	15
3.2.3. Subjektipositio	15
3.3. Tutkimuksen etiikka	16
3.4. Näytenäkökulma	17
3.5. Analyysin kulku	18
4. Analyysi: Henkisen identiteetin rakentuminen milleniaalien puheessa	18
4.1. Henkinen identiteetti katsomuksellisena konstruktiona	19
4.1.1. Eklektiikan ja universalismin diskurssi	19
4.1.2. Kollektiivisen individualismin diskurssi	22
4.1.3. Luovan sisällyttämisen diskurssi	26
4.1.4. Todellisuuksien rajapintojen diskurssi	29
4.1.5. Taustoilla perustelemisen diskurssi	33
4.2. Henkinen identiteetti osana elämää	35
4.2.1. Elämään suhtautumisen diskurssi	36
4.2.2. Henkisyys omassa arjessa -diskurssi	38
4.2.3. Henkisyys tuo elämään työkaluja -diskurssi	41
4.2.4. Tarkoituksenmukaisuuden ja kehittymisen diskurssi	43
4.2.5. Elämä ennen ja jälkeen henkisyyden -diskurssi	46
4.3. Henkinen identiteetti ja uskonto	49
4.3.1. Eroavien toimijuuksien diskurssi	49
4.3.2. Kokemushistoriallinen diskurssi	51
4.3.3. Luovan rajaamisen diskurssi	53
4.3.4. Arvomaailmojen erojen diskurssi	56
5. Johtopäätökset	60
Kirjallisuusluettelo	68
Liitteet	74

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskysymykset

Henkisyys, jossa yhdistellään erilaisten uskontoperinteiden sekä erilaisten kulttuuristen resurssien sisältöjä sitoutumatta perinteiseen vakaumukselliseen uskontoon, on yksi modernin länsimaisen uskontoelämän keskustelua herättäneistä ilmiöistä. Suomessa tämänkaltaisen henkisyys on varsinkin mediassa määritelty usein juuri milleniaalisukupolven liittyväksi uskonnon harjoittamisen tavaksi. Esimerkiksi Yleisradio julkaisi 22.3.2021 artikkelin: ”Miksi millenniaali ei halua olla uskonnollinen, mutta etsii lohtua uushenkisyydestä? – Rationaalisessa yhteiskunnassamme ei ole tilaa lumolle, vaikka sitä ihminen kaipaa”. Helsingin Sanomat otsikoi jo 14.9.2019, että ”Uudenlainen henkisyys yleistyy Suomessa, ja se vetoaa varsinkin nuoriin naisiin – Eveliina Holmin matka alkoi intiaaninäystä”. Myös Yleisradion Kulttuuricocktail Live -ohjelmassa ”Uushenkisyys on yksilön projekti” 3.2.2021 keskustelemaan oli kutsuttu henkisyyttä harjoittavan kokemusasiantuntijan rooliin juuri milleniaalisukupolven edustava nainen.

Samanaikaisesti milleniaalit ovat tilastoissa toistaiseksi kaikkien aikojen uskonottomin sukupolvi, kun Suomi maallistuu länsimaisen kehityksen mukaisesti niin, että jokainen sukupolvi on vähemmän uskonnollinen kuin edellinen (Taira 2019, Ylikoski 2017). Kirkon tutkimuskeskuksen *Uskonto arjessa ja juhlassa* -julkaisun mukaan uskonnolliseksi identifioituminen on nuoremmilla sukupolvissa yhä harvinaisempaa (Ketola 2020a, 39). Sen sijaan vaihtoehtoiset ja uushenkiset uskomukset ovat julkaisun mukaan yleistymässä erityisesti 1980- ja 1990-luvuilla syntyneissä sukupolvissa (Ketola 2020b, 83). Rajapinta on kiinnostava. Yksilökeskeinen henkisyys on kuitenkin määritelty konseptina liukkaaksi. Keskustelu niin henkisyyskäsitteistä, sisältökysymyksistä, kuin sen yhteiskunnallisesta vaikutuksestakin on moniäänistä ja ilmiötä on lähestytty monista eri lähtökohdista (Mahlamäki & Kokkinen 2020, 194-195).

Tutkielman kohteena on, millaisena milleniaalien henkisyys näyttäytyy, kun sitä tarkastellaan sosiaalisen identiteetin ja subjektiivisen käänteen muodostaman teoreettisen viitekehyksen näkökulmasta. Sosiaalisen identiteetin näkökulma (Tajfel 1981, Turner 1987) kohdistuu ihmisen ryhmäjakoisiin perustuvien identiteetin osien tarkasteluun, subjektiivisella käännteellä taas viitataan erityisesti yksilöllisyyttä korostavaan laaja-alaiseen arvomuutokseen (Taylor 1992). Esittelen käsitteet yksityiskohtaisesti toisessa luvussa. Tutkielmassa ei pyritä testaamaan milleniaalien henkisyyttä. Tavoitteena on tarkastella, kuinka henkiset milleniaalit itse kokevat identiteettinsä ja

tuottaa näin laadullista aineistoa henkisten milleniaalien omaan kokemukseen perustuen. Pysin selvittämään haastatteluaineiston sekä diskurssianalyysin keinoin: *Kuinka henkinen identiteetti rakentuu milleniaalien puheessa?* Tarkentavana lisäkysymyksenä kysyn lisäksi: *Kuinka henkistä identiteettiä hahmotetaan luokittelemalla sitä suhteessa relevantteihin vertailuryhmiin, kuten uskonnollisuuteen tai elämään ilman henkisyttä?*

Tutkielman rakenne on seuraavanlainen. Ensimmäisessä luvussa käsittelen tutkimuksen lähtökohtia sekä milleniaalien henkisyyteen liittyvää teoreettista keskustelua kansainvälisessä kontekstissa ja Suomessa. Toisessa luvussa esittelen tutkielmaa ohjaavia teoreettisia käsitteitä, sosiaalisen identiteetin näkökulmaa ja subjektiivista käännettä. Kolmannessa luvussa käyn läpi tutkielman käytössä olleen aineiston ja menetelmät sekä tutkimuksen kulkua ja eettisiä kysymyksiä. Neljännessä luvussa kuvaan diskursseja milleniaalien henkisten identiteettien rakentumisessa. Viidennessä luvussa esittelen analyysistä tekemiäni johtopäätöksiä sekä pohdin tutkielmaa kokonaisuutena hahmotellen samalla mahdollisuuksia jatkotutkimuksen suhteen.

Henkisyys on nykypäivän Suomessa mediavälitteisesti näkyvä sekä tiettyyn sukupolveen liitetty uskonnollinen ilmiö. Suoraan milleniaalien henkisyyteen liittyvää tutkimusta ei Suomessa kuitenkaan ole vielä tehty. Siksi sitä on mielestäni perusteltua tutkia. Tekemättä liian suuria yleistyksiä tutkielmassa pyritään tarkastelemaan, millaisia huomiota henkisten identiteettien rakentumisesta voidaan tehdä, kun niitä tutkitaan rajatun näkökulman sekä poikkitieteellisen teoreettisen lähestymistavan muodostaman viitekehyksen keinoin.

1.2. Aiempi tutkimus

1.2.1. Henkisyys, uushenkisyys ja new age

Yksilökeskeisen henkisyyden kasvuun, jossa elämyksillä ja elämäntavoilla on suuri rooli, on alettu kiinnittää huomiota uskontotieteen tutkimuksessa 1990-luvulta lähtien (Mahlamäki & Kokkinen 2020, 195). Usein henkisyys ymmärretään joko new age -liikkeen modernina perillisenä, mutta aiempaa laajempaa käsitteenä, jonka osaksi voidaan lukea esimerkiksi modernin esoteerisuuden, new age -henkisyyden ja sekulaarin henkisyyden kaltaisia käsitteitä (Mahlamäki & Kokkinen 2020, Utriainen & Ramstedt 2017). Tällaista henkisyttä yhdistäviin piirteisiin luetaan usein esimerkiksi individualistinen kokemuksellinen epistemologia, perinteiden omakohtainen yhdisteleminen, henkisen kasvun tai matkan tavoite sekä holistinen maailmankuva yhdessä jonkinlaisen perennialistisen universalismin kanssa (Heelas & Woodhead 2005, Mahlamäki & Kokkinen 2020,

Sohlberg & Kokkinen 2020, Watts 2018, Bowman 2000, Bruce 2000). Oheisten lisäksi henkisyys on liitetty erityisiä käytännön ulottuvuuksia, kuten oma toiminnallinen viitekehys, (Hanegraff 1999, Watts 2018) sekä etsijyys sosiaalisena instituutioon (Sutcliffe 2003, Kokkinen 2019, Mahlamäki & Kokkinen 2020). Henkisyys on myös tarkasteltu modernina kansanomaisen uskonnollisuuden muotona (Bowman 2000, Utriainen 2017) sekä uskonnottomuuden alakategoriana (Bruce 2000, 2017, Von Stuckrad 2013, Sillforss 2017, Taira 2019).

Henkisyys käsitteistö on monialaista ja kirjavaa (Mahlamäki & Kokkinen 2020, 194). Historiallisesta näkökulmasta henkisyys juurien on osoitettu johtavan länsimaiseen esoteeriseen perinteeseen, jonka popularisoituneena perillisenä new age -liikettä voidaan pitää (Hanegraff, 1996, 1999, Mahlamäki & Kokkinen 2020, Sohlberg & Ketola 2015). Termi ”new age” on alun perin viitannut historialliseen muutokseen, jonka odotettiin tapahtuvan yliluonnollisten voimien myötävaikutuksella, tuoden mukanaan korkeamman tietoisuuden ja henkisyys ajan. Sitten käsitteellä on varsinkin tutkimuksessa viitattu laajaan ilmiöiden kirjoon, johon luetaan esimerkiksi astrologian, ennustamisen, kanavoinnin kaltaisia käsitteitä yhdistettynä esimerkiksi vaihtoehtoiseen lääketieteeseen, joogaan ja erilaisiin terapeuttisiin käytäntöihin. (Sohlberg & Kokkinen 2020, 227) Varsinkin historiallisesta näkökulmasta henkisyys konseptteja on vaikeaa täysin erottaa toisistaan, ja new age sekoittuu monisyisesti laajempaan keskusteluun vapaamuotoisesta henkisyudesta ja hämärtää käytössä olevaa tutkimuksellista käsitteistöä (Mahlamäki & Kokkinen 2020, 195).

Tutkielmassa olen enimmäkseen kiinnostunut näkökulmista, joissa henkisyys ymmärretään enemmänkin esimerkiksi kielenä (Watts 2018, 364) tai toimijuudeltaan institutionaalisesta uskonnollisuudesta eroavana uskonnonharjoittamisen tapana (Hanegraff 1996, Ketola & Sohlberg 2015, Utriainen 2020a). Tarkastelen henkisyys vaihtoehtona perinteiselle uskonnollisuudelle niin, että siinä missä uskonnollisuus nähdään esimerkiksi byrokraattisena, liian normatiivisena tai konservatiivisena, nähdään henkisyys positiivisena ja sallivana käytännön vaihtoehtona harjoittaa uskonnollisuutta autenttisella ja omakohtaisella tavalla (Heelas & Woodhead 2005, Utriainen 2017, 2020a, Sohlberg & Kokkinen 2020, Sutcliffe & Bowman 2000). Käytännössä rajanvetoa tehdään myös niin, että perinteestä poikkeavalla tavalla uskonnollisen yksilön liittäessä positiivisia merkityksiä tietyn uskonnollisen perinteen harjoittamiseen sitä kutsutaan henkisyudeksi. Kun taas perinteeseen liitetään negatiivisia merkityksiä, sitä kutsutaan uskonnoksi (Martin 2017, 12). Henkisyys on sen harjoittajien piirissä siis mahdollista ymmärtää sekä omaehtoisesti koetuksi identiteetiksi että tavallaan kriittiseksi kommentiksi yksinkertaistavalle ja aikansa eläneeksi koetulle asetelmalle uskonnollisuudesta ja uskonnottomuudesta (Utriainen 2020a, 227). Myös Wouter

Hanegraff (1996, 517-522) on 1990-luvulla kuvaillut new agea länsimaisen kulttuurin kritiikiksi sekularisoituneen esoteerisuuden termistön keinoin.

Ilmiönä henkisyyttä tarkastellaan usein suhteessa sekularisaatioteoriaan. Sekularisaatioteoria perustuu ajatukselle siitä, että modernilla elämäntavalla on uskontoon syövyttävä vaikutus niin, että yhteiskuntien kehittyessä uskonnon painoarvo vähenee (Heelas & Woodhead 2000, 307).

Henkisyyttä taas on tulkittu maallistumisparadigman haastajana niin, että uskonto ei ole häviämässä teorian mukaisella tavalla vaan se enemmänkin muuttaa muotoaan. Vaihtoehtoisesti haastaja-asemaan on suhtauduttu varauksella siten, että ilmiön vaikuttavuuteen kriittisesti suhtautuvat tutkijat tulkitsevat sen vaikutuksia korostavien tutkijoiden käyttävän esimerkiksi henkisen vallankumouksen leimaa liian löysin perustein. Henkisyys ilmiönä on nähty esimerkiksi uskonnollisuudeksi verhotuksi kapitalismiksi, jonka potentiaalisen vaikuttavuuden esteenä ovat individualismi, relativismi sekä yhteisen katsomuksellisen perustan puute. (Bruce 2000, 2017, myös esim. Botvar 2009) Edelleen henkisyyttä on myös kritisoitu esimerkiksi narsistiseksi, pinnalliseksi sekä kaupalliseksi ilmiöksi ja sen suhteeseen täydentäviin hoitoihin on suhtauduttu varauksella (ks. Watts 2018, Utriainen & Ramstedt 2017, 217-218).

Henkisyiden yhteiskunnallista painoarvoa korostavat tutkijat ovat käyttäneet esimerkiksi uudelleenlumoutumisen (Partridge 2004) sekä henkisen vallankumouksen (Heelas & Woodhead 2005) kaltaisia käsitteitä kuvaamaan kasvun prosessia ja sen syiksi on ehdotettu muun muassa länsimaisten arvojen itämaistumista (Campbell 2007), länsimaisen esoteerisen perinteen popularisoitumista (Hanegraff 1996, 1999, Partridge 2004, Sohlberg & Ketola 2015, Mahlamäki & Kokkinen 2020), uusromantiikkaa (Thomas 2006), sekä subjektiivista käännettä (Heelas & Woodhead 2005, Watts 2018) tai yleisempää arvomuutosta (Sillforss 2017). Erityisesti arvomuutoksen vaikutuksen korostaminen näyttää saavuttaneen jonkinlaisen vakiintuneen aseman. Tulkinnoissa arviot ilmiön vaikutuksesta vaihtelevat. Osa arvioi ilmiön potentiaalliseksi tulevaisuuden uskonnolliseksi normiksi (Partridge 2004, Heelas & Woodhead 2005, Watts 2018) ja osa sen saavuttaneen lähinnä jonkinlaista kulttuurista pääomaa (Sutcliffe & Bowman 2000, Bruce 2000).

1.2.2. Henkisyys Suomessa

Tällä hetkellä Suomessa toimii vajaa sata new age -henkisyys tai henkiseen kasvuun liittyvää yhteisöä tai yhdistystä (Sohlberg & Kokkinen 2020, 288). Harjoittajien keskuudessa termi ”new age” on menettänyt asemansa negatiivisten konnotaatioiden takia ja on enimmäkseen korvautunut myös tässä tutkielmassa käytetyllä termillä henkisyys (Sohlberg & Ketola 2015, 135). Myös termiä

uushenkisyys on käytetty erityisesti tutkimustasolla, mutta termiä ei henkisyiden piireissä ole koettu laajalti omaksi. Yleisiä vaikutteita suomalaisen henkisyiden uskomuskokonaisuuksissa ovat itämaiset uskonto ja filosofia, luonnonuskonnot, länsimainen esoteerisuus sekä humanistinen psykologia (Sohlberg & Ketola 2015, Utriainen & Ramstedt 2017). Lisäksi Sohlbergin ja Ketolan (2015) mukaan suomalaisessa henkisyudessa kristillisiä opetuksia enemmänkin tulkitaan uudelleen kuin hylätään uuden tradition tieltä. Erinomainen esimerkki tämänkaltaisesta kristinuskon uudelleen tulkittamisesta henkisyiden kontekstissa on enkeliuskon (ks. Utriainen 2017). Laajalti ottaen suomalainen henkisyys seuraa kuitenkin kansainvälisiä trendejä. Omanlaisia painotuksia ovat olleet esimerkiksi Kalevalasta ammentaminen sekä saunajooga (Utriainen & Ramstedt 2017, 214-215).

Gallup Ecclestiaca 2015 -kyselyaineiston (Taira 2019) mukaan suuri osa suomalaisista allekirjoittaa monia uuteen henkisyteen löyhästi liittyviä uskomuksia kuten, että järjestäytyneet uskonnot sisältävät liikaa vanhentuneita patriarkaalisia uskomuksia ja käytäntöjä (79 %) tai että kaikkien uskontojen alkuperä löytyy samasta sisäisestä henkisestä kokemuksesta (60 %). Kuitenkin on epäselvää, missä määrin tällaiset asenteet kumpuavat todellisuudessa esoteerisista tai new age -liikkeeseen liittyvistä taustoista tai materiaaleista. Todennäköisempää on, että avara henkinen orientaatio, joka korostaa monistisia maailmankuvia ja pluralistista teologiaa samaan aikaan vieroksuen järjestäytyntä uskontoa, reflektoi enemmänkin laajempaa myöhäismodernia individualismia kulttuurissa yleisesti (Sohlberg & Ketola 2015, 135-138). Vuoden 2015 kyselyssä reilu kolmasosa uskonottomista määritteli itsensä samaan aikaan henkiseksi ihmisiksi. Kysymyksenasettelu ei kuitenkaan ole ongelmaton, sillä henkisyys voidaan kokea myös esimerkiksi pohdiskelevuuteen liittyvänä luonteenpiirteenä (Taira 2019).

1.2.3. Henkisyys ja milleniaalit

Milleniaaleilla viitataan 1980- ja 1990-luvuilla syntyneisiin ihmisiin, joista käytetään myös käsitettä Y-sukupolvi. Y-sukupolvesta on kirjoitettu myös yksilöllisen valinnan sukupolvena painottaen individualismia ja esimerkiksi kulutuksen painoarvoa liittyen sukupolven rakenteellisiin piirteisiin. (Hoikkala & Paju 2008, 287-289)

Yleensä varsinkin uushenkisyiden suhteen tehdyt ikäjakaumat liittyvät enimmäkseen keski-ikäisten sekä keskiluokkaisten naisten määrän korostumiseen (Utriainen & Ramstedt 2017, 213-223). Heelas & Woodhead (2005) ovat tulkinneet nuorilla olevan vähemmän aikaa ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ongelmia sekä jo valmiita arvomaailmoihin sopivia verkostoja, joten henkisyudellä on

nuorille vähemmän tarjottavaa. Lisäksi henkisyiden siirtyminen eteenpäin nuoremmille sukupolville on tulkittu ongelmalliseksi. Esimerkiksi Bruzen (2017) mukaan henkisyiden päädytään enimmäkseen uskontojen vaikutuspiiristä eikä sekulaareista maailmankuvista, joten sekularisaation myötä myös henkisyiden painoarvo laskee.

Henkisyiden liittyviä tekijöitä empiirisesti kartoittaneista tutkimuksista mainittakoon Galen Watts, Pål Ketil Botvar, sekä Gordon Lynch. Watts (2018) on tutkinut milleniaalien henkisyitä Kanadassa, jossa milleniaalien henkisyys liittyi vahvasti yleisempiin liberaaleihin arvoihin sekä individualismiin. Botvar (2009) taas on erotellut Norjan henkisyiden kenttää jaolla koulutetun kaupunkiväestön suosiman vapaamuotoisemman henkisyiden sekä matalammin koulutetun maaseudun väestön harjoittaman new age-henkisyiden välillä. Ikä ei kuitenkaan osoittautunut Botvarin aineistossa merkittäväksi erottelevaksi tekijäksi. Lynch (2007) on tarkastellut henkisyiden yhteyttä arvomuutokseen progressiivisen henkisyiden näkökulmasta. Hänen mukaansa maailman uskonnollinen kenttä on jaettavissa karkeasti konservatiivisiin ja progressiivisiin siipiin. Henkisyiden osalta progressiivinen siipi tai miljöo muodostuu tarpeista löytää uskonnonharjoittamisen tapoja, jotka vastaavat liberaalien länsimaisten arvojen mukaista kokemusta elämästä. Aikansa tarpeisiin kuuluvat esimerkiksi pyrkimys vapautua patriarkaatista, oleminen pääosin linjassa tieteen kanssa sekä terve suhde ihmisen ja ympäristön välillä.

Kimmo Ketola (2020a, 39) tulkitsee Kirkon tutkimuskeskuksen *Uskonto arjessa ja juhlassa* -julkaisussa kirkon jäsenmäärien vähenemistä niin, että varsinkin nuorempien sukupolvien keskuudessa uskonnolliseksi identifioituminen on selvästi yhteydessä perinteisiksi koettuihin sukupuolirooleihin ja kansallisiin arvoihin. Sukupuolten tasa-arvon ja yhtäläisten roolien korostus sekä samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuden arvostus ennustaa Ketolan mukaan ateistista tai ei-uskonnollista identiteettiä. Lisäksi Suomessa milleniaaleihin liittyviä rajoituksia on opinnäytteiden tasolla tehty uskonnottomuudesta. Tiina Parkkisen (2019) aineistossa milleniaalien uskonnottomuus liittyi ensisijaisesti individualismiin sekä siihen, ettei uskonto näyttäyty nuoremmille riittävän yksilöllisenä, joustavana tai liberaalina. Kuten Wattsin (2018) tutkimuksessa, milleniaalien uskontoelämä näyttää rakentuvan yksilöllisyyden, arvoliberalismin sekä uskonnolle vaihtoehtoisen diskurssin kaltaisten teemojen ympärille.

2. Teoreettinen viitekehys

Tutkimuksen teoreettisen viitekehysten muodostavat sosiaalisen identiteetin teorian (Tajfel 1981) ja itsekategorisointiteorian (Turner 1987) muodostama sosiaalisen identiteetin näkökulma sekä

subjektiiviseksi käännteeksi (Taylor 1992) kutsuttu yleinen arvomuutos länsimaissa. Subjektiivinen käänne vaikutti kysymyksenasettelun muodostumiseen ohjaamalla huomiota henkisyteen liittyviin arvoihin ja asenteisiin sekä tutkimuksen aineistonkeruuseen. Sosiaalisen identiteetin näkökulma ohjasi tutkimuksen analyysiä.

2.1.Sosiaalisen identiteetin näkökulma

Identiteetti on yksilön kieleen perustuva kapasiteetti hahmottaa, keitä ihmiset ovat. Se sisältää tietoa siitä, keitä me olemme, keitä muut ovat, muiden tietoa siitä, keitä me olemme sekä esimerkiksi tietoa siitä, mitä me ajattelemme muiden ajattelevan meidän olevan. Identifikaatio on siis moniulotteinen luokittelujärjestelmä, jonka tehtävä on kartoittaa todellisuutta sekä ihmisten paikkoja sen sisällä yksilöinä ja osana erilaisia ryhmiä. (Jenkins 2008, 6)

Henri Tajfelin alun perin muotoileman sosiaalisen identiteetin teorian mukaan sosiaalinen identiteetti on yksilön se osa identiteettiä, joka juontuu kokemuksesta erilaisiin ryhmiin tai luokkiin kuulumisesta yhdistettynä niihin liittyviin arvoihin ja tunteisiin. Se on yksilön sosiaalisten identifikaatioiden summa. (Tajfel 1981, 255, Abrams & Hogg 1990, 2, Turner 2010, 15-40)

Sosiaalipsykologinen teoria perustuu huomiolle siitä, että yksilöillä on tapana erottaa oma ryhmänsä muista niin, että omaa ryhmää verrataan muihin samankaltaisiin ryhmiin nähden oma ryhmä jollakin tapaa vertailukohteita positiivisemmassa valossa. Prosessin tuloksena on positiivinen sosiaalinen identiteetti. (Turner 1987, 42)

Itsekategorisointiteoria on sosiaalisen identiteetin teorian täydentäväksi jatkoksi kehitetty joukko oletuksia ja hypoteeseja. Suurimpana erona teorioiden välillä on se, että sosiaalisen identiteetin teoria keskittyy sisäryhmän positiiviseen erottuvuuteen ryhmäidentiteettiä selittävänä huomiona, kun taas itsekategorisointiteoria sijoittaa sosiaalisen identiteetin monenlaisen ryhmäkäyttäytymisen taustalla vaikuttavaksi pohjaksi tai mekanismiksi. (Hogg & McGarty 1990, 11-12)

Avainasemassa ovat huomiot siitä, että yksilö luokittelee itsensä eri tasoihin sosiaalisiin kategorioihin ja että yksilön ryhmäkäyttäytyminen heijastelee näitä asemoiteja (Turner 1987, 203-209). Yksilön itseymmärrys vaihtelee inklusiivisuudeltaan erilaisten tasojen välillä niin, että taso tai kategoria, joka tilanteessa korostuu, määrittelee yksilön hahmotusta itsestään, mikä taas määrittää yksilön sosiaalista käyttäytymistä (Oakes 1987, 117).

Sosiaalisen identiteetin teoria ja itsekategorisointiteoria muodostavat yhdessä sosiaalisen identiteetin näkökulman. Näkökulman keskiössä on huomio siitä, että ryhmien muodostumisen sekä

niiden välisen vertailun taustalla on kategorisaation, eli luokittelun kognitiivinen prosessi; havaintojen järjestäminen helpommin käsiteltäviin yksiköihin. (Oakes 1987, 127) Silloin kun jokin kategoria sisältää yksilön itsensä, muodostuu jako sisä- ja ulkoryhmiin, sosiaalisiin kategorioihin, joiden muoto rakentuu teorian mukaan vertailemalla ryhmiä toisiinsa sopivan viitekehyksen sisällä (Abrams & Hogg 1990, Hogg & McGarty 1987) Toisin sanoen sosiaalinen kategoria edustaa itseluokittelua inklusiivisemmalla ja korkeammalla tasolla kuin yksilö persoonana (Turner 1987, 203-209).

Tilannekohtaisesti korostunut sosiaalinen kategoria voi liittyä esimerkiksi kotipaikkakuntaan, ammatti-identiteettiin tai ikäryhmään vertailulle otollisen henkilön tai tilanteen kohtaamisen yhteydessä. Tällä tavoin esimerkiksi eri uskontoperinteitä on mielekäästä vertailla keskenään, sillä ne voidaan määrittää kuuluvaksi samaan sosiaaliseen yläkategoriaan. Tämän tutkielman suhteen sopivia viitekehyksiä muodostavat esimerkiksi henkisyiden ja uskonnon välinen rajapinta sekä henkisten identiteettien rajoja ja sisältöjä rakentavat erottelut henkisyiden ja ei-henkisyiden välillä.

Sosiaalisen identiteetin näkökulma mahdollistaa tarkastelun keskittymisen ensisijaisesti puheessa muodostuviin sosiaalisiin kategorioihin eli sisä- ja ulkoryhmiin, joiden rakentumisen myötä omalle henkiselle identiteetille muodostuu positiivista erottuvuutta. On kiinnostavaa, kuinka luokitteluja tehdään, perustellaan ja ylläpidetään puheessa omasta henkisyydestä. Itsekategorisointiteorian avulla voidaan tarkastella, minkälaisen perustan henkisyys muodostaa arjelle, elämälle sekä esimerkiksi vastoinkäymisiin suhtautumiselle. Lisäksi sen ohjaamana on mahdollista arvioida, milloin henkinen identiteetti osana yksilön laajempaa identiteettiä korostuu suuremman roolin tai erilaisen funktion muodossa. Näissä tapauksissa kiinnostavaa on, kuinka juuri milleniaalien henkinen identiteetti erottuu muista mahdollisista kategorioista ja identiteeteistä.

Kun suora positiivinen erottuvuus oman sisäryhmän eduksi ei toteudu, yksilö on teorian mukaan positiivisen sosiaalisen identiteetin tavoittaakseen motivoitunut joko jättämään ryhmän tai erottamaan itsensä epäedullisesta vertailusta sosiaalisen liikkuvuuden, sosiaalisen muutoksen tai sosiaalisen luovuuden kognitiivisilla strategioilla (Abrams & Hogg 1990, 5, ks. lisää Turner 2010, 34). Erityisesti sosiaalisen luovuuden strategiat, joissa vertailun ehtoja muutetaan, korostuvat usein erilaisten vähemmistöjen tapauksessa, jolloin ne voivat muodostaa mahdollisuuden osittain positiivisen sosiaalisen identiteetin ylläpitämiselle silloin, kun vertailu enemmistöryhmään on sellaisenaan identiteetille epäedullinen (Tajfel 1981, 338). Sosiaalisen luovuuden strategia muodostaa kiinnostavan tulkinnallisen kehyksen aineiston tilanteille, jossa vaihtoehtoista, verrattain marginaalista henkisyyttä vertaillaan valtakulttuurisiin ilmiöihin niin, että tuloksena on vaihtoehdon kannalta positiivinen erottuvuus.

Richard Jenkins (2008, 1-28) on haastanut sosiaalisen identiteetin teorion sosiologisesta näkökulmasta. Jenkins huomioi osuvasti, että kaikki identiteetit ovat lopulta sosiaalisia, sillä niiden merkitys syntyy vuorovaikutuksesta erilaisin neuvottelun keinoin. Lisäksi Jenkins toteaa identifikaation prosessin tulkintojen keskittyvän usein liikaa kategoriin eroihin samankaltaisuuksien kustannuksella. Kuitenkin prosessi vaatii molempia. Vaikka Jenkins haastaa osuvasti Tajfelin ja Turnerin edellä kuvattuja typologioita, jakaa hän käsityksen identifikaatiosta todellisuuden vertailuna osiin samankaltaisuuksien ja erojen pohjalta. Jenkinsin mukaan identiteetti ei kuitenkaan suoranaisesti *määrrä*, kuinka ihminen käyttäytyy. Huomiot toimivat osuvina tarkentajina Tajfelin teoretisoinnin ja sosiaalisen todellisuuden välillä.

Tajfel (2010, 2) toteaa sosiaalisen identiteetin olevan tarkoituksella rajattu käytännön käsite, jolla pyritään nimenomaan välttämään tarve koko ihmisen identiteetin määrittelyyn. Termin käsitteellinen funktio on mahdollistaa keskittyminen niihin identiteetin osiin, jotka juontuvat yksilön näkemyksestä liittyen itsensä ja muiden jakamisesta sosiaalisiin kategorioihin, ulko- ja sisäryhmiin sekä näihin jakoihin liittyviin arvoihin sekä tunteisiin. Henkisen identiteetin suhteen se tarkentaa huomion yksilöiden puheessa rakentuviin identiteetteihin sekä erilaisiin rajapintoihin, joiden avulla niitä tuotetaan.

2.2. Subjektiivinen käänne

Subjektiivinen käänne on Charles Taylorin (1992) mukaan laajamittainen kulttuurinen sisäänpäin suuntautumiseen liittyvä muutos länsimaissa, joka perustuu näkemykselle siitä, että miellämme itsemme olennoiksi, joilla on syvällisiä sisäisiä ulottuvuuksia. Edelleen näiden ulottuvuuksien tutkiskelu ja rehellinen seuraaminen luovat mahdollisuuksia kokonaisvaltaisempaan elämään. Käsite kuvaa siis siirtymää etäämmäs ulkoisten roolien määrittelemästä elämästä kohti yksilön omien kokemusten ja tuntemusten ohjaamaa elämäntyyliä. Laaja-alaisen arvomuutoksen myötä myös uskontojen suhteen traditioiden, kansallisuuksien ja perheiden muodostamien odotusten sijaan keskeisiksi johdattavaksi teemoiksi on tulkittu nousseen yksilöiden halut, tunteet sekä kokemukset. (Mahlamäki & Kokkinen 2020)

Eriyisesti Paul Heelas ja Linda Woodhead (2005) ovat tarkastelleet subjektiivista käännettä henkisyyden kontekstissa (myös esim. Watts 2018). Heidän mukaansa subjektiivinen käänne on koko länsimaisen yhteiskunnan läpäisevänä arvojen ja elämään orientoitumisen muoto, jonka myötä on sopivampaa harjoittaa uskonnollisuutta niin, että se palvelee yksilöä parhaiten verrattuna siihen, että yksilö muovaisi itseään parhaiten uskonnon ulkoista pyhyttä palvelemaan muotoon. Tästä

näkökulmasta uskonnollisuuden orientoitumisen ytimessä on se, minne yksilö paikantaa pyhyiden. Karkeasti ottaen perinteistä uskonnollisuutta harjoittava yksilö projektoi pyhän itsensä ulkoiseen transsendenssiin. Tie tämän pyhyiden luokse kulkee dogmeja, traditioita ja kirjoituksia noudattavaa polkua. Subjektivisempaa henkisyttä harjoittava yksilö taas löytää pyhyiden ja uskonsa auktoriteetin sisältään niin, että sen välittäjänä toimii henkilökohtainen, usein mystinen kokemus. Subjektiiivinen käänne on vaikuttanut laajasti tutkielman aineistonkeruuvaiheeseen kiinnittämällä huomiota henkisyyden kytkeytymiseen milleniaalien arvoihin ja asenteisiin. Lisäksi se luo tämän tutkimuksen tapauksessa kiinnityskohdan milleniaalisuuteen. Yksilöllisyyden ja omakohtaisuuden korostuminen ovat tästä näkökulmasta sekä henkisyteen että milleniaalisukupolveen liitettyjä eetoksia. On kiinnostavaa nähdä, kuinka yhteys nousee aineistossa esiin milleniaalien puheessa. Pysin johtopäätöksissä tarkastelemaan tätä rajapintaa tarkemmin.

2.3. Sosiaalisen identiteetin näkökulma ja subjektiivinen käänne uskonnollisuuden tutkimuksessa

Sosiaalisen identiteetin teoriaa tai näkökulmaa on käytetty eri uskontoperinteiden tulkintaan opinnäytetöissä esimerkiksi suomenuskoisten (Arola 2010), musliminaisten (Havukumpu 2014) ja vapaa-ajattelijoiden (Halme 2018) sosiaalisesta identiteetistä. Lisäksi Arolan (2010) mukaan Heikki Pesonen ja Elina Huhta ovat tulkinneet vähemmistöuskontojen oikeuttavan omaa uskontoaan tekemällä sosiaalisen identiteetin näkökulmasta omalle ryhmälleen suotuisia vertailuja. Sosiaalitieteiden piirissä näkökulmaa on käytetty esimerkiksi työttömien (esim. Mäkinieniemi 2019) ja muiden erilaisten yhteiskunnallisten ryhmien tutkimiseen. Henkisyyden tutkimuksessa sosiaalisen identiteetin teoriaa ei omien tietojeni mukaan ole käytetty Suomessa. Sen sijaan esimerkiksi suomenuskoisten (Arola 2010) tapauksessa sosiaalista identiteettiä rakennettiin muodostamalla positiivisia erottuvuuksia valtakulttuuriseen kirkkoon, muihin uuspakanallisiin liikkeisiin sekä ”hörhöilynä” pidettyyn uushenkisyyteen.

Subjektiiivinen käänne on vakiinnuttanut paikkansa osana henkisyyden tutkimusta (ks. lisää Mahlamäki & Kokkinen 2020, 194-195). Tästä lienee laajalti kiittäminen Paul Heelasin ja Linda Woodheadin *Spiritual revolution* (2005) -teosta. Heelas ja Woodhead (2005) muodostivat käännettä mukaillen oman subjektivisaatioteesinsä, jonka avulla kysymystä potentiaalisesta henkisestä vallankumouksesta tarkasteltiin todeten liikehdintä liian pieneksi, jotta varsinaisesta vallankumouksesta voitaisiin puhua. Lisäksi esimerkiksi Galen Watts (2018) on tulkinnut henkisyteen liittyvän liikehdinnän olevan johtoista subjektiivisen käänteen sekä romantiikan ajan

perinnön uudesta tulemisesta kokemuksellisuuden ja ajatuksen luonnon pyhydestä kontekstissa. Siinä missä tässä tutkimuksessa oleva aineisto ei varsinaisesti kykene vastaamaan teorian esittämiin kysymyksiin, mahdollistaa teoria keskittymisen henkisyteen liittyviin arvoihin ja asenteisiin. Sosiaalisen identiteetin teoria puolestaan mahdollistaa positiiviseen erottuvuuteen ja rajanvetoihin keskittymisen.

3. Aineisto ja menetelmät

3.1. Aineiston esittely ja tutkimuksen kulku

Tutkimuksen aineisto koostuu seitsemästä puolistrukturoidusta teemahaastattelusta, jotka toteutettiin vuoden 2021 tammikuun ja huhtikuun välillä. Haastateltaviin kuului kuusi naista ja yksi mies. Vallitsevasta koronavirustilanteesta johtuen haastattelut yhtä lukuun ottamatta toteutettiin etäyhteydellä Zoom-sovelluksessa. Etsin tutkielmaa varten henkilökohtaisten kontaktien ja sosiaalisen median avulla henkiseksi itsensä määritteleviä vuosien 1980 ja 1995 välillä syntyneitä (ks. liite 1). Rajasin milleniaalisukupolven vuosien 1980 ja 1995 välillä syntyneisiin Terhi Paavolan (2011) Y-sukupolvesta kirjoittaman artikkelin perusteella.

Haastateltavia oli ensin tarkoitus etsiä kahden uushenkisyyttä käsittelevän lehden kautta. Sain kuitenkin ilmoituksen vain toiseen lehdistä, eikä ilmoitukseen lopulta tullut yhtäkään vastausta. Aloitin haastattelut pilottimielessä testaamalla haastattelurunkoa kahden ystäväni kanssa, jotka sopivat ikänsä ja katsomuksensa puolesta ottamaan osaa tutkimukseen. Toisen näistä ehdotuksesta lähestyin sähköpostitse useaa henkisyteen liittyvää Facebook-ryhmää ylläpitävää kirjailija Pauli Liikalaa ajatuksena jalkautua haastattelukutsun muodossa sosiaaliseen mediaan. Liikala julkaisi sähköpostini alkupuoliskon ylläpitämässään ryhmässä: Paulin palsta, Henkinen mentorointi, Yhteisten elämiemme läpikäyntiä sekä Tähteläiset. Sain seuraavaan muutaman päivän aikana yhteensä seitsemän yhteydenottoa, joista haastattelut sovittiin toteutettavaksi lähiviikkoina kuuden henkilön kanssa. Yksi henkilöistä olisi ollut kiinnostunut osallistumaan, mutta hän oli syntynyt vuonna 1979, eikä siltä osin sopinut ottamaan osaa tutkimukseen. Toinen lopetti vastaamisen yhteydenottoihini haastattelun sopimisen jälkeen. Viisi haastattelua toteutettiin Zoom-sovelluksessa seuraavien viikkojen aikana. Kaikki näistä haastateltavista olivat naisia. Haastatteluista pisin kesti 68 minuuttia, lyhin 23 minuuttia. Yleinen pituus oli noin 30 minuuttia.

Käytin menetelmänä aineistonkeruussa puolistrukturoitua teemahaastattelua. Puolistrukturoidussa haastattelussa olennaista on, että jokin haastattelun kohta on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia. Niin

esimerkiksi kysymykset ovat kaikille samat, mutta vastauksia ei ole sidottu vastausvaihtoehtoihin, vaan haastateltavat voivat vastata niihin omin sanoin. Teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin, ennalta päätettyihin teemoihin. (Opas 2009, 153-182) Koin puolistrukturoidun menetelmän tutkimuskysymyksille hedelmälliseksi sen antaessa haastattelutilanteelle rakennetta sekä sisällöllisen muistilistan mahdollistaen samalla keskustelemaan ja joustavan otteen.

Haastattelut toteutin itse koostamaani haastattelurungon pohjalta (ks. liite 2).

Aineistonkeruuvaiheessa tutkimuskysymykseni ei ollut vielä lopullisessa muodossaan, vaan haastattelurunkoa ohjasivat tutkimuskysymykset: Millaista milleniaalien harjoittama henkisyys on? Kuinka se näkyy milleniaalien elämässä, arjessa ja arvoissa? Kysymysten lisäksi käytin haastattelurungon kokoamiseen apuna kahta aiempaa henkisyiden tutkimukseen liittyvää haastattelurunkoa (ks. Watts 2018, Woodhead & Heelas 2005). Lopullinen haastattelurunko koostui kahdestakymmenestä yhdestä kysymyksestä alkaen vapaasta kertomuksesta omasta henkisyydestä ja siirtyen sen jälkeen haastateltavien henkisyiden lähempään tarkasteluun keskittyen henkisyiden näkymiseen milleniaalien elämässä, arjessa ja arvoissa. Pyrin puolistrukturoidun haastattelun hengessä etenemään keskustelevasti niin, että en kysynyt kysymyksiä järjestyksessä, vaan mahdollisuuksien mukaan siirtyen luontevasti aiheesta seuraavaan kuitenkin käyden läpi kaikki aihealueet.

Aloitin haastattelujen litteroinnin huhtikuussa. Olin tässä vaiheessa vielä siinä uskossa, että lehti-ilmoitukseni tuottaisi lisää haastateltavia. Ilmoitukseni ei kuitenkaan tuottanut tulosta, joten päädyin lisäämään alun perin pilottihaastatteluiksi tarkoitetut haastattelut aineistoon. Vaikka haastattelurunko oli ollut pilottihaastatteluissa hiukan erilainen kuin muussa aineistonkeruuvaiheessa, olivat kumpikin tuottaneet tulkintani mukaan tutkimuksen kannalta pätevää aineistoa. Vaakakupissa painoi myös se, että toinen näistä haastateltavista oli mies. Lisäämällä hänet mukaan sain aineistooni monipuolisuutta. Lopulta aineistoni sukupuolijakauma, yksi mies kuutta naista kohden, päättyi olemaan melko samansuuntainen kuin henkisyiden sukupuolijakauma Suomessa. (Utriainen & Ramstedt 2017, 220) Lopullinen aineistoni koostui siis seitsemästä haastattelusta. Aineistoni ei kuitenkaan ollut tarpeeksi laaja vastaamaan alkuperäiseen tutkimuskysymykseeni sen ollessa muodoltaan liian yleistävä. Sen sijaan tarkkaan näytenäkökulman mukaiseen konstruktivistiseen analyysiin, jonka ensisijaisena tarkoituksena on vaihtoehtoisen teoreettisen näkökulman testaaminen, aineisto tuntui sopivan. Niinpä tutkimusasetelmani, teoreettisen viitekehäkseni sekä tiedonintressini tarkentuessa tutkimuskysymykseni päättyi lopulta muotoon: Kuinka henkinen identiteetti rakentuu milleniaalien puheessa?

3.2. Diskurssianalyysi

Diskurssianalyysi ei ole yksi yhtenäinen metodi vaan enemmänkin orientaatio tutkia sosiaalisen todellisuuden ilmiöitä ja sosiaalista todellisuutta kielenkäytön kautta (Pälli & Lillqvist 2020, 375, Jokinen, Juhila & Suoninen 2016). Sen teoreettinen lähtökohta sijaitsee sosiaalisessa konstruktivismissa. Suuntaus perustuu pohdintoihin (esim. Berger & Luckmann 1994) yhteiskunnan ja sosiaalisen todellisuuden rakentumisesta sosiaalisesti kielen avulla (Pälli & Lillqvist 2020, Richardson 2007). Sosiaaliseen konstruktivismiin liittyy oletus kielen ymmärtämisestä jaettuina merkityssysteeminä tai diskursseina, joiden merkitykset muodostuvat suhteessa toisiinsa. Merkityssysteemit eivät muodostu yhdentekevästi, vaan ne rakentuvat ja vakiintuvat osana sosiaalisia käytäntöjä konstruoinnin eli merkityksellistämisen prosessissa, jossa sosiaalista todellisuutta järjestetään, rakennetaan, uusitaan ja muunnetaan. Vaikka todellisuus ei koostu pelkistä merkityksistä, emme voi tarkastella todellisuutta merkityksellistämättä sitä (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016).

Diskurssianalyysissä lopullisen kiinnostuksen kohteena ei ole merkityssysteemien tai diskurssien sisältö sinänsä, vaan siinä tarkastellaan yksityiskohtaisesti niiden toimintaa tietyssä sosiaalisessa tilanteessa (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016). Analyysin tekijä tarkastelee yhteyksiä sosiaalisten rakenteiden ja kielenkäytön rakenteiden välillä (Pälli & Lillqvist 2020, 407). Diskurssianalyysi siis tarjoaa tulkintoja merkityksistä. Se paikantaa, mitä on kirjoitettu kontekstissa, jossa tutkittava ilmenee sekä argumentoi, että tekstin merkitys rakentuu sen tuottajan, tekstin itsensä ja sen kuluttajan välisessä vuorovaikutuksessa. Perinteiseen sisällönanalyysiin diskurssianalyysi lisää sosiaaliset osatekijät sekä kontekstin. (Richardson 2007)

Diskurssin määrittelyä voidaan John Richardsonin (2007) mukaan lähestyä kahdella tapaa. Ensiksi kielen yksikkönä niin, että diskurssi käsitetään lausetta suuremmaksi kielen yksiköksi. Tätä kutsutaan formalistiseksi tai strukturalistiseksi lähestymistavaksi. Näin ajateltuna diskurssilla on oltava piirteitä, jotka tekevät siitä yksikön. Tällaisia piirteitä ovat esimerkiksi koheesio, narratiivi, kausaliiteetti sekä motivaatio. Nämä muodostavat tietynlaisen työkalupakin kielenkäytön tulkittamiseen. Funktionalistinen lähestymistapa taas keskittyy kieleen tekemisenä. Kysymys on siis, mitä ihminen kielenkäytöllään oikein tekee. Näin ollen diskurssista tulee erottamaton sen käyttötarkoituksesta eli funktiosta. Tämä tutkimus keskittyy näistä kahdesta kielen funktionaalisuuteen. Tarkastelussa siis on, mitä puhuja diskurssin avulla tekee ja miten tämä tekeminen liittyy erilaisiin laajempiin konteksteihin.

Diskurssianalyysiä on lähestytty monista eri näkökulmista. Tälle tutkimukselle olennaisimmat näistä ovat Norman Fairclough:n (2003, 2010) ja edelleen Richardssonin (2007) muotoilema kriittinen diskurssianalyysi, joka yhdistää lingvistisen analyysin sosiaaliseen analyysiin sekä suomenkielisissä oppikirjoissa (Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, 2016) laajan painoarvon saanut Jonathan Potterin ja Margaret Wetherellin (esim. 1988) esittelemä sosiaalipsykologinen lähestymistapa. Jokinen, Juhila ja Suoninen (2016) määrittelevät tämänkaltaiseen diskurssianalyysiin kuuluvan seuraavat teoreettiset taustaoletukset:

1. Kielenkäytöllä on sosiaalista todellisuutta rakentava luonne.
2. Olemassa on useita rinnakkaisia ja kilpailevia merkityssysteemejä.
3. Merkityksiin liittyvä toiminta on kontekstisidonnaista.
4. Merkityssysteemeihin liittyy toimijoita.
5. Kielenkäytön luonne on seurauksia tuottava.

Koska diskurssianalyysi ei ole suora menetelmä, jokainen diskurssianalyysi on suunniteltava erikseen tutkimusasetelman mukaisesti. Painotukset kielenkäytön tarkastelussa vaihtelevat riippuen tutkimusongelman luonteesta. Kriittisen diskurssianalyysin tiedonintressi on aina emansipatorinen. Sen avulla pyritään sosiaaliseen muutokseen keskittämällä analyysi sosiaalisiin ongelmiin ja epäkohtiin. (esim. Hjelm 2016, Richardson 2007) Tässä mielessä tätä tutkimusta ei voi pitää kriittisenä, vaan hermeneuttisen tiedonintressin ohjaamana diskurssianalyysinä, joka käyttää apunaan kriittisen diskurssianalyysin sekä sosiaalipsykologisemman näkökulman käsitteitä ja teoriaa. Lähestyessä henkisyttä diskursiivisesti sosiaalisena kategoriana voidaan tarkastella, kuinka vaihtoehtoista sosiaalista identiteettiä tuotetaan ja ylläpidetään puheessa katsomuksellisena sosiaalisena konstruktiona. Tällainen lähestymistapa pyrkii hahmottamaan, kuinka henkistä identiteettiä sekä toisaalta muita sosiaalisia kategorioita tai esimerkiksi yhteiskunnallisia arvoja ja yleisiä mielipiteitä tuotetaan, ylläpidetään ja neuvotellaan milleniaalien puheessa erityisesti vertailun muodossa. Analyysiä ovat ohjanneet erityisesti tilannekohtaisten funktioiden, interdiskursiivisuuden, sekä subjektiposition käsitteet.

3.2.1. Tilannekohtaiset funktiot

Tilannekohtaisiin funktioihin keskittyminen kiinnittää huomion kielen rooliin tekemisenä. Jokinen, Juhila ja Suoninen (2016) kuvailevat kielen funktionaalisuutta todeten sen luonteen olevan seurauksia tuottava. Kieli ei siis ole pelkästään kuvailevaa, vaan kaikilla lausumilla myös tehdään

jotain. Lauseet väittävät jotain todellisuuden luonteesta sekä rakentavat sitä. Keskittymällä kielen tilannekohtaisiin funktioihin voidaan tarkastella, mitkä funktiot ovat kulloinkin sosiaalisesti läsnä sekä mitä asiantiloja tai tulkintoja kieli tekee mahdolliseksi. Tilannekohtaisten funktioiden lisäksi kieli saattaa sisältää ideologisia seurauksia, kuten valtasuhteiden legitimoimista, ylläpitoa tai halua niiden muutokseen. Tilannekohtaisiin funktioihin keskittymällä tarkoitan tässä tutkielmassa sen tarkastelua, miten kielellä perustellaan asioita tai määritetään rajanvetoja esimerkiksi erilaisten katsomuksellisuuden välillä. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta tilannekohtaisten funktioiden avulla voidaan myös tarkastella sosiaalisten kategorioiden korostumisen näkökulmasta, kuten milloin yksilön henkinen identiteetti korostuu esimerkiksi perheeseen liittyvän identiteetin kustannuksella ja kuinka se näkyy kielessä?

3.2.2. Interdiskursiivisuus

Diskurssit määrittyvät suhteessa toisiinsa. Tällaista keskinäistä vuorovaikutusta, jossa muita diskursseja ja suhteita niihin hyödynnetään diskurssin rakentumisessa, kutsutaan interdiskursiivisuudeksi (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, Pälli & Lillqvist 2020, Fairclough 2003, 2010). Fairclough (2003) kuvailee interdiskursiivisen hybriditeetin analyysia tekstissä potentiaalisesti apuvälineeksi huomion keskittäjänä diskurssien väliseen vuorovaikutukseen. Sosiaalisen identiteetin näkökulman kannalta interdiskursiivisuus avaa tarkastelussa menetelmällisiä ovia sen mahdollistaessa keskittymisen rajanvetoihin erilaisten kategorioiden välillä. Tarkastelen, miten henkinen identiteetti määrittyy milleniaalien puheessa suhteessa esimerkiksi uskontoon tai kuinka esimerkiksi diskursseja elämästä ennen ja jälkeen henkisyiden hahmotetaan.

3.2.3. Subjektipositio

Subjektiposition käsite havainnollistaa, kuinka ihmiset voivat toimia erilaisissa merkityssysteemeissä hyödyntäen varsin käytännöllisesti erilaisia diskursseja. Merkityssysteemit mahdollistavat erilaisten minuuksien eli positoiden esiin tulemisen tilanteessa vaikuttaen ihmisen toimintaan. Positoiden inklusiivisuudessa on kuitenkin eroja. Kaikki positiot eivät ole yhtä mahdollisia. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016) Tämän tutkimuksen kannalta subjektiposition käsite liittyy läheisesti sosiaalisen identiteetin näkökulmaan kuuluvaan sosiaalisen kategorian käsitteeseen. Subjektiposition ei suoranaisesti täydy olla peräisin ryhmäidentifikaatiosta, mutta

sosiaalista kategoriaa voidaan tarkastella eräänlaisena subjektipositiona, joka muodostuu tilannekohtaisesti ohjaamaan yksilön *kielellistä* käytöstä niin, että positiot käyttäytyvät vaihtelevan ja osin päällekkäisen käytännöllisen logiikan mukaan ja sosiaalisen todellisuuden tuomien lainalaisuuksien sisällä.

3.3. Tutkimuksen etiikka

Kaikkiin ihmisiin kohdistuviin tutkimuksiin liittyy eettisiä ulottuvuuksia. Tärkeimmiksi eettisiksi periaatteiksi ihmistieteiden tutkimuksessa on määritelty informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys. Eettisiä ulottuvuuksia liittyy myös vallankäyttöön, tutkijan positioon, laillisuuskytymykseen sekä kysymykseen rahoituksesta ja muusta sponsoroinnista. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 19) Kysymys tutkijan positioista on koettu erityisen vaikeaksi uskonnollisia perinteitä tutkittaessa. Uskonnon tutkimuksessa esimerkiksi erilaiset käännytystilanteet, vakaumuseroihin liittyvät keskinäisen ymmärryksen haasteet sekä kysymykset sisä- ja ulkoryhmistä voivat tuottaa eettisiä haasteita. (Opas 2009, 153-182) Väärinkäsitykset haastattelututkimuksen aikana voivat vaikuttaa haastattelijan ja haastateltavan väliseen luottamukseen ja näin tutkimuksen toteutumiseen heikentävästi. Haastateltava voi tuntea yksityisyytensä loukatuksi kerrottuaan asioita, joita sitten käytetään tavoin, joista hän ei ole ollut tietoinen. (Rastas 2005, 78-102) Tutkittavien informoinnissa on siis tärkeää löytää tasapaino informaation ymmärrettävyyden ja laajuuden kannalta (Niska, Olakivi & Vesala 2018).

Lähetin tutkittaville noin viikkoa ennen haastattelun alkua tutkittavien tarkasteltavaksi haastattelukysymykset sekä suostumuslomakkeen, joka sisälsi tietoa tutkimuksesta, sen yksityisyydestä sekä mahdollisuuden vetäytyä tutkimuksesta ilman perustelua niin toivoessaan (ks. liite 3). Etäyhteyden vuoksi annoin haastateltaville mahdollisuuden antaa suostumuksensa joko suullisesti tallenteelle tai käyttää Eversign-allekirjoitustyökalua. Kaksi valitsivat verkkoallekirjoituksen, loput antoivat suostumuksensa suullisesti. Ensimmäisen varsinaisen haastattelun suostumus jäi tallenteen ulkopuolelle jännityksen ja ensimmäiseen kertaan liittyvään tekniseen kömpelyyteen. Lisäksi tutkittavien nimet, iät, eivätkä muut mahdolliset tunnisteet ole esillä tutkielman lopullisessa muodossa, vaan tutkittavista käytetään koodia: H(haastattelun numero).

Pohdin tutkimuskysymykseni tarkentuessa lopulliseen muotoonsa tutkimuksen tekemisen aikana, tulisiko minun lähestyä tutkittavia aiheen tiimoilta ja ilmoittaa kysymyksen muuttuneen. Tein päätöksen, että muutos ei ole niin perustavanlaatuisen, että yhteydenotolle olisi tarvetta. Olin

kertonut tutkimukseen liittyvistä menetelmistä suostumuslomakkeen yhteydessä. Pysin tutkimuksen aikana olemaan tutkittavia kohtaan avoin ja helposti lähestyttävä sekä esimerkiksi vastaamaan sähköpostitse tulleisiin kysymyksiin asianmukaisesti ja nopeasti. Olen itse tutkittavien kanssa samaa ikäluokkaa ja verrattain hyvin perillä suomalaisen henkisyiden kentästä. Lisäksi koin, että haastattelukutsuni saapuminen tutkittaville henkisyiden piireissä tunnetun Pauli Liikalan kautta toi minulle ja tutkielmalleni ikään kuin sisäryhmän hyväksynnän. Olen pyrkinyt kaikin tavoin pitämään tutkittavien suhteen tutkielman tekemisen aikana toimivan eettissensitiivisen pohjavireen ja säilyttämään sen myös tutkimustulosten raportoinnin suhteen. Sain kahdelta tutkittavalta jälkikäteen tulleiden tarkennusten yhteydessä viestin, että ainakin tutkimukseen osallistuminen haastattelun muodossa oli kuulemma ollut antoisaa.

3.4. Näytenäkökulma

Haastatteluista diskursiivisia menetelmiä käyttävissä tutkimuksissa on esitetty kritiikkiä esimerkiksi epäeettisyydestä, ekologisen validiteetin puutteesta sekä essentialistisista oletuksista. Ekologisen validiteetin puute liittyy keskusteluun, jonka mukaan haastattelutilanteessa tapahtuva vuorovaikutus ja sen tuottama aineisto ei ole tutkimuksellisesti relevanttia, koska se kertoo vain äärimmäisen kontekstisidonnaisesta haastattelutilanteesta eikä sen ulkopuolisesta todellisuudesta.

Essentialistisilla oletuksilla taas viitataan tilanteeseen, jossa oletetaan, että haastattelutilanteen tavoitteena on esimerkiksi haastateltavan sisäisten dispositioiden tai monimutkaisten kausaalisuhteiden paljastaminen, vaikka tutkimusasetelma ei olisi tällaiseen taipuvainen. Tutkija voi esimerkiksi olla kiinnostunut enimmäkseen vuorovaikutuksessa ilmenevistä prosesseista.

Näytenäkökulma on relationistis-konstruktivististen oletusten pohjalta yksi ratkaisu diskursiivisten menetelmien käytössä haastatteluaineiston yhteydessä liittyviin ongelmiin. Näytenäkökulmasta haastattelutilanteen tavoitteena ei ole tehdä liian laajoja yleistyksiä tai paljastaa haastateltavan ”todellisia kokemuksia tai mielipiteitä” vaan synnyttää esimerkiksi argumentaatiota, jossa haastateltavat tekevät asioita kuten selittävät, kuvaavat, oikeuttavat tai tekevät ymmärrettäväksi itseään tai maailmaa. (Niska, Olakivi & Vesala 2018, 94-100)

Tutkielma pyrkii edustamaan näytenäkökulmaa. Seitsemän haastattelun aineiston myötä kovin suuria yleistyksiä ei tämän tutkimuksen kontekstissa ole mahdollista tehdä. Tutkielma ei myöskään ole kiinnostunut tutkittavien sisäisten monimutkaisten dispositioiden paljastamisesta. Sen sijaan pyrin analysoimaan, kuinka milleniaalit tekevät ymmärrettäväksi omaa henkisyyttään rakentamalla henkistä identiteettiä puheessaan.

3.5. Analyysin kulku

Toteutin tutkielman analyysin lukemalla ensin sisällönanalyysin muodossa litterointeja läpi kokonaisuutena ja etsien toistuvia teemoja, kiinnostavia huomiota sekä säännönmukaisuuksia. Olin jo litterointivaiheessa suunnitellut varaavani yhden kokonaisen luvun henkisen identiteetin ja uskonnon rajapinnan käsittelyyn. Aluksi ensimmäinen osio käsitteli henkisten identiteettien piirteitä ja perusteluja, toinen henkisyiden ja uskonnon välistä rajapintaa ja kolmas muita henkisyyteen liittyviä rajanvetoja. Tarkastelun keskittäminen rajatusti esimerkiksi puheeseen elämästä ennen ja jälkeen henkisyiden sekä tämän rajapinnan sanoittamiseen tuotti mielestäni analyysin kannalta kiinnostavaa tekstiä.

Alkaessani hahmottaa aineistosta diskursseja, osiot muotoutuivat lopulta lukuihin, joista ensimmäinen käsitteli henkisyyttä katsomuksellisena konstruktiona, toinen henkisyyttä osana milleniaalien elämää ja kolmas henkisyiden ja uskonnon välistä rajapintaa. Päätin tässä vaiheessa myös nimetä analyysini alaluvut diskursseiksi. Nimeäminen mahdollisti uusien tulkintojen tekemisen. Lopuksi analysoin diskursseja keskittymällä tekstiin sosiaalisen identiteetin näkökulmasta ja muun tutkimuskirjallisuuden kanssa keskustellen. Jälkikäteen tarkasteltuna analyysin prosessi koostui enimmäkseen laajempien ja yksityiskohtaisempien kokonaisuuksien välillä vuorottelusta ja niiden suhteuttamisesta toisiinsa.

4. Analyysi: Henkisen identiteetin rakentuminen milleniaalien puheessa

Analyysin tarkoituksena on tarkastella, kuinka henkinen identiteetti rakentuu milleniaalien puheessa. Henkisiä identiteettejä on tarkoituksena hahmottaa erityisesti kiinnittämällä huomioita henkisyyteen liittyviin rajanvetoihin sekä kategoriisiin erotuksiin, joita henkisyiden suhteen tehdään esimerkiksi suhteessa uskontoon tai sekulaariin elämäntapaan. Erityisesti vertailun sekä henkisten identiteettien suhteellisuuden osalta tarkastelen aineistoa sosiaalisen identiteetin näkökulmasta käyttäen apuna erityisesti interdiskursiivisuuden, tilannekohtaisten funktioiden sekä subjektiposition käsitteitä ja kiinnittäen huomiota positioihin sekä erojen ja samankaltaisuuksien tuottamiseen identiteettien rakentumisessa.

Ensimmäiset kaksi analyysilukua käsittelevät henkistä identiteettiä katsomuksellisena kokonaisuutena. Ensimmäinen luku käsittelee henkisiä identiteettejä konstruktiona. Tarkastelen niihin liitettyjä yleisiä lainalaisuuksia ja toiminnallisia eetoksia, perusteluja ja erotuksia, kuinka rajanvetoa henkisen identiteetin ja muiden sosiaalisten kategorioiden välillä tehdään. Toinen luku käsittelee henkistä identiteettiä osana milleniaalien elämää eli sitä, millainen vaikutus henkisellä

identiteetillä on koettu olevan milleniaalien elämään ja mitä sen koetaan tuovan esimerkiksi arkeen ja asenteisiin. Kolmas analyysiluku käsittelee henkisen identiteetin suhteuttamista uskontoon. Siinä hahmottelen, kuinka erilaiset kokemukset sekä koetut erot esimerkiksi henkisyteen ja uskontoon liittyvistä arvomaailmoista toteutuvat milleniaalien puheessa.

4.1. Henkinen identiteetti katsomuksellisena konstruktiona

Katsomuksia koostettiin aineistossa omakohtaisesti eri perinteitä ja vaikutteita yhdistelemällä luovan sisällyttämisen keinoin. Perusteluja tehtiin esimerkiksi universalismin sekä suvullisten jatkumoiden myötä. Rajapintoja henkisen ja fyysisen todellisuuden välillä rakennettiin esimerkiksi havaitsemisen retoriikan, osa-alueisuuden sekä vastavuoroisen rikastetun toimijuuden muodossa. Yhteisön ja omakohtaisuuden rajapintaa kommunikoi tavallaan kollektiivisena individualismina. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta mielenkiintoisia sisäryhmiä muodostettiin esimerkiksi henkisen identiteetin sekä sukujen ja suomalaisen kansanperinteen välillä.

4.1.1. Eklektiikan ja universalismin diskurssi

Aineistossa nousi esiin puhetapa, jossa yksilöiden omat henkiset kokonaisuudet koostuvat erilaisia perinteitä yhdistelemällä. Katsomusten laajentumista perustellaan esimerkiksi monipuolisen uteliaisuuden, universalismin, kielierojen sekä erilaisten mieltymysten ja valmiuksien muodossa. Kutsun puhetapaa eklektiikan ja universalismin diskurssiksi. Etsijyyden näkökulmasta milleniaalien henkiset polut saivat sekä sarja- että monietsijyyden piirteitä. Lisäksi yksilöiden oma toimijuus katsomuskokonaisuuksien suhteen, esimerkiksi tiedonnälän, tai yliluonnollisen ohjauksen johdattamana, nousi esiin eri perinteiden välillä liikkumisessa. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta katsomusperinteiden eroja ja samankaltaisuuksia hahmottamalla ja perustelemalla rakennetaan oman henkisen identiteetin positiivista erottuvuutta.

H3: Mulla rupes sitte suojelusenkelit... ..ilmestymään ihan systemaattisesti... ..ne anto mulle ensin semmosen kuvan mitä mun pitää mieltää. Se oli niinkun 12-portaisesta chakrajärjestelmästä.

Lainauksessa henkinen identiteetti mahdollisti perinteiden välisten ontologisten raja-aitojen ylittämisen esimerkiksi niin, että suojelusenkelit ilmestyvät esittämään yksilölle numerologisen chakrajärjestelmän. Eri perinteitä yhdistelevä eklektinen lähestymistapa on yksilön omassa henkisessä viitekehyksessä luonteva (vrt. esim. Woodhead & Heelas 2005, Sutcliffe & Bowman 2000). Erityisesti Wouter Hanegraff (1996, 1999) on korostanut yksilön oman toimijuuden roolia

katsomusten tai symbolijärjestelmien manipuloimisen suhteen henkisyiden keskeisimmäksi tekijäksi. Huomionarvoista lainauksessa on, että vaikka suojeleusekeleiltä saadaan ohjausta, ei tuloksena ole suorita ohjeita vaan ”kuva, jota pitää miettiä”. Yksilön oma toimijuus on keskeisessä osassa. Lainauksen kristinuskoa ja intialaista lääketiedettä yhdistelevä kertomus havainnollistaa sekä henkisyiden kentän itäisiä vaikutteita (ks. Campbell 2007) että varsinkin suomalaisen henkisyiden suhteen yleistä tapaa enemmänkin tulkita uudelleen kuin hylätä kristillisiä vaikutteita uuden tradition tieltä (Sohlberg & Kokkinen 2015, 136). Perinteitä yhdistelevää lähestymistapaa perustellaan esimerkiksi jatkuvalla avoimuudella uudelle tiedolle sekä tiedon yksilön sisäisillä juurilla.

H2: Mä oon tavallaan aina menny niinku sitä kohti mikä kiinnostaa eniten... ..semmonen tiedonnälkä et halus tietää kaikesta kaiken ja sit mä halusin kaikkee yksisarvisista enkeleihin ja ufoihin ja kaikkee ja sit löyty tää shamanistinen puoli... ..Sit tavallaa sen jälkee mä ymmärsin sen et mikää ei oo oikeestaan ulkopuolelta, vaan sun sisältä... ..Jokasen kurssin ja jokasen uuden aihealueen jälkeen löytyy aina joku palanen mikä siit jää elämään omaan elämään.

Lainauksessa on kuljettu henkistä polkua tilannekohtaisen kiinnostuksen johdattamana. Matka on kulkenut yksisarvisista enkeleihin, ufoihin ja siitä eteenpäin, kunnes on löytynyt shamanistinen puoli. Henkinen viitekehys on rakentunut pala kerrallaan, moottorinaan ”tiedonnälkä”. Uusista kursseista ja aihealueista on jäänyt jokin uusi osa omaan elämään. Shamanismi on tuonut mukanaan ymmärryksen siitä, että lopulta tieto tulee yksilön sisältä eikä ulkopuolelta. Ymmärrys on luettavissa niin, että tiedon sisäinen perusta lisää eklektisen kokonaisuuden koherenssia.

Steven Sutcliffe (2003) on kirjoittanut etsijyydestä sosiaalisena instituutiona henkisyiden moottorina. Sutcliffen mukaan etsijyys on jaettavissa sarja- ja monietsijyyteen sen mukaan, operoidaanko henkisten perinteiden ja resurssivarantojen kanssa vuorotellen vai monta kerrallaan. Edellinen lainaus on Sutcliffen näkökulmasta kiinnostava. Tilannekohtaisen kiinnostuksen johdattamassa polussa on kaikuja lineaarisuudesta. Yksilö itse tuntuu hahmottavan henkisen polkunsu lineaarisena jatkumona, jonka päässä on shamanistinen nykytila. Kuitenkin lainauksessa on myös haluttu ”kaikkea” niin, että jokaisesta aihealueesta on jäänyt palasia nykytilanteeseen. Aineistossa toistuu puhetapa, jossa nykytilaa hahmotetaan jotakuinkin stabiilina verrattuna matkan tai polun kaltaiseen menneisyyteen. Perinnekohtaista yhdistelevyyttä ja yksilökohtaisuutta järjeilläään aineistossa myös esimerkiksi ihmisten erilaisuudella.

H3: Mun mielestä henkisyys on sellasta, että meillä on tietoisuus, jossa on eri kerroksia ja eri ihmiset on tavallaan erikoistunut näihin eri kerroksiin... ..Tavallaan et mitä kanavia seuraa ja jotkut pystyy seuraa monta kanavaa, et niil on useempi ruutu auki yhtä aikaa ja jotkut taas on sille, että ei niinku mitää, että tv on kokonaan kiinni.

Henkisyyskäsitysten vaihtelevuutta kuvaillaan vertauskuvallisesti tietoisuuden kerroksellisuuden muodossa sekä eri televisiokanavien katsomisena. Arkikulttuuriset metaforat pyrkivät selkokielistämään tietoisuutta. Koin haastattelutilanteessa, että tutkittavalle oli tärkeää, että hänen maailmankuvansa tulee ymmärretyksi oikein. Vertauskuvallinen kieli tuntuu tähtäävän oivalluksiin. Lainauksen mukaan eri ihmiset erikoistuvat eri kerroksiin ja kanaviin. Eroja ihmisryhmien välillä hahmotellaan sen mukaan, millainen katsomuksellinen orientaatio ihmisillä on. Näin henkinen identiteetti esitetään vaihtoehtoisena katsomukselliseen käytökseen liittyvänä toiminnallisena pohjana (vrt. Turner 1987).

Lainauksessa television katsominen vertauskuvana on helppo yhdistää viihteeseen, informaatioon ja valinnanvapauteen. Kyky seurata monta kanavaa samaan aikaan vaatii taitoa. Toisilla televisio on kokonaan kiinni. Suljettu televisio tuo mieleen silmien sulkemisen tai jonkin asian välttelyn. Universalistisesti soveltaen henkinen kanavapaketti on ikään kuin tilattu kaikille, mutta on ihmisestä itsestään kiinni, millaiseen katselumaratoniin ryhdytään vai ryhdytäänkö ollenkaan. Ihmisen omaa roolia suhtautumisessa henkisyyskäsityksen painotetaan aineistossa laajalti. Vastaavat henkisyyskäsitysten universaalia luonnetta korostavat puheenvuorot toistuvat aineistossa erityisesti perustellessa henkisyyskäsitysten moninaisuutta tai henkisyyskäsityksiä ilmiönä yleensä.

H3: Nää on aika universaaleja ilmiöitä sillä tavalla, että intiaaneilla ja suomalaisilla on tosi paljon yhteistä.

H1: Näit samoja juttujahan puhutaan buddhalaisuudessa ja hindulaisuudessa ja monissa muissa.

Ensimmäisessä lainauksessa henkisyyskäsityksen suhteen puhutaan suoraan ilmiöiden universaaliudesta. Perusteluna toimii yhteys alkuperäiskansan ja suomalaisten tavoissa. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta näin suomalaiset ja alkuperäiskansa määrittävät samankaltaisuutta apuna käyttäen yhteiseen viitekehykseen (vrt. Jenkins 2008). Jälkimmäisessä lainauksessa oman katsomuksen pohdintaa seuraa perusteleva rinnastus kahteen itämaiseen perinteeseen sekä lisäksi muihin perinteisiin. Molemmissa lainauksissa tulkittavissa on itämaisen tai alkuperäiskansaisen perinteenharjoittamisen näkeminen positiivisessa valossa. Vanhat perinteet nähdään autenttisempina. Yhteyksillä rakennetaan omalle identiteetille positiivista erottuvuutta rinnastamalla sen toteuttaminen positiivisina koettuihin vertailukategorioiden. Yhtäläisyydet erilaisten perinteiden välillä tulkitaan henkisyyskäsityksessä usein viittaavan uskontojen yhteiseen alkulähteeseen tai ytimeen (vrt. Watts 2018, Utriainen & Ramstedt 2017). Aineistossa toistuu yhteisestä alkulähteestä tai energiasta puhuminen henkisyyskäsityksen laajemman hahmottamisen yhteydessä.

H3: *Nii et se on niinkun yks energia, sama kanava, jolla on vaan sataviiskyt eri nimee. Et ihmiset on oikeesti niinkun, ne antaa näille ilmiöille, jotka ihmiset alitajunnas on, näille arkkityypisille ilmiöille, ne antaa näille nimiä oman kielensä ja kokemuspohjansa mukaan.*

Lainauksessa henkisyydelle ja uskonnolle määritellään yksi ja sama energia, jolle ihmiset ovat antaneet erilaisia nimiä historian kuluessa. Tällä tavalla uskonnolliset ilmiöt paikannetaan arkkityypisiksi ilmiöiksi ihmisen alitajuntaan, joita sanoitetaan omien kielten ja kokemuspohjien mukaisesti. Vitalistiset käsitykset energiasta ovat erityisesti new age -eetokseen olennaisesti kuuluvia osia (esim. Mahlamäki & Kokkinen 2020). Esimerkiksi puhumalla moninimisestä energiasta voidaan selittää uskontojen tai henkisyyden moninaisuutta samanaikaisesti mahdollistaen uskonnoista tehtäviä vaihtoehtoisia tulkintoja. Näin tulkintojen moninaisuutta ja omakohtaisuutta legitimoidaan.

4.1.2. Kollektiivisen individualismin diskurssi

Aineistosta nousee esiin puhetapa, jossa kommunikoidaan rajapintaa yhteisöllisyyden ja individualismin tai omakohtaisuuden ja institutionalisoitumisen välillä. Kutsun puhetapaa kollektiivisen individualismin diskurssiksi. Milleniaalit positioivat identiteettiään suhteessa toisaalta lähipiiriinsä sekä toisaalta henkisiin yhteisöihin yksilön näkökulmasta. Yhteisöt koettiin tärkeäksi esimerkiksi kokemusten jakamisen, tuen, keskustelun sekä henkisessä kehityksessä etenemisen kannalta. Perheissä henkisyyden suhteen oltiin välillä eri aaltopituuksilla. Tilanne koettiin aineiston mukaan sekä rajoittavaksi että ei. Esiin nousi myös tarve hillitä tilannekohtaisesti tiettyjä ulostuloja henkisyyden suhteen. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta henkinen identiteetti korostui yhteisöllisyyden suhteen esimerkiksi uusien sisä- ja ulkoryhmien muodostumisena ihmissuhteiden välille.

H6: *Et kyl mä koen ne energiat ihan miehenki kanssa et hän inhoo ku mä sanon, että mitenkäs mä sanon, eli siis energioista puhun tai sitte mikä se sana on, että ihan eri tasolla ollaan et mä koen et mun pitää niinkun*

Haastattelija: *Vähän tone down?*

H6: *Nii.*

Lainauksessa puoliso ei pidä esimerkiksi energioista puhumisesta ja eri tasoilla olemisen vuoksi henkistä identiteettiä on tuotava esiin hallitusti. Jälkikäteen ajateltuna siinä, missä haastateltava hyväksyi ehdottamani termin lainauksen lopussa, olisi ollut kiinnostavampaa kuulla, mitä olisi sanottu ilman oman puheenvuoroni käyttämistä. Lainaus on luettavissa myös niin, että yksilö kokee puolisonsa inhon energiana, joka kertoo, että henkistä identiteettiä on vuorovaikutuksessa hillittävä. Epäselväksi jää, onko asiasta sanottu puolison toimesta suoraan. Kokemus on kuitenkin selvästi se,

että hillintää on tehtävä. Utraisen (2020b) mukaan henkisyydelle suotuisia tiloja tuotetaan esimerkiksi rituaalisen kehystämisen tavoin. Artikkelitunnistaa myös aineistossa esiin nousevan tarpeen suodattaa henkisyiden kommunikointia tilanteiden mukaan esimerkiksi erilaisten ihmisten seurassa. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta tällainen puhetapa rakentaa ihmissuhteiden välillä osittaisia kategorisia eroja. Perheen, tai suvun sisään voi muodostua käsitys henkisestä sisäryhmästä ja ei-henkisestä ulkoryhmästä. Eroihin liittyy aineistossa erilaisia tunteita.

H6: Kyl mä koen esimerkiks mun perheessä, et minä oon hyvin eri tavalla ku esim. mun siskot tässä henkisydessä, eikä se niinku millään tavalla rajota tai poissulje mitään.

H3: Kyl se oli henkisyteen perustuva päätös ku mä muutin himasta veks aikanaan, koska mä koin et mä en pysty mutsin kans samois neliöis niinkun toteuttaa itseäni.

Ensimmäisessä lainauksessa siskojen kanssa eri tavalla henkisydessä oleminen ei ole rajoittava tai poissulkeva tekijä. Jälkimmäisessä lainauksessa taas yksilö on päättänyt aikoinaan muuttaa pois lapsuudenkodistaan osittain sen takia, ettei ole pystynyt toteuttamaan itseään oman äitinsä kanssa samassa asunnossa. Itsensä toteuttamiseen viitataan nimenomaan henkisyiden kontekstissa. Molemmissa lainauksissa henkisyteen liittyvistä ihmissuhteista esiin nousivat perheen naishahmot. Kummassakin tapauksessa henkisyiden harjoittaminen tapahtuu kuitenkin perheen kontekstissa itsenäisesti niin, että siihen suhtaudutaan perheen osalta ulkopuolelta. Ystävien rooli taas korostui osana henkistä identiteettiä esimerkiksi vaikutteiden saamisen sekä henkisyiden konkreettisen harjoittamisen muodossa.

H4: Mä törmäsin mun vanhaan hyvään ystävään... ..Me oltiin monta vuotta oltu eri teillä. Hänellä oli tosi pitkällä se oma kehitys... ..ni sieltä tuli vaikutteita.

H6: Kyl meillä on nytteki kaverin kanssa niinku joskus on ollu sillee, että on just kaverin luokse tullu yks meedio ja sit siinä on just niinku vähän kaikki käyny vuorotellen juttusilla.

Molemmissa lainauksessa kyseessä tuntuvat olevan ystävät, jotka ovat tulleet elämään riippumatta henkisestä identiteetistä. Samanhenkisyys on mahdollistanut vaikutteiden jakamisen. Henkisyiden suhteen on muodostunut sisäryhmä, yhdistävä sosiaalinen kategoria, joka on mahdollistanut esimerkiksi yhteisen kokemuksen meedion kanssa. Woodhead ja Heelas (2005) ovat korostaneet yhteisöllisyyden ja ihmissuhteiden liittyvän henkisyteen tai yleisemminkin uskonnonharjoittamiseen naisten tapauksessa miehiä enemmän. Siinä missä aineiston sukupuolijakauma ei taivu vertailuun, voidaan sen nähdä kuitenkin tukevan yhteisön ja ihmissuhteiden merkitystä naisten henkisyiden suhteen. Yhteisöllisyys samanhenkisten ystävien sekä henkisyiden yhteisöiden välillä koettiin hyödylliseksi myös tuen ja reflektion kannalta.

H4: *On se tärkeä tuki et sä pääset jakaa niitä asioita muiden kanssa ja kuulee myös muiden näkemyksiä että jos sieltä on tullu jotain mitä ei oo ite oivaltanu ja välillä just pyytää neuvojaki asioissa. Paljon on myös sitä et niinku kääntyy sisäänpäin ja pohtii niit asioita ite ja ehkä tärkeintä on just se, että vaikka kuulee sen muiden mielipiteen, että osaa silti niinkun hakee sen et mikä se oma näkemys on muiden mielipiteestä huolimatta.*

Yhteisön tuki mahdollisti oivalluksia ja neuvojen saamista. Ajatustenvaihto koettiin hyödylliseksi sen kannalta, että opittiin tunnistamaan oma mielipide muiden mielipiteestä huolimatta. Tämä määritellään lainauksessa ”ehkä tärkeimmäksi” osaksi yhteisöllisyyttä. Rajapinta omakohtaisuutta korostavan eetoksen ja yhteisöllisen tuen välillä on kiinnostava. Omakohtaisuus sekä katsomuksen itselle sopiva räätälöinti on tärkeä osa henkisyttä (esim. Utriainen 2017, 2020a, Sohlberg & Kokkinen 2020, Sutcliffe & Bowman 2000). Hanegraff (1996, 1999) on kuvaillut henkilökohtaista toimijuutta henkisyden keskeisimpänä piirteenä. Lainauksessa asioita pohdittiin kääntyen sisäänpäin ja sitten suhteutettiin muihin näkemyksiin, neuvoihin ja oivalluksiin. Lopulta haettiin oma näkemys. Yhteisö toimii myös tiedonlähteenä. Omaa identiteettiä positioidaan ja suhteutetaan laajempaan henkisyden kontekstiin. Muita kuuntelemalla voi löytää oman juttunsa, huomata jonkin asian ei-toimivaksi tai kiinnostua. Omaa henkistä viitekehystä voi tavallaan peilata yhteisön kautta. Lainausta on linjassa muun aineiston kanssa, jossa yhteisöllä on tärkeä rooli, mutta ei ilman taitoa kuunnella syvällisesti omaa itseään.

Henkisistä yhteisöistä oli aineistossa myös huonoja kokemuksia.

H3: *Monilla ihmisillä on tää tämmönen ajatus siitä et tää on niinkin semmonen jonkinlainen hyvyyden mittari et jos sä oot henkinen ihminen. Et jos sä heittädyt henkiselle polulle niin sä oot automaattisesti hyvän puolella... ..Sit on hirveesti semmosta ittensä toistensa yläpuolelle asettamista. Niinku oli se henkisyys mitä lajia tahansa.*

Lainauksessa henkisyden sisäpiiriin liittyy oletuksia ja annettuja merkityksiä. Henkisyttä pidetään esimerkiksi ”hyvyyden mittarina.” Teksti on luettavissa niin, että kaikkien automaattisesti hyvän puolella oletettujen ei ajatella olevan hyvän puolella tai että tällainen meriitti annetaan liian hätäisin perustein. Henkisyden piirissä on koettu olevan myös esimerkiksi toisten ylenkatsomista. Lainauksen lopussa todettiin ongelmien liittyvän henkisyteen, oli se mitä lajia tahansa. Viesti tuntuu olevan, etteivät myöskään henkisyden yhteisöt ole vapaita ongelmista, vaikka jotkut tuntuvat ajattelevan niin.

Individualismin ja kollektivismen rajapintaa käsiteltiin aineistossa myös institutionalisoitumisen kannalta.

H5: Tietysti kun sitä lähtee näillä tiedoilla mitä on tai näillä ajatuksella kelaamaan taaksepäin niin mul on ollu esimerkiksi unihalvauksia mitkä voidaan yhdistää tämmöseen henkiseen.

Lainauksessa muodostettiin mahdollisuus sisällyttää unihalvaukset osaksi yksilön omaa henkisyyttä tulkitsemalla kokemuksia uudestaan nykyisen tiedon valossa. James Beckfordin (1978) mukaan kääntymyskertomusten retoriikassa Jehovan todistajien yhteisössä oli nähtävissä kehityksellinen jatkumo, joka mukaili liikkeen käytäntöä ja tavoitteita. Hänen mukaansa yksilöt rakentavat menneisyyksiensä ja katsomustensa välille koherenssia tulkiten menneisyyttään liikkeen käytäntöjä mukailevan käsitemaailman valossa. Aineistossa on nähtävissä samankaltaisuutta Beckfordin näkemyksiin. Siinä missä henkisyteen ei kuulu samanlaista keskitettyä yhteispohjaa kuin Jehovan todistajiin, käyttävät yksilöt kuitenkin henkisyteen liittyviä yleisiä tietoresursseja, joiden avulla rajanvetoa tehdään esimerkiksi oman menneisyyden suhteen. Beckfordin (1978) valossa sisällyttämisen prosessi tuo tällä tavalla kiinnostavasti esiin henkisyteen liittyvän individualismin ja kollektivismin rajapinnan, kun yksilöiden omia kokemuksia peilataan yleisempää henkisyden resurssivarantoa vasten.

H2: Mul on vaik erilaisii patsaita et esim. Ganesha on mulle tosi tärkeä, se hindujumala, ja oli mul kans jotai enkelipatsaitaksi mut niitä nyt ei enää oo ja sit mul on tosi paljon just kiviä ja sit vaikka unisieppari et onhan seki tavallaa semmonen.

Esineiden sisällyttämistä henkiseen identiteettiin perustellaan eri tavoin. Tutkittavan henkisen identiteetin kannalta näiden esineiden olennaisuus määrittyy lainauksessa niiden erijohtoisten tärkeyksien perusteella. Unisieppari sisällytetään väljästi henkiseen viitekehykseen kuuluvaksi toteamalla, että se on ”tavallaan semmonen”. Määrittelyn perusteella voi tulkita olevan esineen alkuperäiskansan käytössä olleen tarkoituksen unen parantamiseen. Merkityksellistämistä tapahtuu siis esineistön suhteen sekä subjektiiviselta että objektiivisemmalla kannalta: Ganesha-patsaan suhteen, koska se on yksilölle itselleen tärkeä ja unisiepparin suhteen, koska on henkisyteen liittyvän tiedon myötä perusteltua olettaa, että sillä on sellainen merkitys.

H1: Mullahan on kotialttari mihin kuuluu esimerkiksi Ganesha-patsas ja toi mesoamerikkalainen atsteekkipatsas et ne ei ehkä edusta mulle mitään semmosta jumalan palvontaa et ne olis ne hahmot mihin mä niinkun uskon vaan ne on enemmän semmoset arkkityypiset kanavointivälineet.

H5: (Tarot-korteista) Noitahan voi käyttää hyvin just et jos on joku ongelmatilanne, niin noitahan saa just uusia ajatuksia ja semmosta, et en käytä noita ennustamiseen, mutta käytän niitä ehkä ajatuksien herättämiseen tai sen tiedon kaivamiseen itsestä.

Ensimmäisessä lainauksessa korostettiin, että alttari, joka sisältsi kaksi patsasta, joista toinen esittää jumalhahmoa, ei edustanut hahmon palvontaa. Painotettiin myös, että kyseisiin hahmoihin ei

varsinaisesti uskota vaan, että niitä käytetään enemmänkin kanavointivälineinä. Arkkityypeistä ja kanavoinnista puhuminen sopi jumalanpalvontaa paremmin yksilön omaan henkiseen viitekehykseen. Toisessa lainauksessa taas korostettiin, ettei tarot-kortteja käytetä ennustamiseen, vaan ajatusten herättämiseen tai tiedon kaivamiseen itsestä. Ennustaminen näyttäytyy korttien käyttämisenä omaan henkiseen identiteettiin sopimattomalla tavalla, ajatusten herättäminen ja tiedon kaivaminen taas eivät. Molemmissa lainauksissa näkyy, kuinka yksilö toimii Kokkista (2019) mukailleen ”suodattimena” oman henkisyytensä sisällön suhteen (myös esim. Sutcliffe & Bowman 2000). Esimerkiksi psykologisen kielen käyttämisellä oma henkisyys sijoitetaan erilleen palvonnasta tai ennustamisesta. Näin hahmotetaan kuitenkin, että esineitä olisi mahdollista, ellei jopa oletusarvoista, käyttää edellä mainituilla ei-toivotuilla tavoilla. Henkisyyteen liittyvää kollektiivisempaa tietovarantoa käytetään lainauksissa apuna henkisen identiteetin toteuttamisen suhteen, mutta sitä ei kuitenkaan oteta sellaisenaan, vaan oman henkilökohtaisemman sisäryhmänsä näkökulmasta itselleen epämieluisia osia sanoitetaan aineistossa oman henkisyydenharjoittamisen ulkopuolelle.

4.1.3. Luovan sisällyttämisen diskurssi

Aineistossa näkyi puhetapana henkisen identiteetin mahdollistama luovuus sisällyttää erilaisia asioita omaan henkiseen viitekehykseen. Kutsun puhetapaa luovan sisällyttämisen diskurssiksi. Lapsuuden kokemukset, herkkyys, luontosuhde ja esimerkiksi osia kulttuurista voidaan yhdistää kokemusnarratiiveina osaksi henkistä identiteettiä siinä missä ystävien kokemat yliluonnolliset kokemukset tai retriitti. Sisällyttäminen sisältää neuvottelua esimerkiksi uudelleen merkityksellistämisen ja sanoittamisen sekä rituaalin muodossa. Yksilöiden taustoista erityisesti lapsena koettu herkkyys ja kiinnostus yliluonnolliseen yhdistettiin aineistossa lähes poikkeuksetta henkisen identiteetin alkuvaiheisiin. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta kiinnostavaksi nousee, miten omaa henkistä identiteettiä rakennetaan muodostamalla omille kokemuksille henkisiä viitekehyksiä sekä rajanveto, jota tehdään henkisyyden ja ei-henkisyyden välillä.

H2: Periaattees ihan lapsesta asti, mutta tietysti sillon ei ollut semmosta sanaa sille, tai semmosta käsitteistöä millä puhuis asiasta. Mä aina uskoin yliluonnolliseen ja koin kaikkia juttuja.

Lainauksessa henkisyys rajattiin kattamaan yksilön koko elämä. Ensin todetaan, että henkisyys on kuulunut elämään ”lapsesta asti”, sillä erotuksella, että käsitteistön puuttuminen on estänyt henkisyydestä puhumisen ja sitä myötä henkisyyden harjoittamisen sinänsä. Edelleen jatketaan, että

yliluonnolliseen on uskottu sekä ”juttuja” on koettu ”aina”. Muotoilu antaa olettaa, että henkisyyden käsitteistö on lapsuudessa korvattu esimerkiksi ylluonnollisen ja juttujen kokemisen käsitteillä. Tällä tavalla lapsuusaika on rajattu henkisen identiteetin vaikutuspiiriin. Bowman (2000) on tulkinnut uskomustarinoiden eli henkilökohtaisten kokemuskäsitteiden korvaavan kirjoitetun kaanonin puutetta vernakulaarin tai kansanomaisen uskonnollisuuden kontekstissa. Kokemuskäsitteiden, kuten toistuvan lapsena koetun herkkyyden, on aineistossa nähtävissä hiukan Beckfordia (1978) mukaillen omaan henkiseen identiteettiin sopivaksi henkilökohtaiseksi kaanoniksi. Samankaltaisesti myös nykyisempiä luonteenpiirteitä esimerkiksi luontosuhdetta koskien yhdistetään henkiseen identiteettiin.

H5: *Tykkään kiipeillä kallioilla ja metsässä rymytä ja se liittyy mulla toki tähän henkisyteen.*

H6: *Mä oon tosi herkkä ollu niinkun eläinten suhteen ihan ötököistä lähtien.*

Ensimmäisessä lainauksessa mieltymys luonnossa urheilemiseen, toisessa taas herkkyyden eläinten suhteen yhdistetään henkiseen identiteettiin kuuluvaksi. Ensimmäisessä lainauksessa yhteys rakennettiin suoraan muodossa ”liittyy mulla”. Toisessa lainauksessa piirre herkkyydestä eläinten kanssa sisällytettiin pohdiskelevammin osaksi henkisyttä niin, että henkisyyden voi ajatella selittävän sitä. Luonnolla on usein vahva yhteys kokemuksellisuuteen erityisesti ateististemman henkisyyden suhteen (esim. Comte-Sponville 2008, Sillfors 2017). Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta omaa historiaa sekä esimerkiksi luonteenpiirteitä liitetään osaksi omaa henkistä identiteettiä henkisyteen liittyvien merkityksien avulla. Omaan itseä liitetään näin tiukemmin kiinni henkisyteen sinänsä. Kun omaa historiaa rakennetaan henkistä identiteettiä silmällä pitäen, muodostuu henkisyyden ja henkilökohtaisen kokemuksen välille yhteyksiä, joiden avulla positiivista erottuvuutta ei-henkisinä koettuihin vertailuryhmiin, kuten näissä tapauksissa luonnossa viihtymättömyyden tai ylluonnollisten kokemusten puutteisiin, muodostetaan. Luonnon lisäksi esimerkiksi taidetta ja muuta kulttuuria yhdistetään aineistossa myös osaksi milleniaalien käsityksiä henkisydestä.

H5(sähköposti haastattelun jälkeen): *Yksi juttu jäi puhumatta. Eli ns. ”tavallinen” kulttuuri/taide. Koen, että monet kirjat (romaanit, ei henkiset tietokirjat), taulut, runot, musiikki ym. on myös henkistä. Niissä on mm. sanomaa, opetuksia ja ne välittävät energiaa... ...Joskus voi jonkin aikaa tuntua joku biisi tosi merkittävältä, mutta kun sitä on kuunnellut se menettää merkityksensä, eli on saanut jonkun tehtävän tehtyä.*

Lainauksessa kulttuuri esimerkiksi kirjojen, taulujen, runojen ja musiikin muodossa määriteltiin henkiseksi. Tietyn kappaleen merkittävyyden yksilölle päätellään johtuvan siitä, että kappaleella voi olla tietty tehtävä yksilön elämässä. Lisäksi tekstissä tehdään korostettu jako ”tavallisen” kulttuurin

sekä esimerkiksi henkisen tietokirjan välillä. Christopher Partridge (2004) on tutkinut esoteerisuuden ja populaarikulttuurin suhdetta okkulttuurin käsitteen avulla. Okkulttuuri ei sinänsä ole katsomus tai maailmankuva, vaan ikään kuin varanto ideoita, uskomuksia, käytäntöjä ja symboleja, joita yksilöt hyödyntävät katsomustensa polttoaineena. Siinä missä populaarikulttuuri muokkaa ja levittää nykypäivän okkulttisia virtauksia omaten itsessään sakralisoivan vaikutuksen, okkulttuuri on henkisyysien raakamateriaalia. (myös esim. Kokkinen 2019) Myös lainauksessa opetuksellinen, energiaa välittävä tai merkityksellinen taide sisällytettiin henkiseen viitekehykseen ikään kuin välittäjän tai henkilökohtaisen funktion muodossa. Samalla tavalla myös kulttuurin luomisen prosessi yhdistetään aineistossa toistuvasti henkisyteen.

*H1: Ehkä se on ihan tietynlaista magiaa se mun valmistautuminen siihen taideprosessiin...
...emmä tee sitä sen takii et se on jotenki coolii tehdä se vaan ihan sen takii et mä pääsen sillon lähelle jotain mitä mä en osaa sanallistaa.*

Valmistautumista taideprosessiin sanoitettiin magian käsitteellä. Lainauksessa erotettiin valmistautuminen taideprosessiin sen takia että se olisi ”jotenkin cool” tavasta, jossa päästään lähelle jotain, mitä ei voida sanallistaa. Tällä tavalla taiteen tekemisen prosessia sakralisoidaan. Sille muodostuu ”coolitua” syvempi tarkoitus. Tarkoitusta sanoitetaan sanoittamattomuudella, jolla se rajataan ikään kuin ihmisen käsitys- tai tulkintarepertuaarin ulkopuolelle. Tällainen kohdistuminen rakentaa asetelman kommunikoimisesta sanallistamattoman kanssa. Edelleen lainauksen muotoilusta voi tulkita rituaalisia elementtejä niin, että maaginen valmistautuminen taideprosessiin tuo yksilön lähemmäs henkistä kokemusta ja taiteen tekeminen yhdistyy lainauksessa henkisyiden konkreettiseen harjoittamiseen. Utriainen (2020b) on tutkinut rituaalisen kehystämisen liittymistä henkisyiden harjoittamiseen tulkiten, että rituaali erottaa kehystämisen avulla rituaaliseen tilaan asetettuja asioita arkipäiväisestä esimerkiksi lisäten niiden henkilökohtaista arvoa ja tilannekohtaisia mahdollisuuksia. Näin rituaalinen kehystäminen mahdollistaa subjunktiivisen eli potentiaalisen tilan, joka voi mahdollistaa esimerkiksi korostunutta luovuutta. Lainauksen valmistautumisessa taideprosessiin on rituaalisen kehystämisen kaikuja sekä suora yhteys luovaan tekemiseen ja ajatukseen kommunikoimisesta jonkin kanssa niin, että taiteellinen toimijuus on ikään kuin rikastettua. Kulttuurin lisäksi myös arkisempia asioita sisällytetään osaksi oman henkisen identiteetin toteuttamista.

H4: Sanonu ääneen jossakin, vaikka et mä haluun ruusukvartsikoruja ja sit seuraavalla viikolla mä meen kirpputoreille ni niitä on siis kaikkialla ja joidenki suolalamppujen tai tämmösten niinku et ku on vaan sanonu ääneen ni sit se on jotenki ilmestyny.

Haastattelija: Universumi tarjoaa?

H4: Justii universumi tarjoilee.

H5: Tietysti kun sitä lähtee näillä tiedoilla mitä on tai näillä ajatuksella kelaamaan taaksepäin niin mul on ollu esimerkiksi unihalvauksia mitkä voidaan yhdistää tämmöseen henkiseen.

Ensimmäisessä lainauksessa havainnollistettiin manifestoimisen konseptia arkielämässä. Halunsa ”ääneen sanominen” laukaisi prosessin, jossa ruusukvartsikoruja ja suolalamppuja ilmestyi kirpputoreille. Yhtenä mahdollistajana toimi universumi. Manifestoimisen kohteena oli tässä tapauksessa nimenomaan henkisyys liittyvää esineistöä. Toisessa lainauksessa unihalvaukset liitettiin osaksi henkistä viitekehystä nykyisen tiedon valossa niin, että oma henkilökohtainen historia sai uusia merkityksiä. Prosessi on jatkuvaa neuvottelua eri henkilökohtaisten kategorioiden välillä.

4.1.4. Todellisuuksien rajapintojen diskurssi

Aineistossa toistui puhetapa, jossa rajanvetoa henkisen todellisuuden sekä fyysisen tai materiaalisen todellisuuden välillä tehdään esimerkiksi havaitsemisen retoriikan, osa-alueisuuden sekä vastavuoroisen rikastetun toimijuuden muodossa. Lisäksi tieteen ja henkisen identiteetin välistä rajapintaa problematisoidaan kevyesti. Kutsun puhetapaa todellisuuksien rajapintojen diskurssiksi. Kategorisia erotuksia tehtiin käytännössä esimerkiksi jakamalla vaiheita elämässä henkisempiin ja vähemmän henkisiin kausiin. Henkisiä vaiheita sanoitettiin esimerkiksi puhuen ”syvästä päästä”, ”päästä pilvissä” tai ”sisäisen paljon iskemisestä”, kun taas luokittelun vastapuolella ollaan ”aivot narikassa”, ”jalat maassa”, ”down-vaiheessa” tai ”koetaan notkahduksia”. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta henkinen identiteetti korostuu, kun tilanne on sille otollinen.

H2: Tavallaa et sit aina ku se sisäinen paljo iskee ni kokee ehkä niinku laajentumista sen tiedonsaannin ja käytettävien menetelmien puolesta... ..Sillee aaltoilevasti mut ei se tarkoita sitä et ku on se down-vaihe ni et edelleenkaan, et ei se niinku lähe pois.

Henkinen kausi yhdistettiin lainauksessa laajentumiseen, tiedonsaantiin sekä sisäiseen paloon. Sanavalinnat ovat positiivisia ja viittaavat omistautumiseen sekä tiedollisen pääoman ja kapasiteetin lisääntymiseen. Kausien vaihtelua kuvattiin aaltoilevaksi samalla kuitenkin muistuttaen, että vähemmän henkisyttä sisältävä vaihe ei tarkoita, että henkisyys olisi kuitenkaan täysin poissa vaan enemmänkin taka-alalla. Erityisesti Utriainen (2017, 222) on korostanut vernakulaarin henkisyys tilannekohtaisuutta ja kontekstisidonnaisuutta. Henkinen identiteetti korostui aineiston mukaan joinain aikoina enemmän kuin toisina, ja henkisemmät kaudet koettiin enimmäkseen lähtökohtaisesti positiivisemmassa valossa. Toistuva huomio oli myös, että henkiset asiat eivät aina

kiinnosta samalla tavalla tai että aktiivinen henkisyys on vaativaa. Molemmille tuntui olevan aineiston mukaan paikkansa.

H4: Välillä haluaa vaan keskittyä tähän mikä on tässä fyysisessä maailmassa niin sanotusti ja sit välillä taas haluaa sukeltaa tosi paljon syvemmälle. Mut ei siel koko ajan jaksa olla siel syvässä päädyssä.

Lainauksessa on selvä rajanveto fyysisen maailman ja ”syvän päätyä” edustavan henkimmäisen kontekstin välille. Halu keskittyä joko arkiseen todellisuuteen tai henkisiin asioihin vaihteli tilannekohtaisesti. Henkinen puoli on nimenomaan fyysistä puolta syvemmällä. ”Syvässä päädyssä” on myös eri tasoja. Sukellus on mahdollista kohdistaa ”tosi syväälle”. Siellä ei kuitenkaan jaksa olla koko ajan. Tavallaan fyysinen puoli näyttäytyi konkreettisempaan. Penelope Oakes (1987) on kuvaillut itsekategorisointiteorian yhteydessä sosiaalisten kategorioiden korostumisen prosessia. Eri kategoriat toistuvat erilaisissa tilanteissa ja vaiheissa. Henkisen identiteetin korostumista yhteydessä ”syvään päähän” voi ajatella tällaisena identiteetin osan korostumisena sille otollisena aikana. Myös aineistossa puhuttiin toistuvasti sisäisestä ja ulkoisesta maailmasta niin, että ne liittyvät eri osaluokkien hoitoon.

H2: Mä peilaan ulkomaailmaa mun sisäiseen maailmaan... Eli jos on joku asia vaikka triggeröi mua ni sit mä mietin, että siin on joku asia mikä mun pitää tavallaan selvittää itteni kanssa... et jos on joku teema mikä toistuu vaikka vuoden sisään jatkuvasti ni se kertoo siitä, et on joku asia mun sisällä joka pitää käsitellä.

Lainauksessa tehtiin rajausta ulkoisen ja sisäisen maailman välillä. Ulkomaailmassa tulee vastaan vastoinkäymisiä ja teemoja. Sisäisessä maailmassa taas selvitetään ja käsitellään asioita itsensä kanssa. Sisäinen maailma tuntui lainauksessa ikään kuin työhuoneelta, jossa ulkomaailmasta tarttuneita asioita työestetään. Ulkomaailmasta koettiin korostuneesti ärsykeitä. Tällä tavoin rajattuna sisäisen maailman voi ymmärtää nimenomaan yksilön sisäiseksi henkiseksi todellisuudeksi, jolle ominaista on ärsykkeiden käsittely. Yksilön ulkopuolista henkistä todellisuutta taas kommunikoidaan esimerkiksi havaitsemisen retoriikan kautta niin, että henkistä todellisuutta ei nähdä, vaan se aistitaan tai ymmärretään eri tavoin.

H3: Kaikki semmonen mikä on niinku tavallaan rajantakasta ja semmosta mitä me ei niinku nähdä ni se on ihmisille kauheen pelottavaa ja tosi moni niinku aistii ja ymmärtää et on muutaki kun tää reaalityodellisuus mut sit ne ei pysty yhtää niinkun mieltii sitä et mitä se jokin muu on tai sit se on jotenkin niin sellasta syvää ja vaistonvarasta.

Rajantakainen todellisuus määritettiin näkemisen kautta arkisen aistitodellisuuden ulkopuolelle kuuluvaksi, joka on kuitenkin mahdollista aistia ja ymmärtää vaistonvaraisesti. Rajantakaisen ja reaalityodellisuuden muodostama vastinpari rakensi myös eroa todellisuuksien ontologisesta

suhteesta. Reaalitodellisuus on havaittavissa erilaisin, vähemmin haastavin lainalaisuuksin, kun taas rajantakainen todellisuuden lähestymistä estää esimerkiksi pelottavuus. Rajantakaiselle määrittyi lainauksessa ominaisuus, että sen luonteen ymmärtäminen vaatii ”miettimistä”, johon osa ihmisistä ei pysty. Rajantakaisen kanssa kommunikoiva yksilö saa uskonnollisen spesialistin piirteitä. Laajennettua todellisuutta pelkäävät ihmiset muodostetaan sosiaalisen identiteetin näkökulmasta ulkoryhmäksi, jonka avulla tuotetaan henkilökohtaista positiivista erottuvuutta (vrt. Turner 2010). Aineistosta nousi myös jaetun tai rikastetun toimijuuden konsepti yksilön ja henkisen todellisuuden välillä. Esimerkiksi rummulla voi olla sanomista rummuttamisen ajankohtaan.

H2: Just se rumpu minkä kaa mä työskentelen ain sillon ku must tuntuu siltä et ois niinku hyvä hetki tai et se paukkuu siel mun huoneen nurkassa et olis niiku hyvä hetki, tai et olis niinku matka tulossa.

Lainauksessa rummulle on suotu toimijuutta. Rumpu paukkuu huoneen nurkassa silloin, kun tilanne olisi otollinen shamaanimatkalle. Rumpua ei käytetä, vaan se kanssa työskennellään. Hyvä hetki rummuttaa voi kuitenkin olla yhtä lailla yksilöstä lähtöisin. Yksilön ja rummun tunne tilanteen otollisuudesta ovat lainauksessa ikään kuin tasavertaisia. Myös rajantakaiseen kurottaminen voi olla samalla tavalla vastavuoroista.

H3: Kyl se on ollu sillain, että ku mul on ollu tosi rankkaa ni sillon se henkisyys on ollu mulla semmonen, et mä oon kurottautunu sitä kohti ja sit ne rajantakaset on kans kurottautunu mua kohti et ne on niinku tsempannu et kyllä sä tästä yli pääset. Et se on niinku molemminpuolista.

Suhde rajantakaiseen henkiseen todellisuutteen oli lainauksessa molemminpuolinen. Kumpikin kurottaa toista kohti tarpeen muodostuessa. Toisessa lainauksessa suhde oli kuitenkin edeltävää hierarkkisempi, sillä avun tarve oli henkisellä yksilöllä. Utriainen (2017, 16, 263) on käyttänyt lumon käsitettä kuvailemaan enkeliuskoon liittyvää tuonpuoleisen ja tämänpuoleisen välistä rajapintaa. Lumon käsitteellä viitataan maailmaan, jossa tuonpuoleisen käsitetään työntyvän osaksi tämänpuoleista elämää esimerkiksi epätavallisten, yllättävien ja ihmeellisiksi miellettyjen kohtaamisten ja suhteiden kautta. Se tarjoaa henkisiä käytäntöjä ja lumottuja hetkiä, jotka limittyvät luovasti ja joustavasti arkiseen elämään taipuisalla tavalla, johon voi suhtautua vakavammin tai kevyemmin. Tämän- ja tuonpuoleisen tai rajantakaisuuden kommunikointia voi aineistossa tulkita lumon käsitteen avulla. Rajantakaisen kanssa koetaan nimenomaan kohtaamisia tai suhteita, jolloin henkinen limittyy osaksi arkea esimerkiksi avun tai rikastetun toimijuuden muodossa joustavalla ja tilannekohtaisella tavalla. Toimijuudeltaan yhteys tuonpuoleiseen on sekä rummun että avun tapauksessa molemminpuolista, ikään kuin vastavuoroista. Nimenomaan avun kontekstissa rajantakainen yhteys toteutui aineistossa useimmiten vaikeana aikana tsemppaamisen muodossa.

Lääketieteen ja henkisyyden kokemuspäiriin välistä rajapintaa problematisoitiin.

H4: 4-5 vuotta sitten sairastuin tosi pahaan ihottumaan, johon en saanut apua lääkäreiltä. Jotenkin päädyin googlettamaan ihottuman hoito luonnollisesti ja paransin lopulta itse itseltäni sen ihottuman.

Lainauksessa lääkäreiltä ei oltu saatu apua ihottumaan ja yksilö oli lopulta parantanut itse itsensä vaihtoehtoisin luonnollisin menetelmin. Muotoilu ”jotenkin päädyin” saattaa viitata myös mukana olleeseen kokemukseen johdatuksesta vaihtoehtoisen hoidon pariin. Jakolinja on selkeä. Lääkäreiltä ei saatu apua, mutta luonnollisin menetelmin ihminen voi parantaa itse itsensä. Tutkittava ilmoitti myöhemmin sähköpostilla verrattain laajan suosion saaneen Free to Heal -kurssin suureksi vaikuttajaksi oman henkisyytensä suhteen. Kurssin verkkosivujen (freetoheal.org, vierailtu 6.10.2021) mukaan menetelmä esimerkiksi vapauttaa kehon parantamaan itse itsensä. Siinä missä tapahtumien kronologia on epäselvä, on toinen mitä luultavimmin johtanut toiseen. Henkisen identiteetin ja tieteen välistä problematiikkaa sanoitettiin myös viittaamalla esimerkiksi mielenterveydellisiin ongelmiin.

H2: Tämmöset kokemuspäiriin kuuluvat taidot, joita ei länsimaisen tieteen mukaan ole olemassa ilman mielensairautta.

H1: Voihan se olla et mul on vaan skitsofrenia.

Ensimmäisen lainauksen mukaan länsimainen tiede koettiin henkiseen identiteettiin kuuluvan kokemuspäiriin joidenkin osien osalta rajaavaksi ja leimaavaksi. Lainauksessa tilanne rakentuu niin, että länsimaisessa tieteessä ainoa tapa, miten kokemuksiin liittyviä taitoja voi olla olemassa, on sairaus. Ilman mielen sairautta ei taitoja voi olla olemassa. Esimerkiksi Steve Bruce (2000) on kritisoinut new age -kulttuuriin liittyvää individualismia ja relativismia muun muassa niiden mahdollisuuksista johtaa tiedevastaisuuteen. Lainauksessa länsimainen tiede saa kiinnostavalla tavalla samankaltaisen syyllistävän ja ehdottoman monoliitin roolin kuin esimerkiksi kirkko muualla aineistossa. Siinä missä laajamittaista tiedevastaisuutta ei ollut aineistossa havaittavissa, voi tämänkaltaisista nyansseista havaita tieteen ja henkisyyden rajapinnalla esiintyvän joitain yhteensopimattomuuksia. Jälkimmäisessä lainauksessa mielenterveys -tematiikkaa käytettiin humoristisesti oman henkisen identiteetin kuvailun ja perustelemisen yhteydessä. Näin sanoitettiin tietoisuutta siitä, että joku saattaa pitää tiettyjä identiteetin osia kummallisina tai yleisten normien ulkopuolisina.

4.1.5. Taustoilla perustelemisen diskurssi

Aineistossa oman henkisyyden perusteleminen yksilöiden taustoilla toistui puhetapana milleniaalien henkisyysien juurista. Omaa henkistä identiteettiä perustellaan suvussa kulkemisella sekä esimerkiksi hyvinvoinnin tai kulttuurin myötä henkisyyden pariin päätyemisellä. Kutsun puhetapaa taustoilla perustelemisen diskurssiksi. Suomalaiseen kansanperinteeseen suhtauduttiin myönteisesti niin, että se koettiin esimerkiksi maanläheiseksi tai omaksi. Erityisen vaikuttavia hahmoja henkisen identiteetin suhteen ovat olleet äidit ja mummit. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta henkisiin identiteetteihin muodostuu sisä- ja ulkoryhmiä, joiden avulla oma identiteetti rakentuu.

H4: Yks mikä pitää sanoo vaikuttava tekijä ni on mun mummuni. Hän on sillon mulle puhunu kaiken maailman tontuista ja keijuista ja esoteerisista asioista ja henkisestä kehityksestä ja meditoinnista ja joogasta ja luontoparantamisesta...

H1: Mun mutsi on aina ollut kiinnostunut esoteerisista asioista, et meil on ollu esoteerista kirjallisuutta himassa.

Ensimmäisessä lainauksessa isoäiti oli vaikuttanut henkisyyteen puhumalla lapsuudessa henkisyyteen liittyvistä asioista laajalla spektrillä. Puheenaiheena olivat olleet myyttiset olennot, esoteerisuus, luontoparantaminen sekä jooga ja meditointi. Toisessa lainauksessa äidin kiinnostus esoteeriseen kirjallisuuteen oli toiminut mahdollistajana tutkittavan oman henkisyyden toteuttamiselle. Henkisyyden eteenpäin siirtyminen nuoremmille sukupolville on tulkittu ongelmalliseksi. Steve Brucen (2017) mukaan tämä johtuu osin siitä, että henkisyyteen päädytään uskonnollisista vaikutuspiireistä. On mielenkiintoista, että henkisyyden on aineistossa nähtävissä toistuvasti kulkeutuvan ainakin jossain määrin suvussa äitilinjan kautta. Henkisiä identiteettejä perustellaan asioiden suvussa kulkeutumisen kautta.

H3: Jonkun verran olin luku esim Kaari Utrion kirjoja noitavainoista ja mä rupesin miettii et ollaanks meki niinku niitä... ...Kävi ilmi et kyllähän me vähän niinkun ollaan et meil on suvussa jopa yks joka on poltettukin noitana roviolla.

H4: No siis mun äitini, hän saa etiäisiä.

Utraisen (2020a, 218-219) mukaan eletty uskonto voi olla tuttua esimerkiksi lapsuudenkodista, jolloin se yhdistää yksilöä perheeseen tai sukuun ja rakentaa elämään kokemuksellista ja narratiivista jatkuvuutta. Ensimmäisessä lainauksessa suvusta oli löydetty roviolla poltettu noita, joten suku profiloitui noidiksi. ”Me ollaan niitä” -muotoilu on selkeä. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta sukuun muodostetaan näin henkisyyteen liittyvä sisäryhmä. Suvussa kulkeutuva noituus samaan aikaan mahdollisti suvun piirissä tapahtuvien asioiden sisällyttämisen noituuteen kuuluvaksi sekä tavallaan perusteli tutkittavan omaa perinteenharjoittamista ja henkistä identiteettiä. Jälkimmäisessä lainauksessa huomioitiin, että myös äiti oli omalla tavallaan henkisyyden

vaikutuspiirissä etiäisten saamisen muodossa. Lainauksen sävy on inklusiivinen. Äitiä ja tytärtä yhdistää perhesuhteen lisäksi myös henkisyys. Samankaltaiset äitilinjaiset sukujatkumot toistuvat aineistossa.

H3: Sitten kävi sillai kun mä olin yhdentoista ja meidän isomummi kuoli. Mutsi ja serkut keräänty sitten yhteen ja mä muistan ne bileet vallan mainiosti... ..Ne veti korttipakan esiin ja rupes niinku reenaan et mitä se mummo oli opettanu korteista ennustamisesta ja sit ne puhu kaikkee mysteeristä siitä, et miten isomummu oli nähny niinku vainajia ja kummitusjuttuja...

Lainauksessa muodostettu jatkumo suvun naisten välillä on selvästi esillä. Mummon hautajaisissa on alettu muistelemaan, kuinka mummo oli esimerkiksi ennustanut korteista ja nähnyt vainajia. Lopulta myös äidin ja siskojen toimesta korttipakka oli vedetty esiin. Tilanne oli toiminut alkulähteenä yksilön henkisyydelle. Tapahtuman sijoittuminen hautajaisiin liitti siihen myös rituaalisia merkityksiä siirtymästä ja ikään kuin manttelinperimästä. Lisäksi se toimi yhdistävänä, inklusiivisena tekijänä suvun naisten sekä suvun naisten henkisyyksien välillä. Tuula Sakaranaho (2011, 145) on tarkastellut sosiaalisen muistin tutkimuksen avaamia mahdollisuuksia uskonnon tutkimuksessa. Esimerkiksi uskonnollisten yhteisöjen kontekstissa muistelemisella on useampikin normatiivinen funktio, kuten ryhmän identiteetin ja jatkuvuuden rakentaminen. Jos kertomukset suvun kanssa harjoitetusta henkisyydestä nähdään henkilökohtaisten kokemuskertomusten (vrt. Bowman 2000) ja sosiaalisen muistin tai muistelemisen kautta, oli niiden funktio henkisen identiteetin rakentumisessa jatkuvuuden ja inklusiivisuuden kannalta selvästi nähtävissä aineistossa.

Henkisyyden pariin oli aineistossa päädytty myös alun perin esimerkiksi joogan tai hyvinvoinnin kautta.

H5: Mun henkisyys pohjaa ehkä ihan niinkun alkujuurensa kundaliinijoogaan, joka on mun harrastus ja sitä kautta se on tullu vahvemmin mun elämään tai elämäntavaksi jos niin voi sanoa...

H5: Hyvästä olosta se mun joogaaminenkin lähti.

Kundaliinijoogaharrastus sijoitetaan tekstissä henkisyyden pohjaksi tai alkujuuriksi. Sittenkin henkisyys on vahvistunut ja muodostunut jopa elämäntavaksi. Joogaharrastus oli alun perin lähtenyt liikkeelle hyvinvoinnista. Moni päätyy henkisyyden pariin juuri esimerkiksi joogan tai vaihtoehtoisten hoitomuotojen myötä (Mahlamäki & Kokkinen 2020, 201). Henkisen identiteetin vahvistuminen hyvinvoinnin myötä toistui myös aineistossa.

Musiikki ja maalaustaide olivat avanneet aineistossa itsetutkiskeluun liittyviä ovia ja tuoneet uudenlaisia tulokulmia.

H1: *Ehkä niinku yläasteelle mentäessä sit mä löysin black metallin ja sitä kautta löyty tällanen... ..toisenlainen tulokulma.*

H1: *Taide avas mulle ovet aika syvään itsetutkiskeluun.*

Musiikki ja taide olivat toimineet väylinä henkisten teemojen äärelle. Taide oli avannut ovia itsetutkiskeluun, siinä missä black metallin kautta oli löytynyt toisenlainen lähestymistapa henkisyyteen. Kulttuuri oli toiminut ikään kuin välittäjänä. Populaarikulttuuri esoteeristen ideoiden resurssivarantona (ks. Partridge 2004, Kokkinen 2019) oli aineistossa selvästi näkyvä ilmiö.

Kiinnostava huomio jo aineistonkeruuvaiheessa oli, kuinka suopeasti kotoperäisiksi koettuihin henkisiin perinteisiin suhtauduttiin ja se, että perusteluja tehtiin nimenomaan siihen liittyen, että esimerkiksi suomalainen kansanperinne koettiin omaksi.

H2: *Just ehkä shamanismin kautta tullu tosi merkitykselliseksi se suomalaisten oma pakanallisuus ja ne opit mitä on harjoitettu ennen ku kristinusko tuli tänne.*

H5: *Sittehän on kaikki noi Eckhart Tollet ja kaikki muut mut mä en tykkää niitä, ku siin on se amerikka-väritys. Mä tykkään enemmän ehkä semmosista maanläheisimmistä ni mä oon lukenu noita suomalaisia.*

Ensimmäisessä lainauksessa suomalaisten ”oma” pakanallisuus koettiin merkitykselliseksi. Tehtiin rajaus oman pakanallisuuden ja ”tänne tulleen” kristinuskon välillä. Kristinusko nähtiin ulkopuolisena verrattuna pakanallisuuteen. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta pakanallisuus edusti lainauksessa yksilön omaa koettua sisäryhmää, kristinusko taas ulkoryhmää tai valtakulttuuria. Aineistossa toistui, että vaikka suomalaiseen kansanperinteeseen ei vielä olisi tutustuttu laajalti, koettiin aihepiiri kuitenkin kiinnostavaksi. Myös suomalainen henkisyys verrattuna esimerkiksi amerikkalaiseen koettiin aineistossa maanläheisemmäksi. Toisessa lainauksessa suomalainen henkinen kirjallisuus koettiin maanläheiseksi verrattuna esimerkiksi Eckhart Tollen (esim. 1997) ja muiden ”Amerikka-väritykseen”. Amerikka-väritystä ei siis välttämättä koettu tarpeeksi maanläheiseksi. Väritys tuo mieleen ylimääräisyyden. Tulkitsin muotoilussa olevan kaikuja myös luterilaisuuden tai protestanttisuuden koruttomuudesta verrattuna katoliseen tai ortodoksiseen kirkkoon sekä laajemmasta ajatuksesta maanläheisestä suomalaisesta ominaisuudesta verrattuna kansainvälisiin vastinpareihin.

4.2. Henkinen identiteetti osana elämää

Henkinen identiteetti elämänosana nousi aineistossa esiin esimerkiksi ymmärryksen kaltaisena elämään suhtautumisena sekä arjen käytäntöinä. Sen nähtiin tuovan elämään hyvinvointiin sekä

vastoinkäymisiin liittyviä työkaluja sekä tarkoituksenmukaisuutta. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta erityisesti itsekategoriointiteorian (Turner 1987) kannalta voi nähdä henkisen identiteetin muodostuvan osaksi yksilön käytöksen ja ryhmäkäyttäytymisen perustaa. Muutosta elämään ennen henkisyttä kommunikoitiin esimerkiksi tasapainon ja elämäntapamuutosten tavoin. Puhetavat elämän tarkoituksellisuudesta sisälsivät käsitteitä erilaisista perinteistä sekä psykologiasta. Milleniaalit itse kokivat henkisen identiteetin muutosvoimaisena.

4.2.1. Elämään suhtautumisen diskurssi

Henkistä identiteettiä kuvailtiin aineistossa toistuvasti elämän osa-alueita läpäiseväksi luottamukseksi tai ymmärrykseksi asioiden luonteesta, joka rakentaa perustaa arvoille sekä jokapäiväiselle toiminnalle. Henkisyttä hahmotellaan henkilökohtaiseksi ja tärkeäksi, jokapäiväiseksi asiaksi, josta saadaan luottamusta elämään ja jonka avulla hahmotetaan omaa paikkaa ja tarkoitusta maailmassa. Kutsun puhetapaa elämään suhtautumisen diskurssiksi. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta henkisyys elämään suhtautumisena muodostuu ryhmäidentiteetistä johtoiseksi perustaksi tai pohjaksi elämään asennoitumiselle.

H2: Mulle se on semmoinen jokapäiväinen juttu, joka ei lähde kulumallakaan pois. Semmoset perusarvot ja moraalit pohjautuu siihen, miten mä nään maailman ja siihen miten pitäisi kohdella itseään ja muita ihmisiä. Sitä se henkisyys mulle tarkoittaa.

Lainauksessa henkinen identiteetti rakentaa pohjaa perusarvoille ja moraalille, joka rakentuu siitä, kuinka yksilö näkee maailman sekä siitä, kuinka itseään ja muita ihmisiä tulisi kohdella. Henkisyys on siis rutinoitunut sekä syvälle juurtunut tapa olla elämässä henkilökohtaisesti ja sosiaalisesti. Sanavalinnoilla ”jokapäiväinen” ja ”ei lähde kulumallakaan pois” sekä perusarvojen, moraalien ja maailmannäkemiseen pohjautumisen kuvailemisella omasta henkisydestä rakennetaan kuvaa kokonaisvaltaisena katsomuksena ja sosiaalisen elämisen kompassina. Esimerkiksi Utriainen (2020a, 222) on kuvaillut varsinkin suomalaisten naisten henkisyyden kytkeytymistä juuri jokapäiväiseen sekä itsestä että lähipiiristä huolenpitoon. Lisäksi lainauksessa tehdään suora rinnastus henkisyyden sisällöstä niin, että tutkittavan perusarvot ja moraalit kumpuavat siitä, kuinka ihminen näkee maailman sekä näkemyksestä siitä, kuinka ihmisiä pitäisi kohdella.

Itsekategoriointiteorian (Turner 1987) näkökulmasta sosiaalinen identiteetti muodostaa nimenomaan perustan ryhmäkäyttäytymiselle. Tältä osin on huomionarvoista, että jos henkisyyden tarkoitusta itselle kuvaillaan yhdessä virkkeessä, mainitaan arvo- ja moraalikytköksisen katsomuksen lisäksi juuri muiden ihmisten kohtelemisen eikä esimerkiksi tutkittavan omaan henkisyyteen myös liittyviä katsomuksellisia resursseja kuten shamanismia tai itämaisia

uskontoperinteitä. Henkistä identiteettiä suhtautumisena elämään hahmotettiin aineistossa jokapäiväisyyden lisäksi myös kuvaillen sitä esimerkiksi ymmärryksenä.

H6: Mulle henkisyys on semmosta, että jotenki ymmärtää sen et tää elämä ei oo tässä kaikkienensa. Ei tää oo vaan tää yks elämä eikä myöskään tässä elämässä kaikki se mitä me nähään ei oo niin, että se ei oo niinku kaikki.

Lainauksessa henkinen identiteetti muotoiltiin johtoiseksi oivalluksesta tai ymmärryksestä elämän luonteesta. Henkisyys on ”semmosta, että ymmärtää”. Edellisen lainauksen tavoin lauseessa henkisyyden perustaksi muotoiltiin se, kuinka yksilö näkee maailman ja hahmottaa sen rajoja. Lainauksessa ei kuvailtu tarkemmin sitä, mitä rajan ulkopuolinen on. Tällä tavalla ikään kuin laajentaen nykyisen elämän päälle rakennetaan kerros näkymätöntä maailmaa. Konstruktio tuo mieleen Utraisen (2017, 16-17, 263) enkeliuskon yhteydessä käyttämän lumon ja lumoutumisen käsitteet. Lisäksi ”ei tää oo vaan tää yks elämä” luo kaikuja jälleensyntymän ideasta. Itämaisten uskomusperinteiden vaikutteet ovat yleisiä resursseja henkisten identiteettien sisällöissä. (vrt. Sohlberg & Kokkinen 2020, Utraiainen & Ramstedt 2017). Colin Campbell (2007) on kirjoittanut jopa yhden henkisyyden yleistymisen syyn olevan laajamittainen länsimaisten arvojen itämaistuminen.

Henkistä identiteettiä suhtautumisena kuvailtiin myös tarkoituksen ja luottamuksen käsittein.

H7: Semmosta luottamista niinkun kaikkeen elämään, kun tietää, että on niinku joku semmonen suurempi tarkoitus tällä kaikella.

H2: Kauheeta sanoo näin, mut ehkä se myös tuo jonkun tarkoituksen elämälle. Sitä mä oon just paljon miettiny et ollaanks me synnytty tänne vahingossa ja et onks henkisyys vaan tapa mulle käsitellä sitä et elämällä ei oookaan mitään merkitystä. Mut sit toisaalta kaikkien niitten kokemusten jälkeen mitä mä oon täs vuosien saatos saanu ni se on vaan vahvistunu se sisäinen tunne et ei se oo niin.

Kummassakin lainauksessa henkisyys luottamuksena elämään rakentui suhteessa käsitykseen tarkoituksesta. Henkiseen identiteettiin liittyi ensimmäisessä lainauksessa kokonaisvaltainen luottamus elämään, joka kumpuaa tiedosta siitä, että kaikella on olemassa ”suurempi tarkoitus”. Jälkimmäisessä taas henkisyyden arvioitiin mahdollisesti tuovan elämälle tarkoituksen. Lainauksessa käsiteltiin mahdollisuutta sille, että henkisyyden funktio yksilölle olisi tapa käsitellä elämän tarkoituksettomuutta. Asian esille ottaminen määriteltiin kauheaksi. Sen mahdollisuus rajattiin siis ei-toivotun alueelle. Tarkoituksettoman elämän piirteiksi kuvailtiin lainauksessa esimerkiksi vahingossa syntyminen sekä merkityksettömyys. Interdiskursiivisuuden näkökulmasta (Fairclough 2003, 2010) näin tarkoituksellista elämää konstruoidaan merkitykselliseksi.

Botvar (2009, 386) on tulkinnut henkisyuden sisältävän samankaltaisuutta skandinaaviseen 1700- ja 1800-lukujen kansanuskoon siinä mielessä, että kumpikin täyttää saman sosiaalisen tarkoituksen luoda järjestystä kaaokseen ja vastata arkipäiväisiin ongelmiin. Lainauksessa esitetty mahdollisuus siitä, että henkisyys olisikin tutkittavalle tapa käsitellä elämän merkityksettömyyttä tukee tätä huomiota. Tosin on huomionarvoista, että myös moni muu katsomus toimii usein ainakin jonkinlaisena apuna eksistentiaalisiin ongelmiin. Näin ollen henkisyys suhtautumisena elämään saa kuitenkin lainauksessa elämää merkityksellistävän katsomuksen piirteitä. Yksilön omat kokemukset ovat lainauksessa vahvistaneet sisäistä tunnetta siitä, että jokaisen ihmisen maailmaan syntymiselle on tarkoitus. Lainauksessa henkistä identiteettiä vahvistivat yksilön vuosien saatossa saamat omat kokemukset. Vahvistus elämän merkityksellisyydestä koettiin siis sisäisen tunteen kautta. Yksilön oma henkilökohtainen kokemus määritteli usein henkisyuden korkeimmaksi auktoriteetiksi (esim. Utriainen & Ramstedt 2017, Kokkinen 2019). Lainauksessa rakennettiin selvä jatkumo niin, että yksilön sisäiset kokemukset olivat vahvistaneet yksilön sisäistä tunnetta ja tämän pohjalta yksilön näkökanta oli vahvistunut peloista huolimatta. Jatkumo kuvaa osuvasti prosessia, jolla kokemuksellisen epistemologian logiikka legitimoii yksilön katsomuksellista nykytilaa tunteeseen ja kokemushistoriaan perustuen.

4.2.2. Henkisyys omassa arjessa -diskurssi

Milleniaalien henkisyyttä käytännössä määriteltiin aineistossa erityisesti arjen tapojen sekä esineistön kautta. Olen nimennyt tämän henkisyys omassa arjessa -diskurssiksi. Arjen henkisyys saattoi kuulua esimerkiksi new age -henkistä tarot-korttien nostelua, energiakiviä sekä meditaatiota. Arkiset käytännöt tuntuivat liittyvän korostetusti kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin käsittelyyn. Johdatuksena toteutettuun henkisyys ja esineistöön toimi henkilökohtainen kokemus siitä, mikä tuntui oikealta. Erityisesti meditaation harjoittaminen korostui milleniaalien henkisyuden käytännössä. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta kiinnostavaa on rajanveto arjen ja henkisen arjen välillä.

H4: Meditaatio ainakin, sitten manifestointi, kiitollisuusharjoitukset, sit mä puhdistan mun kotia välillä kaikilla salviolla ja palo santolla... ..yleensä sit tämmönen niinku terveellinen elämä et mahdollisimman puhdas ja et pitää huolta kehosta ja mä seuraan esimerkiksi kuun rytmiä. Sen perusteella mä esimerkiks hoidan mun huonekasvit ja leikkaan mun hiukset.

Lainauksessa henkinen identiteetti näkyi arjessa monen konkreettisen toimen mukana. Meditaation lisäksi identiteettiä toteutettiin manifestoinnin, kiitollisuusharjoitusten sekä kodin puhdistamisen muodossa. Henkiseen identiteettiin rinnastettiin lainauksessa myös terveellinen, puhdas elämä sekä

itsestä huolehtiminen. Lisäksi tutkittava kertoi seuraavansa kuun rytmiä, arjen toimenpiteissä. Kuun rytmi tuntui liittyvän luonnollisuuteen. Puhtaudesta pidetään huolta lainauksessa sekä kodin että kehon suhteen. Ihminen nähdään usein uushenkisyyden piirissä kokonaisuutena, jossa mieli ja ruumis vaikuttavat syvällisesti toisiinsa (Utriainen & Ramstedt 2017). Lisäksi kokonaisvaltainen hyvinvointi on varsinkin markkinoiden osalta yhdistetty usein new age-liikkeeseen ja tätä myötä henkisyyden termistöön on imeytynyt laajemmin täydentävien hoitojen sekä joogan ja meditoinnin kaltaisia käsitteitä (Sohlberg & Kokkinen 2020). Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta on kiinnostavaa, mitkä arjen toimista määrittellään milleniaalien toimesta henkisyyteen liittyväksi. Esimerkiksi puhtaan elämän ja luonnon rinnastaminen new age -vetoisiin käytäntöihin näkyy lainauksessa selvästi.

Arjen henkisyyteen liittyvistä toimista tehiin lainauksessa kiinnostavalla tavalla ei-hierarkkinen luettelo. Hiusten leikkaaminen kuun rytmin mukaisesti tuntui olevan henkisyyskertoimeltaan samanarvoisessa asemassa kuin esimerkiksi perinteisemmät meditaatio ja manifestointi. Esimerkiksi etsijyyttä toiminnallisena instituutiona kuvaillut Kokkinen (2019) on korostanut etsijyyteen liittyvän juuri yksilölle itselleen mielekkäiden henkisten kollaasien kokoamisen, joiden kulttuurisina resursseina voivat toimia myös esimerkiksi erilaiset kulttuurin kentät. Huoltotoimia itsensä suhteen hoidetaankin aineistossa muun muassahypnoosin kuuntelemisen ja energiahoitojen tekemisen yhteydessä.

H7: Mites tuota kaikki nää meditaatiot ja hypnoosit mitä kuuntelen ja teen energiahoitoja ja hoidan omaa alitajuntaa.

Monissa arjen henkisyyden kuvauksissa oli aineistossa new age -henkisyyden piirteitä mieleen tuova tulokulma. Perinteisesti varsinkin new age -piireissä on yleistä liittää henkisyyteen myös erilaisia terapeuttisia painotuksia sekä käsityksiä kehon monikerroksellisuudesta (Sohlberg & Kokkinen 2020, 277). Tutkittava kuvaili lainauksessa henkisyytensä näkyvän arjessa meditaation, hypnoosin sekä oman alitajunnan hoitamisen kanssa. Lisäksi tutkittava kertoi antavansa itse energiahoitoja. Henkinen identiteetti oli siis johtanut tutkittavan toteuttamaan henkisyyttä myös työelämässä. Alitajuntaa ei esimerkiksi kehitetä, vaan sitä ”hoidetaan”. Toiminnallisten arjen käytäntöjen voi nähdä olevan monella tasolla henkistä hyvinvointia edistävää niin oman itsen kuin muidenkin ihmisten suhteen. Esineistä aineistossa esiin nousevat tarot-korttien lisäksi esimerkiksi kivet sekä erilaiset patsaat, joille muodostuu henkisiä merkityksiä.

H2: Mul on vaik erilaisii patsaita et esim. Ganesha on mulle tosi tärkeä, se hindujumala, ja oli mul kans jotai enkelipatsaitaksi mut niitä nyt ei enää oo ja sit mul on tosi paljon just kiviä ja sit vaikka unisieppari et onhan seki tavallaa semmonen.

Esineiden sisällymistä henkiseen identiteettiin sanoitettiin lainauksessa ikään kuin hierarkkisen luettelon muodossa. Ganesha-patsas määriteltiin yksilölle ”tosi tärkeäksi”, kun taas enkelipatsaiden hahmotettiin kuuluvan menneisyyteen. Unisieppari määriteltiin väljästi osaksi henkisyiden arkea. Kiviä taas kuvailtiin olevan reilusti. Suhtautuminen kiviin vaihteli aineistossa enimmäkseen niiden kauneuden arvostamisesta voimakkaisiin energialatauksiin.

H6: Kylhä nuo tavallaan korutki on samalla myös niinku kauniita, et kylhä mä ymmärrän just niinku kivissä et ne tuo sitä hyvää energiaa ja muuta et on niissä seki merkitys.

H3: Mä menin päikkäreille nukkuu ne kivet kädessä ja ihan ku mä olisin nukkunu jossain tuulitunnelissa siis tuntu, että tukka lepatti päässä ja tuntu et on ihan semmoses energiavirras et ne latas mua niin voimakkaasti.

Ensimmäisessä lainauksessa kivien suhteen painotettiin, että niiden ainoa merkitys ei ole energian tuominen vaan, että kivet ovat myös kauniita esineitä sellaisenaan. Hyvän energian tuominen on mieluisa lisä, muttei ensisijainen asia. Toisessa lainauksessa taas kivet kädessä nukkumista oli seurannut voimakas henkinen kokemus energiavirrasta, jota kuvailtiin ”tuulitunnelina” sekä ”tukan lepattamisena päässä”. Kokemus oli ”ladannut” yksilöä. Jälkimmäinen lainaus käyttää metaforista, äärimmäisen kuvailevaa kieltä, jolla on kokemukseronnassa voimistava vaikutus. Lainausten kielellinen vertailu on kiinnostavaa. Ensimmäinen pyrkii vähättelemään kivien energieettistä puolta, kun taas toinen korostaa niiden yliarkisia ominaisuuksia. Ensimmäisessä lainauksessa muotoilut ”tavallaan”, ”niinku”, ”kylhä mä ymmärrän” ja ”seki merkitys” hidastavat kuvailun vauhtia, kun taas seuraavan lainauksen metaforisen varmallalla kielellä on päinvastainen vaikutus. Henkisyiden kuuluu olennaisesti perinteistä ammentaminen yksilölle itselle sopivalla tavalla, sekä resurssien räätälöiminen kokonaisuuden kannalta itselle sopivaksi (esim. Utriainen & Ramstedt 2017). Yksilöiden erilaiset lähestymistavat saman resurssin käyttämiseen kuvaavat osuvasti juuri tämän prosessin toteutumista käytännössä. Tärkeäksi esineistön suhteen tuntuikin aineistossa muodostuvan sen tunnistaminen, mikä tuntuu itselle oikealta.

H5: On kiviä joo ja sitte jotain kortteja, et ei oo tarot-kortteja, ne ei tunnu jotenkin oikeelta.

Subjektiivinen kokemus nousi aineistossa tärkeimmäksi johdattajaksi sen suhteen, mitkä esineistä sopivat omaan henkiseen arkeen. Henkisyudessa vastaukset löytyvät usein yksilöiden sisältä niin, että niiden välittäjänä toimii henkilökohtainen kokemus (vrt. Woodhead & Heelas 2005). Lainauksessa tarot-kortit eivät tunnu oikealta, mutta jotkut toiset kortit taas tuntuvat. Tutkittava oli todennut tarvitsevansa toisenlaiset kortit. Syy miksi tiettyihin kortteihin oli päädytty, on niiden ”oikealta tuntuminen”. Esineen merkitys yksilön henkisen identiteetin kannalta rakentuu henkilökohtaisen kokemuksen avulla.

4.2.3. Henkisyys tuo elämään työkaluja -diskurssi

Milleniaalien puheessa henkisyiden vaikutuksista omaan elämään sekä henkisyiden hyödyistä aineistosta nousee selvästi esiin puhetapa, jossa korostetaan henkisyiden tuovan työkaluja elämään. Kutsun puhetapaa henkisyys tuo elämään työkaluja -diskurssiksi. Työkaluina toimivat sekä konkreettiset harjoitukset että yleisempi parantunut valmius kohdata tai käsitellä vastaan tulevia asioita. Henkisyiden terapeuttiset painotukset ja tunnetyön tekeminen liittyvät henkisyiden hyötyihin. Henkisen identiteetin korostunut rooli apuvälineenä oli noussut esiin vaikeampien kausien aikana elämässä. Työkaluihin liittyvällä diskurssilla rakennetaan henkisen identiteetin positiivista erottuvuutta sen suhteen, miten henkisyys valmistaa henkisen hyvinvoinnin ongelmiin. Konkreettisista harjoituksista aineistossa toistuivat esimerkiksi tarot-korttien käyttö, meditaatio sekä rituaalisuus. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta henkisyiden hyötynäkökulmien korostumista voi pitää sosiaalisen luovuuden strategiana.

H5: (Tarot-korteista) Noitahan voi käyttää hyvin just et jos on joku ongelmatilanne, niin noistahan saa just uusia ajatuksia ja semmosta... ..Meditaatiohan on yks millä pääsee käsiksi sinne tiedostamattomaan... ..energiahoidot tietysti on semmosia asioita missä niinku saattaa tulla niinkun mielikuvia ja vastauksia, saada ohjausta, mikä sitten ehkä jos ei ajattele henkisillä tavoilla ni niitä ei osaa myöskään ottaa vastaan.

Lainauksessa tarot-kortteja on voinut hyödyntää ongelmatilanteessa, meditaatio oli keino päästä käsiksi tiedostamattomaan ja energiahoidoista oli saanut esimerkiksi mielikuvia sekä ohjausta. Muotoilussa kaikki toimivat työkaluina jonkin saavuttamiseen. Tavoitteina henkisten työkalujen käyttämisessä taas olivat esimerkiksi uudet ajatukset, mielikuvat sekä vastaukset. Energiahoidon suhteen ohjauksen vastaanottaminen vaati kuitenkin henkisiä ajattelutapoja. Työkalut siis vaativat myös käyttöohjeita. Brucen (2000) mukaan kokonaisvaltainen hyvinvointi ei ole henkisydessä sivutuote vaan tarkoitus itsessään. Myös Utriainen ja Ramstedt (2017) kuvailevat henkisyteen liittyvän henkilökohtaisen muutoksen korostamisen, sekä esimerkiksi länsimaisen elämäntyylin synnyttämän pahoin voimisen hallinnan. Henkisyteen liittyvien resurssien sanoittaminen työkaluiksi elämänlaadun parantamiseen tai hallintaan kertoi henkisyteen liittyvän aineiston valossa tavoitteista, kuten hyvinvointi, yleisempi elämänlaadun parantaminen tai ongelmanratkaisu. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta voi nähdä, kuinka henkisyiden ja henkiseen hyvinvointiin liittyvien elämisen työkalujen yhdistämisellä henkiselle identiteetille muodostetaan positiivista erottuvuutta, toisaalta vähemmän terapeuttisista katsomuksista, toisaalta terapiaan tai ei-henkisyteen liittyvistä hyvinvoinnin markkinoista.

Aineistossa asioiden käsittely juuri henkisyystä johtoisilla työkaluilla oli käytössä, eli se toimi. Työkaluihin liittyvä rituaalisuus toteutui aineistossa paikoitellen varsin luovasti.

H3: Sit mä keksin niitten kautta myös tavan purkaa niitä karmoja... ..et ku tavallaan piirtää paperille ja sitten polttaa niin ne hävittää sitä karmaa. Se helpotti itseasias älyttömän paljon... ..Nyt mä oon taas ihan zen.

Lainauksessa rituaalinen tapa purkaa karmoja oli itse keksitty. Paperin polttamista sisältävä karmoja hävittävä harjoite oli helpottanut yksilön elämää. Henkisen rituaalin apuna käyttämisen tuloksena ollaan lainauksessa ”ihän zen”. Itämainen vaikutte näkyi käsitteiden kuten karma ja zen myötä olennaisena osana henkisen identiteetin käytäntöä, kuten tutkimuskirjallisuudessakin (esim. Campbell 2007, Utriainen & Ramstedt 2017, Mahlamäki & Kokkinen 2020, Sohlberg & Kokkinen 2015). Yleisempänä työkaluna aineistossa toistui kyky kohdata elämää paremmin, esimerkiksi luottamuksen ja kiitollisuuden muodossa.

H4: Kyl mä sanoisin et se tuo välineitä just suhtautua asioihin paremmin ja niin sanotusti kohdata myös ne raskaammat asiat paremmin. Ja just semmosta onnellisuutta, kiitollisuutta.

H6: Näitten asioiden myötä, kun on hoitanu itteään, just niitä negatiivisia muistoja ja blokkeja mitkä sitte nostaa niitä negatiivisia tunteita ni kyllähän se niinku pystyy suvaitsevampin niinku suhtautumaan asioihin ja ihmisiin.

Ensimmäisessä lainauksessa henkisen identiteetin mukana tuomat ”välineet” mahdollistavat suhtautumisen asioihin paremmalla tavalla sekä tuovat valmiuksia myös raskaampien asioiden kohtaamiseen. Lisäksi henkisyys oli lisännyt yksilön onnellisuutta sekä kiitollisuutta. Toisessa lainauksessa muodostettiin jatkumo omien negatiivisten tunteiden ja esimerkiksi ”blokkien” hoitamisesta suvaitsevampaan suhtautumiseen. Terapeutistien käytäntöjen sisällyttäminen varsinkin new age -orientoituneeseen henkisyyskäsitykseen on yleinen ilmiö erityisesti henkisten naisten keskuudessa (esim. Bruce 2000, Sohlberg & Kokkinen 2015). Woodhead & Heelas (2005) taas kirjoittavat ilmiön liittyvän naisten miehiin verrattuna suurempaan valmiuteen niin sanotun tunnetyön tekemiseen. Ottamatta sen suuremmin kantaa sukupuolisiin eroihin oli henkisen identiteetin liittyminen henkiseen hyvinvointiin erilaisten työkalujen muodossa aineiston valossa olennainen osa henkisyyskäytännön ulottuvuutta. Erityisen toistuva teema tuntui olevan raskaamman tai negatiivisen asian käsittely, jonka aikana henkinen identiteetti oli saanut painoarvoa.

H4: Itelläki ollu välillä haastavaa ylipäätään olla tässä maailmassa niin sanotusti ni silloin on saanu enemmän painoarvoa ne välineet ja muut mitä on siellä spirituaalises maailmas et miten just käsitellä kaikkia niin sanotusti negatiivisia asioita.

Lainauksessa henkinen identiteetti on korostunut silloin, kun yksilöllä on ollut haastavaa.

Nimenomaan henkiseen tai spirituaaliseen maailmaan liittyvät välineet käsitellä negatiivisia asioita

olivat saaneet painoarvoa silloin, kun apuvälineille oli ollut tavallista suurempi tarve. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta kuvailu tuo mieleen tiettyjen sosiaalisten kategorioiden tilannekohtaisen korostumisen (vrt. Oakes 1987, 117). Aineistossa joko henkisen identiteetin, tai henkisen identiteetin työvälineenä raskaammassa elämänvaiheessa toimivan osan, voidaan nähdä korostuvan tiettyssä vaiheessa mahdollistaen negatiivisten asioiden käsittelyn. Lisäksi henkisyys oli voinut toimia keinona paeta todellisuutta tai toimia haasteiden yli kannattelijana.

H3: Jossain vaiheessa mä totesin, että nää henkiset aspektit on ehkä ollu niinkun keino paeta, niinkun raakaa todellisuutta... ..Sitä ei niinkun tarvinnu ottaa niin vakavasti, että arjessa menee päin persettä kun on tämmönen suurempi illuusio tai todellisuus.

H7: On ollu vaikeita aikoja tai ero niin sitten niinku ku on tämmönen usko niinkun henkisiin asioihin niin tota se on niinku kannatellut sen paskan yli tavallaan.

Ensimmäisessä lainauksessa raakaa todellisuutta paettiin henkisten aspektien avulla niin, ettei arjen haasteita ollut tarvinnut ottaa niin vakavasti, kun olemassa on myös henkinen todellisuus, jolle oli annettu painoarvoa. Henkinen todellisuus arvotettiin lainauksessa arkitodellisuutta suuremmaksi. Toisessa lainauksessa usko henkisiin asioihin oli kannatellut vaikean ajan tai eron yli. Toimiessaan työkalupakkina, kannattelijana tai vaihtoehtoisena huomion kiinnittäjänä henkiseen identiteettiin oli tukeuduttu nimenomaan elämän vastoinkäymisten kohdalla. Eletyn tai kansanomaisen uskonnollisuuden näkökulmasta henkisyyden on katsottu liittyvän usein juuri arjen haasteista selviämiseen (esim. Utriainen 2017, 2020a). Sekä eskapistisena huomion muualle kiinnittäjänä että ankkurina vaikean ajan läpi toimiessa henkisyydestä on muodostunut yksilöille työkalu, jonka avulla toimiminen tai siihen suhtautuminen on määrittänyt yksilöiden elämisen haasteissa navigointia.

4.2.4. Tarkoituksenmukaisuuden ja kehittymisen diskurssi

Aineistosta on löydettävissä toistuva puhetapa, jossa henkisyyteen liitetään vastoinkäymisistä oppimista sekä niiden tarkoituksenmukaistamista esimerkiksi niin, että ulkoista maailmaa peilataan yksilön sisäiseen maailmaan. Kutsun puhetapaa tarkoituksenmukaisuuden ja kehittymisen diskurssiksi. Henkistä kasvua sanoitetaan erityisesti työn käsitteellä. Työhön liittyy kaikuja ja käsitteitä länsimaisesta esoteerisuudesta, kristillisestä teleologiasta sekä esimerkiksi psykologiasta. Kehityksen yhteydessä puhutaan esimerkiksi ohjelmointien purkamisesta, traumaista parantumisesta sekä auktoriteeteista, kun tehdään eroja toivottujen sekä haitallisten uskomusten välillä. Rajanvetoa haitallisten ja ei-haitallisten uskomusten välillä voi pitää sosiaalisen identiteetin näkökulmasta omaan henkiseen identiteettiin liittyvien toivomusten ja käsitysten rakentumisena.

H7: Eri tavalla suhtautuu niihin asioihin et mikäs tässä nyt ärsytti tässä tilanteessa, että onkohan tässä joku niinku oppiminen ja näin niin pääsee helpommalla, tavallaan helpommalla niissä tilanteissa, kun ymmärtää.

Lainauksessa henkinen identiteetti oli muuttanut suhtautumista ärsytykseen. Yksilö pääsee helpommalla ymmärtäessään, että ärsytyksestä on mahdollista oppia. Tällä tavalla rakennetaan tilanne, jossa vastoinkäymiset antavat tilaisuuden henkiselle kehitykselle. Vastuunottaminen omasta henkisestä elämästä on kuulunut vaihtoehtohenkisyyden painotuksiin viimeistään 1980-luvulta eteenpäin (Sutcliffe & Bowman 2000). Vastoinkäymisiin suhtautuminen rajattiin lainauksessa henkisen hyvinvoinnin tai kasvun piiriin kuuluvaksi niin, että oppimiseen ja vastoinkäymisten tarkoituksenmukaisuuteen keskittymällä tilanteista pääsi helpommalla. Henkilökohtaisen ja muun todellisuuden rajapintaa sanoitettiin esimerkiksi tarkastelemalla ulkomaailmaa suhteessa omaan sisäiseen maailmaan.

H2: Mä peilaan ulkomaailmaa mun sisäiseen maailmaan... ..Eli jos on joku asia vaikka triggeröi mua ni sit mä mietin, että siin on joku asia mikä mun pitää tavallaan selvittää itteni kanssa... ..et jos on joku teema mikä toistuu vaikka vuoden sisään jatkuvasti ni se kertoo siitä, et on joku asia mun sisällä joka pitää käsitellä.

Jonkin asian ärsyttäminen elämässä voi merkitä siihen liittyvän asian, joka yksilön tulee selvittää itsensä kanssa. Vastaavasti jos tietty teema toistuu elämässä, kertoo se siitä, että yksilön sisällä on jokin asia, joka vaatii käsittelyä. Muotoilusta on löydettävissä klassisen länsimaisen esoteerisuuden piirteitä. Antoine Faivren (1994) mukaan vastaavuus- tai korrespondenssioppi sekä mielikuvituksen voima toimia välittäjänä sisäisen ja ulkoisen todellisuuden välillä kuuluvat esoteerisen ajatustavan ominaispiirteisiin. Lainauksessa voi nähdä rakentuvan toimijuutta sisältäviä vastaavuuksia yksilön sisäisen ja ulkoisen todellisuuden välille. Konflikti, asioiden toistuminen ja ”särö” arkitodellisuudessa merkitsevät henkilökohtaisesti käsiteltäviä asioita. Lainauksessa näkyy osuvasti, kuinka terapeuttisuonteinen henkinen hyvinvointi muodostuu kiinteäksi osaksi henkisen identiteetin toteuttamista. Henkistä todellisuutta koetaan oman henkisen tasapainon kautta. Edelleen vastoinkäymisiä ja tapahtumia tarkoituksenmukaistetaan aineistossa niin, että niille muodostuu merkityksiä.

H6: Se on paljon helpompaa kun ajattelee et kaikki vastoinkäymiset ni aina niil on se joku merkitys et ei mun tarvii niinku vastustaa tätä et tää voi tuntuu tässä hetkessä pahalta.. ...mut sen niinku ymmärtää että kyl tässä ollaan menossa ihan oikeeseen suuntaan et ei tarvii jäädä vellomaan niinku harmituksen tilaan et sitä se on tuonu niinku semmosta ymmärrystä ja niinku helpompaa olemista ja jotenki vapautta ja semmosta, että uskaltaa niinku olla ja ymmärtää mikä täs elämäs on tärkeetä.

Lainauksen ajatus mukaillee mielenkiintoisella tavalla kristillistä teleologiaa (vrt. Sillfors 2014) Vastoinkäymisten tarkoitusta ei järkeillä ainoastaan osaksi suurempaa suunnitelmaa, vaan myös

mahdollisuudeksi kehittyä yksilönä. Kun vastoinkäymisillä on merkitys, niitä ei tarvitse vastustaa. Vaikka hetkessä tuntuisi pahalta, voidaan ymmärtää, että suuressa kuvassa ollaan menossa oikeaa suuntaan. Näin harmituksessa ei tarvitse velloa. Ymmärrys on tuonut vapautta, helpompaa olemista, sekä uskallusta olla. Henkisen identiteetin kiinnittyminen juuri arjen vastoinkäymisiin saa henkisyydelle muodostumaan kansanomaisen uskonnollisuuden piirteitä (vrt. Utriainen 2017, 2020a, Sutcliffe & Bowman 2000, Botvar 2009). Erityisesti sanavalintojen kannalta on mielenkiintoista, että lainauksen henkisyyden kontekstissa tavoitteet olivat melko arkisia. ”Vapaus”, ”ymmärrys” ja ”helpotus” voisivat olla myös ”valaistuminen”, ”ihme” tai ”onnellisuus”. Lopulta päästään suurten kysymysten äärelle pohtimaan, mikä elämässä on tärkeää. Sanaston kannalta lainauksen maailmassa liikutaan kuitenkin eletyssä arjessa korkealentoisuuden sijasta. Oppiminen on aineistossa toistuvasti jopa sielun tarkoitus maan päälle tulemiselle.

H6: Meillä on tää tota henki, tai tää sielu ja se tulee tänne oppimaan aina uudestaan.

Oppiminen määritetään sielulliseksi tai hengelliseksi asiaksi, jota tullaan tekemään aina uudestaan. Jälleensyntymän kierron tarkoituksena on oppia. Holistinen henkinen maailmankuva yhdistelee saumattomasti psykologiaa sielunvaellukseen (vrt. Campbell 2007). Lainauksessa hengen oppimiseen tuntuu liittyvän pitkäjänteistä, syklistä työtä. Myös haitallisten uskomusten purkamista sanoitettiin aineistossa työn käsitteellä.

H5: Voisko sitä sanoa jokskuks varjotyöskentelyks vai millä nimellä sitä vois kutsua sitä niitten haitallisten uskomusten ja mallien purkua. Sitähän tehdään ihan terapiassa ja kaikissa muissakin, mutta se liittyy ainakin mulle tähän.

Aineistossa haitallisten uskomusten ja mallien käsitteleminen on purkutyötä. Sanavalinnat ovat kiinnostavalla tavalla kuvailevia. Purkaminen tuo mieleen vaivalloisen, syvällä olevien perustuksien riisumisen, jossa olemassa olevaa, mutta ihmiskäsin rakennettua tavaraa hajotetaan. Uskomus on väitteenä totuusarvoltaan kyseenalainen. Mallia ottaminen taas on jonkun muun kopioimista. Terapiaan muodostetaan suora yhteys niin, että myös terapia on varjotyöskentelyä. Kuitenkin haitallisten uskomusten ja mallien purku liitetään nimenomaan henkisyyteen. Haitalliset uskomukset ja mallit tulevat aineistossa ulkopuolelta, esimerkiksi erilaisten auktoriteettien muodossa.

H5: Auktoriteettien keskellä kun on vanhemmat ja opettajat ja isovanhemmat niin siinä vaan kasaantuu semmosia kerroksii ja kuoria, ulkopuolelta tulevi ajatusmaailmoja ja muuta ni et sä pystyt toimii niinkin rakkaudesta käsin niin sun täytyy pystyy myös purkaa niin joitain sun ohjelmointeja.

Haitalliset uskomukset ja mallit olivat lainauksessa kerroksia ja kuoria, jotka tulivat auktoriteettien keskellä kasvamisen myötä. Auktoriteetteja olivat esimerkiksi vanhemmat, opettajat sekä isovanhemmat. Lainauksessa tehdään jako ulkopuolelta tuleviin ajatusmaailmoihin sekä rakkaudesta käsin toimimiseen. Ulkopuoliset, auktoriteettien mukana tulevat ajatusmaailmat tuovat mukanaan haitallisia ohjelmointeja. Ohjelmoinnin mukaan toimiminen on mekaanista, ei luontaista toimintaa. Niitä purkamalla yksilö pystyy toimimaan rakkaudesta, sisältä käsin. Rakkaus on vaihtoehto mekaanisille, ulkopuolelta tulleilla ”kuorille”. Vertailun sävy tuo mieleen keinotekoisien ja luontaisen rajapinnan, jossa kasvatuksen, koulutuksen ja yhteiskunnan mukana tuoma aines vääristää potentiaalisesti rakkaudellista todellisuutta. Dialoginen vuorovaikutus valtavirtakulttuurin kanssa on yleinen piirre kansanomaisessa henkisyudessa. (Mahlamäki & Kokkinen 2020, 197) Tämänkaltaista vertailua, jossa omaa katsomusta perustellaan valtakulttuurin haittoja vasten, voidaan pitää sosiaalisen identiteetin näkökulmasta sosiaalisen luovuuden strategiana (vrt. Tajfel 1981). Vastaavaa työtä itsensä kanssa sanoitetaan myös parantumisena.

H2: Mä koen, että mun tavote on parantaa mun omat haavat, jotka tavallaan vääristää sitä miten mä näen maailman, että pystys muuttamaan sen kivun rakkaudeks.

H4: Ainakin semmonen, että käsiteltäis ne omat traumat ja kaikki tämmöset, että ei toimittais tai heijastettais niitä traumoja muihin ihmisiin tai muitten ihmisten päälle.

Henkiseen identiteettiin liittyväksi tavoitteeksi määritellään toistuvasti aineistossa omien traumojen parantaminen. Ensimmäisessä lainauksessa haavat vääristivät kokemusta maailmasta. Niiden parantaminen muuttaa kivun rakkaudeksi. Traumoista puhutaan kipua aiheuttavina vääristävinä haavoina, jotka voidaan niiden käsittelemisen avulla muuttaa rakkaudeksi. Lisäksi traumoilla on vaarana heijastua muihin ihmisiin. Toisessa lainauksessa traumojen käsittely oli yleisesti toivottavaa. Niitä käsittelemällä voitiin huolehtia siitä, etteivät traumat heijastu muiden ihmisten päälle, sillä käsittelemättömät traumat aiheuttavat ongelmia. Kummassakin lainauksessa heijastuu tilanne, jossa oman henkisen hyvinvoinnin säröillä on vaarana heijastua ulkomaailmaan. Juuri näiden säröjen kanssa työskentely koetaan oman henkisyden ”syvimmäksi päädyksi”.

4.2.5. Elämä ennen ja jälkeen henkisyden -diskurssi

Yksi aineistosta selvästi noussut rajapinta oli elämä ennen ja jälkeen henkisyden eli se, mitä henkisen identiteetin koettiin tuoneen milleniaalien elämään. Kutsun rajapintaa käsitteleviä puheenvuoroja elämä ennen ja jälkeen henkisyden -diskurssiksi. Henkisyden koettiin tuovan mukanaan esimerkiksi tasapainoa, itsensä rakastamista, oivalluksia sekä luottamusta. Lisäksi erona entiseen elämään saattoi olla kuolemanpelon väheneminen tai laajempi arvojen ja elämäntapojen

muutos. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta positiivista erottuvuutta rakennetaan näin tekemällä muotoiluja siitä, mikä käytännön ero henkisyiden ja ei-henkisyiden välillä on ollut tai voisi olla.

H6: Just niinku rakkaus ja hyvä olo ja elämästä nauttiminen et voi vaan huolettomammin tehdä asioita, ei tarvii miettiä niin paljon mitä muut ihmiset ajattelee, koska osaa ehkä rohkeemmin tehdä niitä asioita mitkä itestä tuntuu hyvältä, et semmonen vapaus ja paljon ihmisiä jotka on yhtä lailla samoissa fiiliksissä ja hyvissä energioissa ja uskaltaa rohkeesti ja on avoimia, että paljon hyvää se on tuonu.

Lainauksessa henkisyiden määritellään tuoneen paljon hyvää esimerkiksi vapauden, huolettomuuden ja rohkeuden myötä. Myös samanhenkinen yhteisö nostettiin esille positiivisena muutoksena. Huolettomuus rakentui lainauksessa rakkaudesta, hyvästä olost ja elämästä nauttimisesta. Rohkeus taas rakentui osaamisesta tunnistaa, mikä itsestä tuntuu hyvältä sekä siitä, että ei murehdi, mitä muut ihmiset ajattelevat. Näistä muodostuu vapaus. Avoimuuden ja rohkeuden lisäksi lainauksen ihmisiä yhdistivät nimenomaan samat fiilikset ja hyvät energiat. Tekstissä muutos edelliseen rakentui komparatiiveista rohkeammin ja huolettomammin. Kyky kuunnella itseään paremmin ja omien tarpeiden tunnistamisen toistuivat aineistossa.

H5: Mä osaan paremmin kuulla niinkun itseäni, että mä oon aikaisemmin ollu semmonen niinku tosi nopee päätöksentekijä, ni nyt mä osaan jarruttaa... ..paljon on vaikuttanut, ehkä siihenkin, että uskaltaa tehdä päätöksiä sieltä sydämestä eikä järjellä.

Muutos edelliseen muotoiltiin lainauksessa selvästi. Aikaisemmin yksilö oli ollut nopea päätöksentekijä, nyt hän osaa jarruttaa ja kuunnella itseään. Uskallus tehdä päätöksiä sydämestä käsin eikä järjellä muodostaa vertailun, jossa itsensä kuunteleminen nousee järkeä suuremmaksi auktoriteetiksi henkiselle identiteetille. Tulkitsin muotoilun myös viittaavan sydämellä omaan kokemukseen ja järjellä ulkoiisiin vaikutteisiin. Sisäisen auktoriteetin seuraaminen vaati luottamusta. Luottamus toi kuitenkin tekstissä mukanaan myös esimerkiksi rauhaa.

H5: Rauhaa... ..se ero entiseen on nimenomaan siinä rauhassa, koska sä uskallat luottaa enemmän elämään. Sä tiedät, että sä et oo yksin. Ei jää yksin, apua saa niinkun monilta eri tahoilta, monista asioista ja sitten on niitä tietynlaisia keinoja käsitellä asioita.

Merkittävä ero entiseen muodostui lainauksessa nimenomaan rauhasta. Rauha kumpusi luottamuksesta elämään sekä tiedosta siitä, ettei ole yksin. Henkinen identiteetti tuo mahdollisuuden saada apua monilta eri tahoilta. Lisäksi se tuo keinoja käsitellä asioita, työkaluja elämään. Steve Brucen (2000, 231-234) mukaan new age -katsomukseen ei liity suuria elämää mullistavia piirteitä, vaan se enemmänkin voimistaa ja vahvistaa eetoksensa puolesta ihmistensä nykyisiä olotiloja. Siksi siltä puuttuu muutosvoimaa. Aineiston perusteella ainakin tutkittavat itse kokivat juuri henkisyiden olleen elämänmuutosten taustalla. Edellisissä lainauksissa voidaan kuitenkin tulkita, että muutos on

Bruceen viitekehyksen mukaisesti tapahtunut nykyisten olotilojen voimistumisen tai vahvistumisen muodossa. Kuitenkin henkisyteen liitettiin aineistossa myös laajempia elämäntapamuutoksia.

H4: Mä oon ihan täyskäännöksen tehny elämäntavoissa et just ennen söi ihan mitä tahansa paskaa ja veti röökiä askin päivässä ja joi ja kaikkee tämmöstä niin nyt on ihan niinku päinvastanen siitä et on luopunu niinku ihan kaikesta mikä ei ole terveellistä. Et semmonen yleinen hyvinvointi ja elämänlaatu parantunu ihan huomattavasti.

Elämänlaatu ja yleinen hyvinvointi olivat lainauksen mukaan parantuneet huomattavasti, kun tutkittava oli luopunut kaikesta, mikä ei ole terveellistä. Epäterveellisiä asioita olivat olleet esimerkiksi minkä tahansa syöminen sekä tupakointi. Henkinen identiteetti oli ollut mukana tuomassa täyskäännöstä elämäntapoihin. Vaikka Bruceen (2000) verraten on argumentoitavissa, että tutkittavan tapauksessa henkisyys on toiminut ikään kuin elämäntapamuutoksen vahvistajana eikä varsinaisena muutoksen agenttina, voidaan aineiston perusteella henkisyysjohtoisia elämänmuutoksia nähdä tapahtuneen ainakin tutkittavien kokemusten perusteella. Lisäksi henkinen kasvu muutoksena oli aineistossa yhdistetty esimerkiksi paremmin voimisen mahdollisuuteen sekä muutoksen entiseen tiedostamiseen.

H1: Mitä enemmän sä kasvat henkisenä ihmisenä ni sitä enemmän sä voit ehkä alkaa voimaan paremmin... ..Mun tapaukses mä oon alkanu voimaan huonommin, koska mä oon alkanu tiedostamaan omia käyttäytymismalleja ja toimintamalleja vaik entisestä elämästä et millanen ihminen mä oon ollu ja se tuottaa mulle semmost ristiriitaa.

Lainauksessa henkinen kasvu ei takaa paremmin voimista vaan mahdollistaa sen. Kuitenkin lainauksen tapauksen kohdalla olikin alettu voimaan huonommin, sillä muutos oli saanut tiedostamaan käyttäytymismalleja entisestä elämästä, jotka olivat tuoneet mukanaan ristiriidan. Muutos oli tuonut mukanaan kontrastin elämän edelliseen vaiheeseen, jonka käsittely oli vaikeaa. Henkinen kasvu oli siis toteutunut esimerkiksi toimintamallien muuttumisen ja muutoksen tiedostamisen muodossa. Erityisesti Galen Watts (2018, 350-353) on tulkinut Tayloria (1992) mukailleen henkisyteen liittyvän oman toiminnallisen viitekehyksen, jonka mukaan yksilö on vastuussa omasta itsestään, itsestään vastuussa oleminen vaatii jatkuvaa työtä ja ollakseen mielekkäästi vastuussa itsestään yksilön tulee tuntea itsensä syvällisesti. Lainauksessa on Wattsin henkilökohtaisen vastuun etiikan kaikuja. Vastuun kokemus omista toimintamalleista, syvempi itsetuntemus sekä työ näiden parissa sanoitetaan lainauksessa juuri henkiseksi kasvuksi. Lisäksi henkinen identiteetti oli aineiston mukana tuonut laajalti apua myös tunteiden käsittelyyn ja vaikuttanut yleisemmin elämän arvoihin.

4.3. Henkinen identiteetti ja uskonto

Analyysin kolmas luku keskittyy kokonaan ilmeisimpien vertailuryhmien, eli henkisyiden ja uskonnon, rajapinnan vertailuun. Kaikilla tutkittavista oli kristillistä taustaa vähintään koulun ja perheen myötä. Vertailua tehtiin aineistossa esimerkiksi kokemuskerronnan muodossa sekä keskittyen uskonnollisen tai henkisen subjektin toimijuuteen ja perinteenharjoittajaan sisältyviin odotuksiin. Uskonnollisten ja henkisten arvomaailmojen vertailua oli mahdollista tehdä henkisyiden liittyvän arvopuheen ja uskontoon liittyvistä arvoista puhumisen välillä. Lisäksi oli kiinnostavaa keskittyä luovan rajaamisen prosessiin, kun milleniaalit hahmottivat, mitkä osat esimerkiksi omasta henkisestä identiteetistä kuuluivat uskonnon ja mitkä henkisyiden piiriin. Esimerkiksi Jeesus sai aineistossa uusia kontekstuaalisia muotoja. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta kiinnostavaa on muotoilu, jossa positiivista erottuvuutta oman identiteetin ja ulkoryhmänä toimivan uskonnollisuuden välillä toteutetaan (vrt. Turner 2010).

4.3.1. Eroavien toimijuuksien diskurssi

Yksi selkeä rajanveto aineistossa oli yksilön toiminnallinen rooli joko uskonnon tai henkisyiden viitekehyksien sisällä. Puhetapaa toteutettiin myös niin, että henkisyys näyttäytyi uskonnollisuutta järkevämpänä tai aikuisempana vaihtoehtona. Kutsun puhetapaa eroavien toimijuuksien diskurssiksi. Yksilön rooli koettiin toimijuudeltaan eroavaksi esimerkiksi niin, että uskonto oli tietyn ohjeen, kirjan tai koodiston noudattamista, siinä missä henkisyyttä kuvailtiin etsimiseksi, jossa tieto ja toiminnan perusta kumpusivat vapaasti yksilöstä itsestään tai esimerkiksi rakkaudesta. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta uskonnollinen toimijuus muodostaa oman identiteetin rakentumiselle olennaisen ulkoisen vertailuryhmän.

H4: Mä koen sillai et uskonnoissa noudatetaan, tai et se on se joku valmis kirja tai joku ohje, jota pitää noudattaa kun taas henkisyiden mä nään semmosena, että se menee siitä et se vastaus etitään sisältä, et se on meillä, et siihen ei tarvita mitään ulkopuolista ohjaamista.

Lainauksessa uskonnonharjoittaminen nähtiin esimerkiksi kirjan muodossa ilmenevän ulkopuolisen ohjeen noudattamiseksi. Henkisyidessä ei ”noudateta ulkopuolista ohjetta”, vaan ”etsitään vastaus sisältä”. Vertailu on äärimmäisen kuvaileva. Uskonnon harjoittajan koetusta roolista muodostuu ulkoryhmä, jota vasten omaa henkistä identiteettiä peilataan. Woodhead & Heelas (2005) sekä esimerkiksi Watts (2018) ovat tarkastelleet henkisyiden toimijuutta juuri verraten sitä uskontoon. Kumpikin mukailee Tayloria (1992) todetessaan henkisyiden velvollisuuden sekä pyhyiden kohdistuvan yksilöön itseensä eikä sen ulkopuolelle kuten kärjistäen uskonnon tapauksessa. Myös lainauksen perusteella vastaus, jota haetaan, on jo valmiiksi yksilöllä, joten siihen ei tarvita ulkoista ohjetta. Niinpä uskonnollisen ohjeen noudattaminen on tarpeetonta. Huomionarvoista on myös

toistuva subjektiivinen ”mä koen” tai ”mä nään” -ote puheessa. Totuusväittämät ovat korostetun suhteellisia ehdottomuuden tai esimerkiksi uskomisen retoriikan sijaan. Henkisyyttä koetaan yksilön kokemuksen kautta. Itsestä lähtöisin olevaa kokemuksen auktoriteettia sanoitetaan esimerkiksi sydäimestä tai rakkaudesta käsin toimimiseksi.

H5: Omassa ajattelussa pitäis pyrkiä semmoseen rakkauteen, rakkauden kautta toimimiseen, niin sillan sä et ees tarvii niitä kymmentä käskyä kun sä toimit aina niinku rakkaudesta käsin ja sydäimestä käsin ja niinkun on oikein toimia.

Lainauksessa rakkaus ja rakkaudesta lähtöisyys koettiin pyrkimisen arvoiseksi orientaatioksi, joka teki uskonnollisen ohjeen, tässä tapauksessa kymmenen käskyä, tarpeettomaksi. Uskontoa tai kymmentä käskyä ”ei tarvita”, jos pyritään rakkauden kautta toimimiseen, eli tässä tapauksessa eletään henkisen identiteetin valossa toivotulla tavalla. Uskonnollisuus näyttäytyy siis ikään kuin yksinkertaisempaan, vähemmän toimivana vaihtoehtona henkisyydelle. Uskonto oli aineiston vertailussa kärjistäen ”Pirkkaa”, siinä missä henkisyys on ”artesaania”. Niinpä rakkaudesta ja sydäimestä käsin toimiminen yhdistettynä oikein toimimiseen muodosti paremman ohjenuoran elämälle. Henkisyys diskurssina, jossa tavallaan vastustetaan institutionalisoitunutta uskontoa, ilmenee usein aitona, autenttisena, omalle elämälle uskollisena positiivisena vaihtoehtona perinteiselle uskonnollisuudelle (Mahlamäki & Kokkinen 2020, 195).

Lainauksen kolmio rakkaudesta, sydäimestä ja oikeudesta on kiinnostava. Rakkauden voi käsittää henkilökohtaisena kokemuksena, mutta yksilö voi toimia myös rakkauden kautta ikään kuin välikappaleena laajemman universaalien tunteen ja yksilön toiminnan välillä. Samalla tavoin oikeustaju voi olla henkilökohtainen käsitys oikeasta ja väärästä, mutta lainauksen muotoilu rakentaa myös mahdollisen yleistyksen oikein toimimisen objektiivisuudesta, jos oletetaan, että kyseessä ei ole, mikä on oikein yksilön mielestä, vaan mikä on oikein yleisesti. Kuitenkin yleistyksineenkin henkinen arvoperusta nojaa aineistossa vahvasti yksilön sisäiseen ääneen ja kokemukseen, siinä missä uskonto näyttäytyy sellaisenaan otettuna ja yksipuolisena.

H3: Pappikin tais olla vähän hämillään et etsä niinkun otakaan tota niinku automaattisena vastaan.

H1: Must tuntuu et uskonnois on se ongelma et jengi uskoo asioihin, mistä ne ei oikeesti tiedä mitään... ...Ne uskoo näihin asioihin sen takia et niille on sanottu et ne asiat on näin ja ne ei pysty näkee sen asian ulkopuolelle.

Ensimmäisessä lainauksessa pappi oletti uskonnollisessa viitekehäksessä toimivan yksilön ottavan tiedon vastaan sellaisenaan, mukisematta. Uskonnollisen tiedonkulun suhde on yksisuuntainen. Sanoma kulkee instituutiolta uskovalle, eikä sitä tule prosessoida liiaksi. Toisessa lainauksessa

uskonnollinen viitekehys perustui uskomiseen auktoriteetin painon ja tavan vuoksi. Yksilöt uskovat tietämättä. Asioihin siis uskotaan, koska yksilöille on sanottu asioiden olevan niin, eikä kontekstin ulkopuolisia vaihtoehtoja tule pohtia. Lainaus rakentaa vertailussa henkisyteen oletuksen, että henkisydessä yksilöt mahdollisesti tietävät enemmän uskomuksistaan ja tämän takia henkisydessä on kyseisen asian suhteen potentiaalisesti vähemmän ongelmia. Vaihtoehtohenkisyden kenttä koetaan usein harjoittajiensa keskuudessa juuri uskonnollisuutta käytännöllisempänä, sallivampana vaihtoehtona (Utriainen 2017, 243). Vertailua voidaan pitää sosiaalisen luovuuden strategiana (vrt. Tajfel 1981), sillä muotoilussa vertailun ehdot rakentuvat niin, että katsomukselle on toivottavaa toimia henkisyiden piirteiden kaltaisesti. Tällä tavalla erityisesti toimijuuden suhteen aineistosta on tulkittavissa selvä puhetapa, jossa positiivista erottuvuutta tuotetaan niin, että henkisyys on uskontoa järkevämpi, ikään kuin optimoitu katsomuksellinen vaihtoehto.

4.3.2. Kokemushistoriallinen diskurssi

Aineistossa oli nähtävissä puhetapa, jossa yksilöiden kokemukset uskonnosta ja henkisydestä ovat vaikuttaneet milleniaalien katsomukseen ja henkisyiden harjoittamiseen. Kutsun puhetapaa kokemushistorialliseksi diskurssiksi. Koulun, kasvatuksen ja nuoruuden myötä koetusta kristinuskosta oli huonoja kokemuksia ja pettymyksiä. Henkisyteen liittyvät kokemukset taas olivat toimineet esimerkiksi arjen apuna ja vahvistuksena omalle henkisyydelle. Pragmaattinen individualismi korostui kokemusten käsittelyssä oman katsomuksen suhteen. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta positiivinen erottuvuus rakentuu liittämällä henkisyteen parempia kokemuksia kuin uskontoon.

H3: Mummo oli adventisti, niin tosi paljon tuputti tota kristinuskon näkemystä ja kuskas mua pitkin poikin niissä saarnaseuroissa mut vastaanotto ei aina ollut kauheen lämmin.

Lainauksessa kristinuskon näkemystä ”tuputetaan” ja vuorovaikutus uskonnon kanssa on toteutunut ”saarnaseuroissa kускаamisen” muodossa isoäidin toimesta. Kummassakin tapauksessa kohtaaminen on yksipuolista ja ulkopuolelta lähtöisin olevaa. Yksilö on tuputtamisen ja kускаamisen kohteena. Saarnaseura ei tunnu positiiviselta ilmaukselta kristinuskon tai adventistien yhteisöistä. Vastaanotto ei ole ollut lämmin, vaan uskonnolliset yhteisöt on lainauksessa koettu kylminä. Esimerkiksi Craig Martin (2017) on muotoillut henkisyiden ja uskonnon kahtiajaon tapahtuvan juuri erottamalla organisoitunut ja yksilöä sortava uskonto yksilöllisestä ja yksilön vapauttavasta henkisydestä.

H3: Mä jotenkin et kirkkonuoret olis varmaan ihan jees mesta et siel ainakin arvostetaan aivoja, no katinkontit. Se oli vähän semmonen meisinki et jos sä niinku aiot tota kuuluu meihin ni sit sun täytyy uskoo et raamattu on totta... ...Meni kolme kuukautta ni ne heitti mut pois sieltä kokouksista ku sä et niinku osaa ajatella Raamattua niinku sitä kuuluu ajatella. Siitä tuli itseasias iha hirveet niinku paiseet.

Lainauksessa kirkkonuoriin liittyy toiveita samanhenkisestä yhteisöllisyydestä. Yhteisön lähestymistä ei kuitenkaan ollut koettu toivotulla tavalla, vaan yhteisöön kuuluminen oli tarkoittanut aivojen arvostamisen sijaan mustavalkoista uskoa Raamatun totuuteen. Tämä oli koettu ehtona yhteisön jäsenyydelle. Kirkkonuoret eivät olleet lainauksessa inklusiivinen yhteisö. Kertomusta kristillisestä yhteisöstä poiskäännytetystä nuoresta voi pitää Bowmanin (2000) henkilökohtaisena kokemusnarratiivina osana yksilön omaa henkistä kaanonia, jonka avulla rakennetaan toiveita oman henkisen identiteetin toteuttamisesta erottamalla se vastapuolen kategoriasta. Lopulta lainauksen yksilö oli heitetty pois yhteisöstä, koska hänen tapansa ajatella Raamattua oli ollut väärä. Ulkopuolelle jääminen on aiheuttanut harmitusta. Kokemus kirkkonuorten ehdottomuudesta oli muodostunut ylitsepääsemättömäksi rajaksi tutkittavan ja yhteisön välille, joka vaikutti edelleen tutkittavan suhtautumiseen kristinuskoon niin, että kysyttäessä kristillisestä taustasta kertomukseen nojataan omaa katsomusta selittävänä tekijänä. Huomio havainnollistaa, kuinka henkisyiden piirissä katsomusten symbolinen ja kertomuksellinen ulottuvuus nousee dogmeja suurempaan rooliin (esim. Hanegraff 1999, 147-149). Toistuva puhetapa aineistossa on, että kristinusko on ollut esillä milleniaalien nuoruudessa, mutta sitä ei ole koettu omaksi.

H7: Tietynlainen usko siinä on ollu, mut ei semmosella tavalla niinku kuitenkaan mitä nuoruusaikoja mietin ni ei ne oo sillee kulkeutunu ne semmoset asiat.

H2: Jotenkin siin kristinuskos häiritse se tavallaa jossai riparilla et se kaikki on sitä samaa. Ei pysty käsittää sitä et vaan siihen yhteen ihmiseen uskomalla sun elämä jotenki niinku paranis. Koska mä oon kokenu sen et kaikki on yhtä ni miks yks olis tärkeempi ku muut.

Ensimmäisessä lainauksessa uskoon liittyvät asiat eivät olleet tietynlaista uskoa lukuun ottamatta kulkeutuneet nuoruusajoista. Ne olivat siis enimmäkseen jääneet sinne. Asiaa ei liiemmin selitetty. Tulkitsin, että tietynlaisen uskon käsitteellä pohjustettiin omaa henkisyttä ja sen yhteen kietoutumista kristinuskon kanssa. Toisessa lainauksessa rippileirillä kohdattu kristinusko oli koettu häiritseväksi yksipuolisuuden vuoksi sekä erityisesti siitä syystä, että opinkappale elämän parantumisesta Jeesukseen uskomisen avulla ei ollut tuntunut omalta. Yhden paremmuus muihin nähden oli ollut ajatuksena omaan katsomukseen epäsopeva. Kristinuskon tavoitteeksi koettiin lainauksessa elämän parantuminen. Uskonnollinen instituutio ei ollut pystynyt tarjoamaan yksilölle omaan kokemukseen liitettäviä, mielekkäitä vastauksia. Oppi oli koettu yksipuolisena.

Henkisyteen liittyvässä kokemukerronnassa esille nousivat vaihtoehtoisen viitekehyyksen pragmaattista individualismia noudattavat kokemukset.

H4: Ihan alle vuosi sitten mulle tehtiin semmonen energiahoito, jonka aikana mä sain näkyjä mun edellisestä elämästä ni se on ollu semmonen tosi iso, tai semmonen mikä on vahvistanu asioita tosi paljon.

Woodhead & Heelas (2005, 90) määrittelevät pragmaattisen individualismin puhetavaksi, jossa oma kokemus todistaa tietyn asian omakohtaisesti oikeaksi. Lainauksen hiljattain tapahtunut energiahoito oli toiminut merkittävänä kokemuksena ja suurena vahvistuksena omalle henkisellemme katsomukselle. Hoidon aikana oli saatu näkyjä edellisestä elämästä. Sen myötä oma katsomus oli vahvistunut. Vahvistuminen viittaa jo aiemmin olemassa olevan katsomuksen voimistumiseen. Hoito oli siis vastannut odotuksia, tai ylittänyt ne. Samankaltainen oman katsomuksen vahvistumisen retoriikka toistuu aineistossa kertomuksissa kokemuksista henkisyden vaikutuspiireissä.

H6: Isän kuolemasta tulee syksyllä niinkun neljä vuotta ja tota niin sen myötä tota vielä vahvistu tai tuli niitä merkkejä niinku enemmän ja sit meil on ollu niinku, tuon meedion kautta otettu siis ihan yhteyttä ja saatu terveiset sieltä et se on tuonu semmosen vahvistuksen niinku koko perheelle... ...Se oli kyllä ihana varmistus niinku kaikille meille.

Lainauksessa vahvistumista oli koettu isän kuolemaa seuranneiden merkkien tulemisen määrän kasvamisen kautta sekä meedion apuna käyttämisestä läheisen kuoleman käsittelyssä. Meedion kautta saadut terveiset edesmenneeltä isältä olivat toimineet vahvistuksena koko perheelle. Tapahtuman oli koettu olevan ”ihana” varmistus. Meedion lähestyminen oli koettu onnistuneeksi tavaksi käsitellä läheisen poismenoa. ”Merkkien lisääntymisen” läheisen poismenon yhteydessä voi nähdä kansanomaiseen henkisyteen (vrt. Utriainen 2017, 2020a, Bowman 2000) liittyvänä piirteenä, jossa katsomus korostuu nimenomaan henkilökohtaisen haasteiden kohdalla. Katsomuksen vahvistumisesta puhuminen esimerkiksi kääntymyksen sijaan on linjassa ajatusten kanssa henkisyden universaaliudesta ja esimerkiksi siitä, että jokainen ihminen on henkinen ja että on yksilöstä itsestään kiinni, kuinka sitä toteuttaa. Näin ollen olosuhteiden ollessa suotuisia, katsomuksen suhteen voidaan kokea vahvistumisia.

4.3.3. Luovan rajaamisen diskurssi

Aineistossa eri asioiden rajaaminen henkisyden tai uskonnon viitekehyykseen tapahtui tilanne- ja tapauskohtaisesti erilaisilla luovilla tavoilla. Kutsun puhetapaa luovan rajaamisen diskurssiksi. Monet uskonnon ongelmista määritellään ihmisistä lähtöisin oleviksi, kun taas positiiviseksi koettuja uskonnon hahmoja tai piirteitä sanoitetaan omaan henkiseen viitekehyykseen sopivaksi

esimerkiksi niin, että Jumalan sijaan käytetään mielummin käsitettä alkulähde. Kristilliset opit nähtiin aineistossa instituutioina parempina. Uskonnollisia vaikutteita tuotettiin omaan henkisyyteen omaehtoisesti jatkuvan neuvottelun muodossa. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta koetut erot ja samankaltaisuudet uskonnollisuuden ja henkisyyden välillä rakentavat puheessa milleniaalien henkisiä identiteettejä määrittäen niiden rajoja ja koostumuksia. Kirkko sai toistuvasti sosiaalisen ulkoryhmän roolin.

H6: Se on just vaa vähä eri tavoilla sanottu et ihan niinku uskonnossaki puhutaan Jumalasta ja kaikesta... ..esimerkiks täs theta-healingissa ni siellä puhutaan luomisen energiasta et se on sitä korkeempaa energiaa mitä me ollaan kaikki sitä samaa et periaattees ne on varmaa niinku samoja juttuja mut vähä eri kielillä puhuttuna.

H5: Liittyy toki niinkun Jumala ja Jeesus ja kaikki nää, mutta ei niinkun kirkko. Joo, ja jumalakuva no tietysti eri, kun mitä kirkko edustaa ja se ei oo niinku niin mustavalkonen.

Ensimmäisessä lainauksessa muodostettiin enimmäkseen kielellinen eroavaisuus uskonnossa ilmenevän Jumalasta puhumisen sekä theta-healingissa käytetyn luomisen energian käsitteen välillä. Kumpikin on korkeampaa energiaa, mutta nimenomaan eri kielillä puhuttuna. Jälkimmäisessä lainauksessa taas Jumala ja Jeesus sisällytettiin omaan henkiseen viitekehukseen sopivaksi, mutta kirkko sijoitettiin sen ulkopuolelle. Edelleen tarkennettiin, että myöskään kirkon edustama tulkinta Jumalasta ei sopinut osaksi yksilön henkistä viitekehystä. Kirkon edustama jumalakuva koettiin liian mustavalkoiseksi. Tällä tavalla uskonnon sisältö jaettiin kahtia kirkon edustamana yksilön katsomukselle epäedulliseen puoleen sekä yksilön omaan katsomukseen sopivaan puoleen. Esimerkiksi Martin (2017) on tulkinnut rajanvedon uskonnon ja henkisyyden välillä hahmottuvan samalla logiikalla niin, että yksilön liittäessä positiivisia merkityksiä tietyn perinteen harjoittamiseen sitä kutsutaan henkisyudeksi, mutta kun perinteeseen liitetään negatiivisia merkityksiä, sitä kutsutaan uskonnoksi. Kirkko edustaa sosiaalisen identiteetin näkökulmasta ulkoryhmää, mutta ei sillä tavalla, että kaikki sen opit kuuluisivat yksipuolisesti uskonnon piiriin. Kirkon väkivaltaiseksi tai epäoikeudenmukaiseksi koettu historia sai aineistossa kuitenkin painoarvoa.

H3: Että kuinka paljon niinku uskontojen nimissä yleensä soditaan ja tapetaan... ..kun elämän säilyttämiseen ja elämään täällä pitäis kuitenkin pyrkiä kaikin konstein.

Lainauksessa uskontojen nimissä soditaan ja tapetaan, vaikka tutkittava kokee elämän tavoitteeksi elämän ja sen säilyttämisen. Kuvan uskontojen todellisuudesta sekä tutkittavan näkemyksen elämisen tavoitteista välillä oli ristiriita. Huomionarvoista on, että uskonnoista puhuttiin monikossa, eli lauseessa kohteena on laajemmin institutionaalinen uskonto yleensä, vaikka aineiston retoriikka paikoitellen noudatteleekin uskontokäsitysten yleistä protestanttista vinoumaa, jossa protestanttista

kristinuskkoa pidetään uskonnon synonyyminä. Puhetapa, jossa todetaan, että erityisesti kristinuskossa on hyviä asioita, mutta jotakin olisi syytä tehdä toisin, toistui aineistossa.

H5: Tässä mun näkemyksessä tällasta ei ole, et ei ole mitään kahtiajakoa, oikeeta ja väärää vaan on rakkaus ja pelko, et niihin voi jakaa jos haluaa jakaa mun mielestä. Ja kyllähän ne tarinat Jeesuksesta on ihmisen värittämiä, mun mielestä siis... ..ja ihmisen syntyisyys on mun käsityksen mukaan ihmisen keksimä.

Suomalaisessa henkisyudessa suhtautuminen erityisesti luterilaiseen kristinuskoon on usein melko avointa niin, että sen opit nähdään sen instituutioita parempina. Luterilaisten perinteiden käsitteitä ja käytäntöjä tulkitaan uudelleen uusissa viitekehyksissä. (Utriainen & Ramsted 2017, 213)

Lainauksessa instituution edustamaa oppia sanoitettiin uudelleen oman näkemyksen mukaisesti niin, että se sopi yksilön omaan kokemusmaailmaan ja henkiseen viitekehykseen. Oikea ja väärä muuntautuivat rakkaudeksi ja peloksi. Korostettiin, että ehdotettua jakoa ei ole pakko tehdä, mutta se on mahdollinen vaihtoehto yksilön itsensä mielestä. Omakohtaisuus oli näin korostetusti esillä. Tarinat Jeesuksesta ovat lainauksessa ihmisen värittämiä, samalla tavoin kuin synty on konseptina ihmisen keksimä. Vastaavanlaiset käsitykset siitä, että uskonnoissa piilee autenttinen ydin, joka sittemmin yhteiskunnan ja esimerkiksi ihmisen ahneiden ja vallan myötä vääristynyt ovat yleisiä henkisyuden vaikutuspiirissä (esim. Utriainen & Ramstedt 2017). Tällä tavalla uskonnollisen viitekehyksen asioita tulkitaan uudelleen, jotta ne voidaan sisällyttää omaan yksilökohtaiseen henkiseen identiteettiin. Samalla tavoin epämieluisaksi koettu uskonnollinen historia tai opinkappale määriteltiin esimerkiksi ihmisten ”keksimäksi” tai ”värittämäksi”. Sekä keksiminen, että värittäminen ovat toimintaa negatiivisesti arvottavia sanavalintoja. Niillä uskonnon palasia riisutaan transsendentista.

H2: Mä arvostan kristinuskossa sitä niinku, et arvostetaan sitä hyvää ja et tee toisille niinku haluat itsellesi tehtävän et jotenki se mitä Jeesus olis aikanaan vienyt eteenpäin ni se sanoma olis mun kautta tulkittuna paljon syvällisempi kun se et miten kirkko on tavallaan ottanu sen ihmisten hallintakeinoks. Tavallaan se ei oo kristinuskon ytimen syytä vaan niiden ihmisten.

Kristinuskon sisältä paikannettiin lainauksessa arvostettavaksi koettuja asioita, kuten hyvän arvostaminen sekä kultainen sääntö. Lisäksi todettiin, että tämä on sellaista sisältöä, jota Jeesus olisi aikoinaan vienyt eteenpäin, ellei kirkko olisi tehnyt kristinuskosta työkalua ihmisten hallintaan. Jeesuksen koettu sanoma määritellään yksilön oman tulkinnan kautta syvällisemmäksi kuin kirkon edustama tulkinta. Sanavalinnat, kuten ”hallintakeinoksi ottaminen” rakentavat kuvaa suoranaisestä vallankaappauksesta ihmisten toimesta kirkon piirissä. Lopuksi muotoiltiin, ettei kyseessä kuitenkaan ole kristinuskon ytimen syy, vaan ihmisten, jotka ovat vieneet kirkon sanomaa kauemmas Jeesuksen edustamasta uskonnosta. Lainauksessa tehtiin kiinnostava jako ”kristinuskon

ytimen” ja ”niiden ihmisten” välillä, jonka avulla kristinuskon koettu transsendentti ydin saa synninpäästön uskonnon historiallisesta painolastista. Nykypäivänä kristinuskon sanoman syvällisyyden ymmärtäminen vaatii siis subjektiivista, omakohtaista tulkintaa. Kristinuskon ydintä henkilönä edustaa esimerkiksi usein positiivisena hahmona koettu Jeesus, joka saa aineistossa myös uusia henkisiä viitekehyksiä.

H3: *Mä oon ihan varma, et Jeesus oli oman aikansa noita.*

H4: *Kyl mä uskon et on olemassa kristus-energia.*

Lainauksissa Jeesukselle annetaan yksilöiden oman henkisen viitekehyksen spesialistin rooli. Jeesus sisällytetään näin osaksi omaa henkisyyttä, mutta vapaana niistä kristinuskon piirteistä, joita yksilö ei koe omakseen. Neuvottelu tapahtuu ontologisten raja-aitojen välillä. Samaan aikaan esimerkiksi noituutta sekä energia-ajattelua ujutetaan Jeesuksen mukana osaksi valtavirtaisempaa uskontohistoriaa legitimoiden yksilöiden laajempaa katsomusta kristinuskon taustavaikuttajana.

4.3.4. Arvomaailmojen erojen diskurssi

Aineistossa henkiseen identiteettiin liittyvää arvomaailmaa sanoitettiin esimerkiksi rakkauden, harmonian sekä hyvyyteen ja omaan henkilökohtaiseen totuuteen pyrkimisen käsittein. Lisäksi esimerkiksi ympäristöarvojen ja henkisyyden välillä löydettiin yhteyksiä. Uskontoon milleniaalien mukaan taas liittyi esimerkiksi ehdottomuus, tuomitseminen sekä rajoittavuus. Vaikka suoraa vertailua tehtiin arvojen suhteen aineistossa melko vähän, voidaan tarkastelua jatkaa vertaamalla henkisyyteen liittyviä arvopuheenvuoroja uskonnollisuuden vastaaviin. Kutsun vertailua arvomaailmojen erojen diskurssiksi. Sosiaalisen identiteetin näkökulmasta rajanvetoa tehtiin myös arvojen suhteessa, kuten aiemmissa kappaleissa kokemusten ja toimijuuksien suhteen niin, että uskonnollisuus näyttäytyi ulkopuolisena pintana, jota varten omaa identiteettiä ja siihen liittyviä toiveita ja rakenteita hahmotettiin.

H7: *Jotenki ne on sillee samankaltasuutta, että samaa niinku se ajatus mut ei ehkä ihan kaikki tämmönen ku mieltii uskontoja et jotkut ei ehkä mee niinkun miun ajatteluun, et liikaa sitä syyllistämistä ja semmosta et jos et nyt usko niin joudut helvettiin... ..tietyt uskonnot on niin semmosia ehdottomia tietyille asioille.*

Lainauksessa henkisyydelle ja uskonnolle määritettiin samankaltaisuutta ajatuksen tasolla. Sen sijaan yksilön oman henkisyyttä ja uskonnollisuutta erotti uskontojen syyllistäminen, sekä käsitys esimerkiksi helvettiin joutumisesta, jos ei usko. Lisäksi ”tietyt uskonnot” määriteltiin ehdottomiksi ”tietyille asioille”. Rivien välistä on mielestäni perusteltua lukea, että tiettyihin uskontoihin määrittäisi kristinuskon lisäksi ainakin islam, jonka länsimaissa koettu arvopohja saattaa näyttäytyä

rajoittavuuden kannalta ongelmallisena. Woodheadin ja Heelasin (2005, 13-32) mukaan uskonnon ja henkisyyden vertailussa uskontojen määrittely perustuvan vahvaan metafyyssiseen dualismiin. Toisin sanoen uskonnollinen moraaliperustuu asioiden kesyttämiseen rajaamalla ne yhteisön sallimaan muotoon. Syyllisyys ja ehdottomuus toistuvatkin aineistossa avoimuuden ja sallivuuden sijaan laajalti kristinuskoa määrittävänä tekijänä.

H3: et uskotsä niinku Raamattuun tai uskotsä niinku alkukertomuksee, mikä tää on, dinosauruksiin, evoluutioteoriaan. Sitä mä sanoin et eiks tää oo niinku optio et vois uskoo molempiin ni ei kuule meidän bändissä.

Lainauksen mukaan yksilö oli ehdottanut kirkon piirissä toimivassa yhteisössä mahdollisuutta uskoa samanaikaisesti sekä Raamattuun että evoluutioteoriaan, mutta vastaus oli ollut kielteinen. Tilanne rakentuu tekstissä niin, että yhteisölle ei riitä, että uskoo Raamattuun, vaan uskon täytyy olla toisen käskyn mukaisesti muita vaihtoehtoja pois rajaava. Tutkittavalle ei ollut annettu mahdollisuutta toteuttaa uskontoa toivotulla tavalla joustavasti, vaan ainoastaan yhtä tapaa pidettiin oikeana (vrt. Utriainen 2017). Aineistossa esiintynyt kuva kristinuskosta tai erityisesti kirkosta instituutiona sen manifestoitumana, on ensisijaisesti selkeisiin ja ehdottomiin rajanvetoihin perustuva. Rajanvedollisia erotuksia tehtiin myös muiden uskontojen ja kristinuskon tarjoavien kokemuspohjien välillä.

H2: Yläasteella rupes saamaan muistutusta esim. hinduista ja buddhismista ja taolaisuudesta... ...se oli enemmän sitä miten mä sen koin. Eikä sitä et uskomalla Jeesukseen sä saat sun synnit anteeks et mä en tavallaan koskaan ymmärtäny sitä aspektii.

Itämaiset uskonnot muodostavat lainauksessa yksilön henkiseen identiteettiin sopivamman kehyksen. Tärkeää on perinteen vastaaminen yksilön oman kokemuksen kanssa. Kristinuskon suhteen tilanne oli lainauksessa päinvastainen. Syntien anteeksisaaminen Jeesukseen uskomalla ei ollut tarjonnut yksilön kokemuspohjan kanssa vastaavaa ymmärrystä. Ymmärryksen hakeminen oli johdattanut tutkittavaa kristinuskosta itäisempien perinteiden ja sitä myötä henkisyyden pariin (vrt. Campbell 2007, Bruce 2017). Synnin käsite toistui aineistossa ongelmallisena ja arvottavassa mielessä ihmislähtöisenä.

H5: Mä oon lapsena saanu sen kokemuksen et se perisynti on hyvin vahva elikkä jaetaan ihmisiä hyviin ja huonoihin ja tekoja pahoihin ja oikeisiin, toi pääsee taivaaseen ja tää menee helvettiin.

Lapsuudessa saatu vahva kokemus perisyynnistä määrittä tutkittavalle kristinuskoa mustavalkoisena sekä ihmisiä ja tekoja kahtia jakavana eetoksena. Lainauksessa ihmisiä ei jaettu hyviin ja pahoihin vaan hyviin ja huonoihin, siinä missä tekoja taas jaettiin pahoihin ja oikeisiin. Hyvän ja huonon suhteen voi ajatella hierarkkisempänä kuin tavallaan vastakkaisten hyvän ja pahan. Teot rajataan

pahoihin ja oikeisiin, mutta oikea tuntuu käsittävän enemmänkin tiettyjen lainalaisuuksien mukaista kuin varsinaisesti hyvää. Lainauksen kristinuskossa ihmisiä arvoitettiin perisyntien ohjaamana yhteisön sääntöjen mukaan toimimisen perusteella parempiin ja huonompiin yksilöihin. Sen sijaan henkisyiden arvopuheenvuoroissa korostuvat rakkaus ja totuus.

H5: Suurinhan on se rakkaus, tai se rakkauden kautta ja totuuteen pyrkiminen niin itselleen, elää sitä elämää omasta totuudesta... ..Koska niin paljon tehdään kaikkea mitä ulkoa sanotaan, että tee niin tai toimi näin, että pitäis löytää se oma totuus sieltä.

Lainauksessa suurin henkiseen identiteettiin liittyvä arvo on rakkaus. Ihminen on lainauksen todellisuudessa rakkauden välittäjä, joka yrittää elää totuudellisesti itseään kohtaan. Oman totuuden vastapuoleksi rakentuu ulkoisten vaikutteiden mukaan toimiminen. Ulkoiset sanomiset tulevat käskynomaisissa muodoissa ”tee niin tai toimi näin”. Woodhead ja Heelas (2005) sekä Watts (2018) ovat kirjoittaneet erityisesti Tayloriin (1992) perustuen itsensä syvällisestä tuntemisesta ja siitä johtoisesta hyvinvoinnista tai mielekkäästi itsestään vastuussa olemisesta jossain määrin vakiintuneena osana henkisyyttä. Myös ulkoisiin vaikutteisiin, erityisesti auktoriteetteihin, on tapana suhtautua henkisyudessa vieroksuen (Utriainen & Ramstedt 2017). Oma totuus, jonka avulla rakkaudellinen elämä on mahdollista, ei tule myöskään lainauksessa sellaisenaan, vaan sen kautta eläminen tapahtuu lainauksessa löytämällä oma totuus ulkoisten vaikutteiden seasta tai alta. Rakkaudellinen elämä suuntautui aineistossa myös ympäröiviin ihmisiin.

H2: Mä luulen et yks arvo on ainakin se et pystyy pyyteettömästi rakastaa niitäki ihmisiä, jotka toimii sua kohtaa väärin tai tekee välillä paha et sä pystyt pääsee sen kaksinaisuuden yläpuolelle... ..sen yläpuolelle et näkee kaikissa sen hyvyiden.

Lainauksessa tavoiteltu rakkaus on pyyteetöntä ja mahdollista kohdistaa myös ihmisiin, jotka tekevät paha. Kaikissa on hyvyttä, myös väärin- tai pahantekijöissä, ja pyyteettömän rakkauden avulla on lainauksessa mahdollista päästä yli kaksinaisen ajattelun, jossa yksilöitä jaetaan hyviin ja pahoihin ihmisiin. On huomionarvoista, että tällainen sanoma, jossa myös väärintekijöissä nähdään hyvää, tuo väistämättä mieleen toisen posken kääntämisen sekä hyvinkin kristillisen moraalisen eetoksen, jota tutkittava instituution ja sen toimesta tulleen opin puolesta kuitenkin myöhemmin aineistossa vieroksui. Lainauksessa kuvaillaan tavoitteeksi myös ”kaksinaisuuden yläpuolelle” pääseminen. Virkkeessä on kaikuja holismista sekä perinteisen länsimaisen hyvä ja paha- tai oikea ja väärä -mallin vieroksumisesta. Tavoiteltavaa rakkaudellista suhdetta muihin ihmisiin kuvattiin aineistossa lisäksi harmonian käsitteellä.

H1: Ehkä semmonen pyyteettömän rakkauden jakaminen ja et sä pyrit kehittää itseäs ihmisenä semmoseen suuntaan et sun toiminta on harmoniassa niinkun kaikkeuden kanssa et sä et omalla toiminnallas satuta muita tai loukkaa muita.

Lainauksessa pyyteettömän rakkauden vaikutuspiiriä laajennetaan itsen ja muiden lisäksi myös yleiseen kaikkeuteen. Arvomaailmaan liitetään rakkauden jakamisen lisäksi itsensä kehittämisen kohti tilaa, jossa yksilön oma toiminta on harmoniassa kaikkeuden kanssa niin, ettei ihminen vahingoita tai loukkaa muita. Pyrkimys itsensä kehittämiseen tuli lainauksessa esillä nimenomaan arvona. Tavoiteltavaksi koettiin harmoninen tila, jossa oma toiminta ei satuta muita ihmisiä. Holistiset painotukset ovat henkisyudessa yleisiä (Campbell 2007, Utriainen & Ramstedt 2017). Harmonia kaikkeuden kanssa on holistinen ajattelumalli, jossa on kaikuja itämaisista uskontoperinteistä kuten buddhalaisuudesta ja jainalaisuudesta. Yleisen harmonian kontekstissa myös ympäristöarvot nousivat esiin aineistossa, kun pohdittiin oman toiminnan seurauksia suhteessa ympäröivään maailmaan.

H4: Kyl mä näkisin et liitty... ..Me ollaan osa luontoa et me kuulutaan siihen ni sillon on meidän velvollisuus yrittää olla vahingoittamatta sitä niin paljon kun mahdollista.

H5: Just niinkun luontoon, et sitä ei tuhota vaan kunnioitetaan ja et kun siellä liikkuu niin sitä mielummin hoidetaan kun tuhotaan.

Molemmissa lainauksissa tehdään linjaus ympäristöarvojen liittymisestä henkisen identiteetin arvomaailmaan. Perustelua tehtiin ensimmäisessä lainauksessa niin, että ihmiset ovat osa luontoa ja että luontoon kuuluminen tuo mukanaan velvollisuuden yrittää olla vahingoittamatta sitä. Perustelu on holistinen. Jälkimmäisessä lainauksessa luontoa pitäisi kunnioittaa ja hoitaa tuhoamisen sijaan siellä liikkeessa. Sekä kunnioittamisen että hoitamisen vastapainona on luonnon tuhoaminen. Watts (2018) on kirjoittanut ajatuksen luonnon pyhydestä henkisyudessa olevan romantiikan ajan perintöä. Lynch (2009) on tulkinnut ympäristöarvojen olevan osana yleistä länsimaista liberaalia arvomaailma luonteva osa progressiivista henkisyyttä. Luontoon suhtautumiseen ei kuitenkaan suhtauduttu kovin poliittisesti. Mielummin hoitava kuin tuhoava asenne ympäristöön ilmenee kuitenkin taustalla olevana oletuksena ja itsestäänselvytenä, jota ei välttämättä olisi tulkintani mukaan tullut sanotuksi ääneen osan tutkittavien kanssa, ellen olisi kysynyt aiheesta suoraan. Ympäristöaiheissa peräänkuulutettiin aineistossa kuitenkin myös armollisuutta.

H7: Kaikki mikä on tavallaan lähempänä semmosta niinku mikäs se nyt on, lähempänä niinku just luontoa ja tämmöstä ni kyllähän ne niinkun on, mut sit myöskin kuitenkaan kaikkeen ei pysty.

Kaikki lähellä luontoa oleva määritellään liittyväksi henkisyuden arvomaailmaan. Samalla kuitenkin painotetaan, että kaikkeen tämän suhteen toimimiseen ei pysty. Keskustelun perusteella voi olettaa, että ympäristöarvojen mukainen toiminta on joskus koettu liian vaativana tai muuten vaan ulkoisena ”tee näin” -vaikutteena, johon henkinen arvomaailma tuntuu usein suhtautuvan varauksella.

5. Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa on tarkasteltu, kuinka henkinen identiteetti rakentuu milleniaalien puheessa. Analyysi tehtiin keväällä 2021 toteuttamani seitsemän henkiseksi itsensä määrittelevän milleniaalin haastattelun pohjalta. Olen analysoinut tuloksia sosiaalisen identiteetin näkökulman sekä subjektiivisen käänteen muodostaman teoreettisen viitekehyksen pohjalta käyttämällä metodina diskurssianalyysiä, jossa keskityin identiteetin rakentumiseen milleniaalien puheessa, Kiinnostuksen kohteena oli erityisesti henkisyysliittävät rajanvedot interdiskursiivisuuden, subjektiposition sekä kielen funktionaalisuuden käsitteitä apuna käyttäen.

Henkistä identiteettiä rajanvetojen näkökulmasta rakennettiin milleniaalien puheessa laajalla spektrillä. Odotetusti selkein rajapinta, jota vasten omaa henkistä identiteettiä peilattiin, oli aineistossa uskonto, josta toisaalta erotettiin kirkon, synnin ja ihmisistä lähtöisin olevan vallan ja hallinnan ulottuvuus erilleen Jumalan sekä Jeesuksen ja opinkohtien omaehtoisten tulkintojen ulottuvuudesta, jonka myötä osia uskontoperinteistä saatettiin liittää osaksi omaa henkisyysliittämistä. Erityisesti kristinusko toimi sosiaalisen identiteetin näkökulmasta rajapintana, jota vasten positiivista erottuvuutta omaan henkiseen identiteettiin tuotettiin arvojen, odotusten sekä toimijuuksien suhteen. Lisäksi henkistä identiteettiä hahmotettiin osaksi omaa elämää niin, että sen vertailukohteena olevaksi vastinpariksi muodostui esimerkiksi elämä ennen henkisyysliittämistä tai elämä ilman henkisyysliittämistä tuomia työkaluja ja sen mukana koettuja muutoksia ja hyötyjä. Henkisen identiteetin koettiin erottuvan positiivisesti esimerkiksi korostuneen henkisen hyvinvoinnin suhteen. Katsomuksellisenä konstruktiona henkiset identiteetit rakentuivat kommunikoiden henkisen ja fyysisen, sisäisen ja ulkoisen maailman sekä yhteisöllisyyden ja individualismin välisiä rajapintoja niin, että henkilökohtaisempia ulottuvuuksia suhteutettiin sen avulla yhteisöihin ja yleisempään elämään suhtautumiseen. Lisäksi henkisyysliittämistä perusteltiin esimerkiksi oman henkilökohtaisen taustan tai henkisyysliittämisen universaalien luonteen kautta. Henkisen identiteetin suhteen tapahtuvaa sisältöjen neuvottelua tehtiin sekä uskonnon ja henkisyysliittämisen rajapinnoilla että henkisyysliittämisen osa-alueiden ja katsomuksellisten varantojen suhteen omakohtaisen luovalla tyylillä.

Milleniaalisukupolvea on kutsuttu toiselta nimeltään myös yksilöllisen valinnan sukupolveksi (Hoikkala & Paju 2008, 287) tai atomisoituneeksi sukupolveksi (Salasuo 2006). Muita sukupolvelle asetettuja leimoja ovat Hoikkalan ja Pajun (2008) mukaan myös kulutus, elämyksellisyys sekä kilpailu, joiden avulla omaa itseä räätälöidään erilaisiin yhteiskunnassa hahmotettuihin tarpeisiin. Lisäksi milleniaalit ovat tällä hetkellä laajalti työelämässä oleva sukupolvinen kohortti, joka eivät

edusta nuorinta eikä vanhinta ikäryhmää sekä kaikkien aikojen vähiten uskonnollinen sukupolvi (Taira 2019). Parkkisen (2019) aineistossa milleniaalien uskonnottomuutta tarkasteltiin identiteettikategoriana, jossa korostuivat yksilöllisyys, liberaalit arvot, kriittisyys, sosiaalinen ympäristö sekä etäisyys uskonnollisista instituutioista. Watts (2018) nosti analyysinsä keskiöön omakohtaista vastuuta ja vapautta korostavan toiminnallisen viitekehyksen milleniaalien henkisyiden harjoittamisessa.

Omakehittäisyys korostui odotetusti milleniaalien henkisten identiteettien rakentumisessa. Puhetavat, joissa henkisyyttä perustellaan katsomuksellisenä vaihtoehtona, koska se toimii juuri yksilölle itselleen, saivat lisäksi perusteluja esimerkiksi johdatuksesta tilannekohtaisen kiinnostuksen ja ihmisten erilaisten henkisten halujen ja valmiuksien myötä. Omakohtaaisuutta oletetaan siis myös muilta ihmisiltä. Milleniaalit itse tuntuivat omaavan kuvan jonkinlaisesta henkisyteen liittyvästä tiedon ja ihmisten kokonaisuudesta, jota tuotettiin aineistossa esimerkiksi sisällyttämällä henkiseen vaikutuspiiriin asioita yleisen tietovarannon perusteella, jota voi kutsua myös esimerkiksi okkulttuuriksi (vrt. Partridge 2004, Kokkinen 2019). Moni oli löytänyt tietoa internetistä, kirjoista, kursseilta sekä sosiaalisesta mediasta. On kiinnostavaa pohtia, kuinka paljon Suomen kaltaisessa henkiseltä vaikutuspiiriltään tapahtumien ja henkilöiden myötä melko keskitetyssä maassa ihmiset päätyvät väkisin saman tiedon äärelle, jolloin tietyt tiedon kanavat saavat institutionalisoituneen aseman. Aineisto ei kuitenkaan varsinaisesti taivu vastaamaan kysymykseen siitä, missä määrin näin on tapahtunut. Kuitenkin ainakin omaehtoisuuden ja moninaisten tulkintojen hyväksyminen sekä oletaminen muilta tuntui aineistossa olevan katsomuksellista toimijuutta yhdistävä tekijä. Ajatuksessa, jonka mukaan jokainen ihminen on potentiaalisesti henkinen, mutta on jokaisesta ihmisestä itsestään kiinni, kuinka omaa henkisyttä toteutetaan, piilee henkisyiden harjoittamiseen liittyvä rajausta siitä, että omaa henkisyttä tulee alkaa aktiivisesti toteuttamaan. Tällaista myös esimerkiksi etsijyydeksi (vrt. Sutcliffe 2003, Kokkinen 2019, Mahlamäki & Kokkinen 2020) kutsuttua toiminnallista viitekehystä voi mielestäni ainakin pitää tietynlaisena henkisyteen liittyvänä instituutiona.

Henkisyiden yleisimmät kritiikit liittyvät usein sen individualismin korostumiseen yhteisöllisyyden sijaan sekä esimerkiksi yhteisen ideologisen pohjan puutteesta johtuvaan yksilökeskeisyyteen (esim. Bruce 2000, Botvar 2009, Watts 2018). Milleniaalisukupolven edustajista taas on mediassa kirjoitettu esimerkiksi ”lumihiutaleina” (Lavas 2017). Milleniaalien henkisyiden yhteisöllinen aspekti näkyi aineistossa esimerkiksi oman identiteetin suhteuttamisessa omaan lähipiiriin, henkisyiden yhteisöihin sekä henkisydestä käytössä olevaan yleiseen tietovarantoon. Yhteisöllisyyden ja individualismin rajapinta tuli kiinnostavalla tavalla esiin myös puheessa

henkisyteen liittyvien yhteisöjen ja ystävien kanssa toimimisesta. Henkisyden yhteisöjä hahmotettiin toisaalta tiedonhankintaväylänä sekä mahdollisuutena saada tukea omaan henkisyteen esimerkiksi kurssien ja sosiaalisen median kanavien kautta. Toisaalta korostetun tärkeäksi nousi löytää oma ääni muiden äänten seasta sekä pystyä hahmottamaan, mikä on oikein itselle verrattuna muihin näkemyksiin. Jos lähipiirissä oli samanhenkisyttä henkisyden suhteen, oli henkistä identiteettiä toteutettu yhdessä esimerkiksi kaveriporukan tai perheen kanssa muun muassa meedion kutsumisen tai energiahoitojen tekemisen muodossa. Tarpeita havaittiin myös hillitä joitakin ulostuloja henkisyden suhteen. Suurin osa ei kuitenkaan kokenut erilaisen suhtautumisen henkisyteen esimerkiksi perheenjäsenten välillä olevan omaa henkisyttä tai keskinäistä yhteiselo rajoittava tekijä.

Erilaisten suhtautumisten sijaan rajoittavaksi tekijäksi monen milleniaalin elämässä nousi uskonnollisuutta edustava kirkko. Kaikilla tutkittavilla oli kristillistä taustaa perheen tai koulutuksen kautta. Kristinuskosta oli kuitenkin ollut huonoja kokemuksia ja pettymyksiä sekä tapahtumien että arvomaailmallisten ja katsomuksellisten erojen kautta. Uskonto oli ollut esillä ikään kuin maidon juomisen tai armeijan kaltaisena entisessä elämänvaiheessa pakollisena konservatiivisena oletuksena, johon ei ollut tartuttu aikuisena ainakaan kirkon edustaman eetoksen muodossa. Erityisesti synnin käsite, syyllistäminen ja ehdottomuus korostuivat puheessa perusteluina henkisyden puolesta uskontoa parempana vaihtoehtona. Uskonnollisia piirteitä sisällytettiin kuitenkin oman katsomuksen harjoittamiseen mielenkiintoisella tavalla omaehtoisesti (vrt. Sohlberg & Ketola 2015, Utriainen & Ramstedt 2017). Aineistossa tehtiin korostettuja eroja esimerkiksi niin, että oma henkisyys ei liity millään tavalla kirkkoon, mutta Jumala ja Jeesus ovat kuitenkin osa sitä. Kielellisesti omaehtoista kristinuskon tulkintaa sanoitettiin esimerkiksi puhumalla Jeesuksesta Kristus-energiana ja oman aikansa noitana tai Jumalasta alkulähteenä. Lisäksi uskonnoista yleensä puhuttaessa aineistossa käytettiin melko kristillistä kieltä, jota oli sitten laajennettu esimerkiksi itämaisten uskontoperinteiden tai vaihtoehtoisten hoitomenetelmien käsitteillä.

Kristillinen tausta näyttäytyi milleniaalien henkisydessä yhtenä resurssivarantona omalle katsomukselle, josta omaan identiteettiin valikoitui sopivanlaisia osia neuvottelevaan tyyliin, oman taustan ja muun elämäkatsomuksen mukaisesti. Tulkintojen omaehtoisuuden voi nähdä myös myös milleniaalisuuteen olennaisesti liittyvänä toiminnallisena eetoksena (vrt. Hoikkala & Paju 2008). Siinä missä omaa itseä räätälöidään erilaisiin yhteiskunnallisiin ja henkilökohtaisiin tarpeisiin, miksi ei omaa katsomustakin ruuvattaisi samalla tavalla henkilökohtaisesti sopivammaksi. Tässä mielessä henkisyys näyttäytyy uskontoon verrattuna ikään kuin optimoituna

ja järkevämpänä vaihtoehtona harjoittaa jonkinlaista versiota uskonnosta itselle sopivaksi räätälöidyllä tavalla. Uskontoon liitettiin aineistossa asioiden ottaminen ”sellaisenaan”, kun taas henkisyteen nähtiin liittyvän enemmän tietoa, käytännöllisyyttä sekä hyötyjä.

Omaa henkistä identiteettiä perusteltiin aineistossa toistuvasti taustoittamalla sitä esimerkiksi suvussa kulkemisella sekä hyvinvoinnin tai kulttuurin myötä henkisyden pariin päätyemisellä. Suomalaiseen kansanperinteeseen suhtauduttiin myönteisesti niin, että se koettiin maanläheiseksi tai omaksi. Suomalaisen kansanperinteen ja sukujen muodossa voi nähdä aineistossa muodostuvan sisäryhmiä, joiden kautta omaa henkistä identiteettiä konstruoidaan. Esimerkiksi äidit ja mummot sekä suvussa ollut roviolla poltettu noita toimivat sekä vaikuttajina että perusteina omalle henkiselle identiteetille. Oli mielenkiintoista huomata, että monien perheiden enimmäkseen kristillinen vaikutuspiiri on ainakin joitain sukupolvia taaksepäin sisältänyt myös jokseenkin periytyviä laajennettuja painotuksia. Suomalainen kansanperinne esiintyi aineistossa maanläheisenä tai kielellisesti omana, lähtökohtaisesti positiivisena perinteenä vaikka siihen ei välttämättä ollut tutustuttu paljon. Aineisto tukee huomiota (Utriainen & Ramstedt 2017) siitä, että esimerkiksi Kalevala saa painoarvoa suomalaisessa henkisyudessa. Oli kuitenkin yllättävää huomata, että painotus liittyi myös laajalti muuhun suomalaiseen kansanperinteeseen ja että esimerkiksi shamanismi liitettiin ikään kuin samaan vaikutuspiiriin. Perustelua tehtiin sosiaalisen identiteetin näkökulmasta erityisesti puhumalla perinteistä ”meidän” pakanallisuutena, joka oli ”täällä” ennen kristinuskkoa. Aineistossa tehtiin siis tavallaan jakoa kansallisiin sisä- ja ulkoryhmiin niin, että kristinuskko on kansanperinteeseen verrattuna tuontitavaraa. Lisäksi henkisyksiä taustoitettiin esimerkiksi joogan, hyvinvoinnin tai kulttuurin myötä aihepiirin äärelle päätyemisellä (vrt. Utriainen & Ramstedt 2017).

Taustoittavan omaehtoisuuden myötä milleniaalien henkisydestä muodostuu kuva, jossa suoranainen valikoivuus ei tunnu olevan niin suuressa roolissa kuin mitä ajatellaan. Kristillisten resurssivarantojen sekä esimerkiksi ihmissuhteiden ja harrastusten sulautuminen osaksi oman henkisen identiteetin rakentumista luo milleniaalien henkisydestä enemmänkin kokonaisvaltaisen kuvan, jossa olemassa olevat elämisen kehykset muodostuvat oman henkisyden perustaksi siinä missä mieltymykset ja tietoiset valinnat. Henkisen identiteetin myötä omasta katsomuksellisesta taustasta otetaan ikään kuin vastuu (vrt. Watts 2018), jonka päälle aletaan lisätä kerroksia omien tarpeiden, mieltymysten ja elämäntilanteiden mukaisesti. Milleniaalit ovat vapaita muokkaamaan omaa henkisyttään, mutta toimien olemassa olevien olosuhteiden alaisena, tai vaikuttamalla olosuhteisiin esimerkiksi kokemusnarratiivien ja sisällyttämisen avulla.

Jos vertailua uskuntoon ei oteta huomioon, suurin positiivisen erottuvuuden perustelu aineistossa oli henkisyiden hyötynäkökulma eli asiat, joita henkisyys on tuonut elämään tai joita se mahdollistaa verrattuna elämään ilman henkisyttä. Milleniaalit itse kokivat henkisyiden potentiaaliltaan muutosvoimaisena. Henkisyiden koettiin tuovan mukanaan esimerkiksi tasapainoa, itsensä rakastamista, oivalluksia sekä luottamusta. Lisäksi erona entiseen elämään saattoi olla kuolemanpelon väheneminen tai elämäntapojen ja arvojen muutos. Erityisesti henkinen hyvinvointi korostui aineistossa eri tavoin. Henkinen identiteetti oli osoittautunut hyödylliseksi erityisesti vaikeiden aikojen kuten eron tai perheenjäsenen menetyksen yhteydessä (vrt. Utriainen 2020a, Bowman 2000, Botvar 2009). On huomionarvoista, että tutkielman sukupuolijakaumalla, kuusi naista ja yksi mies, saattaa olla vaikutusta siihen, että henkinen hyvinvointi korostui aineistossa nykyisellä volyyymillä, sillä oman itsensä sekä läheisten erityisesti henkinen hyvinvointi korostuu erityisesti naisten henkisyiden yhteydessä (vrt. Woodhead & Heelas 2005, Utriainen 2020a). Tosin tutkittavista myös aineiston mies otti esille henkisyiden kytkeytymisen henkiseen hyvinvointiin terapeuttisin painotuksin. Terapeuttisuus on teema, joka voidaan liittää myös osaksi yleistä tyyppikeskustelua milleniaaleista. Henkisyteen liittyi myös puhetapa, jossa elämä nähdään ikään kuin uusin silmin, kun sen ymmärtää henkisellä tavalla. Puheessa on kaikuja perinteisestä esoteerisesta tai new age -vetoisesta transmutaation retoriikasta (vrt. Faivre 1994). Moni tutkittavista koki esimerkiksi kuolemanpelon vähentyneen henkisen tavan katsoa elämää myötä. Henkisyiden henkisen hyvinvoinnin hyötynäkökulmaa voi pitää sosiaalisen identiteetin näkökulmasta sosiaalisen luovuuden strategiana, joilla positiivista erottuvuutta valtakulttuurisiin käytäntöihin tuotetaan (Tajfel 1981).

Subjektiiivisen käänteän valossa (Taylor 1992, Woodhead & Heelas 2005, Watts 2018) henkisyys näytti kytkeytyvän arvoihin etenkin kristinuskon ja henkisyiden arvomaailman vertailussa, sekä niin, että ympäristöarvojen ja henkisyiden välillä nähtiin yhteyksiä. Lisäksi myös omaehtoisuus verrattuna tietyn katsomuksellisen perustan ottamiseen sellaisenaan voi myös nähdä olevan kytköksissä subjektiiivisen käänteän mukaiseen uskonnon tai henkisyiden harjoittamiseen (vrt. Woodhead & Heelas 2005). Henkinen identiteetti ja ympäristöarvot koettiin yhteensopivaksi esimerkiksi perustellen ihmisen suuressa mittakaavassa olevan holistisella logiikalla osa luontoa. Henkisyiden kytkeytymistä arvoihin on aiemmassa tutkimuksessa (Lynch 2007, Botvar 2009, Watts 2018) kuvailtu asettuvan liberaalien ja konservatiivisten arvomaailmojen sisään karkeasti niin, että henkisyys liittyy liberaalimpiin arvoihin, individualismiin sekä esimerkiksi ympäristöteemoihin ja uskonto taas konservatiivisempiin arvoihin, joihin liittyy esimerkiksi kansallisia painotuksia ja perinteisiä sukupuolirooleja (Ketola 2020a). Ympäristökysymykset tosin

nousivat esiin lähes kaikissa haastatteluissa vasta, kun aiheesta kysyttiin suoraan. Uskonto koettiin aineistossa yhteiskunnallisena instituutiona rajoittavaksi ja ehdottomaksi, mutta esimerkiksi sukupuolirooleista, kansallisista painotuksista tai samaa sukupuolta olevien välisistä avioliitoista ei aineistossa puhuttu ainakaan suoraan. Tosin on mielestäni perusteltua olettaa, että yleisestä ehdottomuudesta puhuminen liittyen uskonnollisuuteen liittyy ainakin osittain juuri näihin aihepiireihin. Kuitenkin individualismi ja omaehtoisuus olivat aineistossa sekä arvoliberalismia että ympäristöä suuremmissa roolissa.

Sosiaalisen identiteetin näkökulma tuntuu avaavan henkisyiden tutkimukseen huomiota kiinnittäviä tulkinnallisia ovia. Huomion keskittäminen esimerkiksi interdiskursiivisuuden sekä subjektipositivoiden kannalta henkisyiden varsinaisen substanssin lisäksi sitä ympäröiviin rajanpintoihin ja siihen kuinka rajapinnat osaltaan rakentavat henkisiä identiteettejä mahdollisti oman tulkintani mukaan sellaisten huomioiden tekemisiä, jotka olisivat saattaneet jäädä huomiotta perinteisen sisällönanalyysin tai fenomenologisemman tutkimusasetelman kanssa. Toisaalta esimerkiksi kriittisesti orientoitunut diskurssianalyysi menetelmänä näyttää todennäköisesti parhaat puolensa esimerkiksi uutistekstin tai jonkin vähemmän henkilökohtaisen aineiston kanssa. Haastatteluaineiston tapauksessa tutkimuksen laadullisuus korostui erityisesti tulkinnallisia valintoja tehdessä. Seitsemän haastattelun muodostamalla aineistolla analyysin tulokset ovat parhaimmillaankin suuntaa antavia. Lisäksi aineiston sukupuolijakauma on epätasapainoinen. Kuusi naista ja yksi mies muodostavat viiteryhmän, joka ei pääse käsiksi esimerkiksi sukupuolisiin eroihin henkisyiden harjoittamisessa, vaikka osin vastaakin henkisten ihmisten sukupuolijakaumaa Suomessa. Aineiston perusteella ei myöskään pystytä kuvailemaan juuri milleniaalien henkistä identiteettiä erotuksena esimerkiksi keski-ikäisten henkiseen identiteettiin. Koska aineisto rajattiin vain milleniaaleihin, on perusteltua käsitellä tuloksia milleniaalien henkisestä identiteetistä. Siinä missä orientaatio niin henkisyteen kuin siitä puhumiseen tai esimerkiksi haastattelututkimuksiin vastaaminen yleensä tuntuvat olevan naisennemmistöisiä asioita, on henkisyiden piirissä myös paljon miehiä sekä muun sukupuolisia, joiden välisiä eroja henkisten identiteettien välillä olisi kiinnostavaa tutkia. On myös huomionarvoista, että haastattelututkimuksen tekemisen itsessään on jo aineiston rajaamista tarpeeksi ulospäinsuuntautuneisiin ihmisiin, varsinkin kun tutkimukseen pitää itse ilmoittautua. Se ei tavoita ihmisiä, jotka eivät tunne mielekkääksi tai luontevaksi kommunikoida omasta henkisyystään ääneen tuntemattomalle ihmisille. Tämä rajaa esimerkiksi introverteja persoonallisuuksia tutkimuksen ulkopuolelle. Pienestä aineistosta huolimatta saturaatiota alkoi tapahtua aineiston keräämisen loppuvaiheessa esimerkiksi henkisyiden käytäntöjen sekä rajapintojen suhteen. Kuitenkin jokainen haastattelu toi myös jotakin uutta

näkökulmaa tutkielmaan. Tavallaan nimensäkin mukaisesti vapaamuotoinen henkisyys on aiheena kuitenkin sellainen, että sisällöllisen saturaation saavuttaminen voi olla haastavaa. Näytänäkökulma mahdollisti kuitenkin sen sanoittamisen, mitä kielellä aineistossa tehdään. Tutkimusasetelman asettaman rajauksen myötä juuri käytössä olleeseen tutkimusasetelmaan liittyviä havaintoja oli kuitenkin mahdollista tehdä aineistosta. Tältä osin pidän asetelmaa haastavana, mutta ainakin osittain onnistuneena. Haastavimmaksi koin tutkimustulosten rajaamisen kokonaisuudeksi, jossa on tutkimuskysymyksen sekä tutkimusasetelman kannalta mielekkäin osa tiedosta, jota menetelmällä aineistosta oli tuotettavissa. Diskursseja löytyi aineistosta runsaasti, ja laajemman aineiston avulla olisi ehkä ollut mahdollista havaita vahvempia painotuksia.

Tutkimusta olisi mielenkiintoista jatkaa yksinkertaisesti laajentamalla spektriä. Henkisyys ilmiönä liitettynä juuri milleniaalisukupolven on kiinnostava esimerkki katsomuksellisten orientaatioiden ja modernin yhteiskunnan tai elämän välisistä kompromisseista. Laajemmalla otannalla aiheesta voisi esittää laajempia kysymyksiä. Milleniaalisukupolvi on tällä hetkellä yhteiskuntaa osin pyörittävä sukupolvi vanhimpien ja nuorempien sukupolvien välissä. Tämä rajaa luonnollisesti pois esimerkiksi nuorison, joilla on tapana yleensä ilmentää yhteiskunnallisia ilmiöitä kaikkein ilmeisimmin. Myös henkisyiden suhteen on uutisoitu esimerkiksi ”TikTok-noidista”, joiden voi ajatella edustavan Z-sukupolven henkisyiden kulttuuria. Tällaisten vahvasti identiteettiin sidoksissa olevien sukupolvijakaumien välisiä eroja olisi myös kiinnostavaa tutkia. Myös vertaaminen vanhempiin sukupolviin sekä laajemmin esimerkiksi Woodheadin & Heelasin (2005) aineistoon erilaisella tutkimusasetelmalla voisi olla kiinnostava tapa kerätyn aineiston lisäkäyttöön. Lisäksi jatkokysymys, jota olisi kiinnostava jatkaa, on henkisten identiteettien periytyminen suvussa, sillä ainakin pienen aineiston kanssa erityisesti äitien ja isoäitien rooli vaikuttajina ja perinteen välittäjinä korostui yllättävän paljon.

Aineistonkeruu toteutettiin globaalien korona-viruskriisin aikana. Pandemian aikana henkinen identiteetti näkyi ensisijaisesti lisääntyneenä aikana pohdiskella henkisiä asioita. Yleisesti henkisyiden ja pandemian suhteen arvioitiin aiheuttaneen jakautumista sekä potentiaalisia henkisiä havahtumisia maailman pysähtymisen myötä. Oli kiinnostavaa huomata, ettei henkinen identiteetti korostunut apuna globaalien kriisitilanteiden suhteen. Siinä missä henkisestä identiteetistä oli apua esimerkiksi erosta tai arjen vastoinkäymisistä selviämiseen, korostui sen rooli pandemia-aikana enimmäkseen lisääntyneenä aikana pohtia asioita. Huomio antaa suuntaa siitä, että yksilöllinen henkinen identiteetti koetaan myös apuna ensisijaisesti yksilöllisiin ongelmiin. Aiheesta olisi mielenkiintoista laajentaa esimerkiksi henkisyiden, tai uskonnon tutkimuksen pandemiajohtojen

rajauksin suuntaan. Esimerkiksi siirtymästä ”nettijoogaan” ja muuhun sosiaalisen median henkisyyteen olisi kiinnostavaa kerätä kokemuksia.

Tutkimuksen perusteella milleniaalien henkinen identiteetti rakentui omaehtoiseksi katsomukselliseksi orientaatioksi, jossa olemassa olevia elämän osa-alueita liitettiin osaksi omaa henkisyyttä, jota voitiin sitten laajentaa erilaisin painotuksin olemassa olevien mahdollisuuksien, resurssivarantojen, tarpeiden ja mieltymysten valossa. Identiteetti rakentui muotoonsa vertailussa uskonnon sekä elämän ilman henkisyyttä kanssa niin, että sen vastinparina toimi esimerkiksi elämä ennen henkisyyttä tai elämä ilman henkisyyden tuomia työkaluja ja sen mukana koettuja hyötyjä, kuten valmiuksia henkisen hyvinvoinnin parantamiseen. Prosessin tuloksena oli positiivinen henkinen identiteetti.

Kirjallisuus:

Abrams, Dominic & Hogg, Michael (1990) "An introduction to the social identity approach."

Teoksessa *Social Identity Theory: Constructive and Critical Advances*, toim. Dominic Abrams & Michael Hogg, 1-9. London: Harvester Wheatsheaf.

Arola, Iiro (2010) "'Ni sit mä tajusin, et on muitakin kuin minä": Suomenuskoisten sosiaalinen identiteetti." Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto, teologinen tiedekunta, Maailman kulttuurien laitos

Beckford, James A. (1978) "Accounting for conversion." *British Journal of Sociology* 29 (2): 249-262.

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1994) *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Suom. Vesa Raiskila. Helsinki: Kirjapaino-Oy Like.

Botvar, Pål Ketil (2009) "Alternative Religion – A New Political Cleavage?: An Analysis of Norwegian Survey Data on New Forms of Spirituality." *Politics and Religion* 2(3), 378-394.

Bowman, Marion (2000) "More of the Same? Christianity, Vernacular Religion and Alternative Spirituality in Glastonbury." *Beyond New Age: Exploring alternative spirituality*, toim. Steven Sutcliffe & Marion Bowman, 83-104. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Bruce, Steve (2000) "The New Age and Secularisation." *Beyond New Age: Exploring alternative spirituality*, toim. Steven Sutcliffe & Marion Bowman, 220-236. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Bruce, Steve (2017) *Secular Beats Spiritual: The westernization of the easternization of the west*. Oxford: Oxford University Press.

Campbell, Colin (2007) *The Easternization of the West: A thematic account of cultural change in the modern era*. London: Boulder.

Comte-Sponville, André (2008) "Can There Be an Atheist Spirituality?" *The Book of Atheist Spirituality*. Kääntänyt Nancy Huston. London: Bantam Books.

Fairclough, Norman (2003) *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. New York: Routledge.

Fairclough, Norman (2010) *Critical discourse analysis: The critical study of language*. 2. painos. Harlow: Longman

Faivre, Antoine (1994) *Access to Western Esotericism*. Albany: State University of New York Press.

Hanegraaff, Wouter (1996) *New Age Religion and Western Culture: Esotericism in the Mirror of Secular Thought*. Leiden: BRILL.

Hanegraaff, Wouter (1999) "New Age Spiritualities as Secular Religion: A Historian's Perspective." *Social compass* 46 (2): 145-160.

Havukumpu, Kaisu (2014) "Musliminaisen sosiaalinen identiteetti: vertaileva tutkimus kahdeksasta islamiin syntyneestä ja islamiin päätyneestä naisesta pääkaupunkiseudulla." Pro gradu-tutkielma Helsinki: Helsingin yliopisto.

Halme, Maija (2018) "Ateistisen retoriikan aarreaitta: Vapaa-ajattelijoiden sosiaalisen identiteetin rakentuminen 2010-luvun Suomessa." Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto. Teologinen tiedekunta.

Heelas, Paul & Woodhead Linda (2000) *Religion in Modern Times: An Interpretive Anthology*. Oxford: Blackwell Publishers.

Heelas, Paul & Woodhead Linda (2005) *The spiritual revolution: Why is religion giving way to spirituality*. Oxford: Blackwell.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2008) *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Hjelm, Titus (2016) "Theory and Method in Critical Discursive Study of Religion: An Outline." Teoksessa *Making Religion: Theory and Practice in the Discursive Study of Religion*, toim. Frans Wijzen & Kocku Von Stuckrad, 15-34. Leiden: BRILL.

Hogg, Michael A. & McGarty, Craig (1990) "Self-categorization and social identity". Teoksessa *Social Identity Theory: Constructive and Critical Advances*, toim. Dominic Abrams & Michael Hogg, 10-27. London: Harvester Wheatsheaf.

Hoikkala, Tommi & Paju, Petri (2008) "Entä nuoremmat sukupolvet? Sukupolvitutkimus ja nuorisopolitiikka." Teoksessa *Kenen sukupolveen kuulum? Suurten ikäluokkien tarina*, toim. Semi Purhonen, Tommi Hoikkala & J. P. Roos, 270-294. Helsinki: Gaudeamus.

Jenkins, Richard (2008) *Social Identity*. 3. painos. New York: Routledge.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.

Ketola, Kimmo (2020a) ”Uskonto ja kulttuurin murros.” Teoksessa *Uskonto arjessa ja juhlassa. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016-2019*, toim. Hanna Salomäki, Maarit Hytönen, Kimmo Ketola, Veli-Matti Salminen & Jussi Sohlberg, 12-41. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 134.

Ketola, Kimmo (2020b) ”Uskonnolliset identiteetit ja uskomusmaailma moninaistuvat.” Teoksessa *Uskonto arjessa ja juhlassa. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016-2019*, toim. Hanna Salomäki, Maarit Hytönen, Kimmo Ketola, Veli-Matti Salminen & Jussi Sohlberg, 67-86. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 134.

Kokkinen, Nina (2019) *Totuudenetsijät: Esoteerinen henkisyys Akseli Gallen-Kallelan, Pekka Halosen ja Hugo Simbergin taiteessa*. Tampere: Vastapaino.

Lavas, Ilkka (2017) ”Lumihiutaalesukupolvi ja sisu” *www.city.fi*. 26.12.2017, vierailtu 18.10.2021.

Lynch, Gordon (2007) *The New Spirituality: An Introduction to Progressive Belief in the Twenty-first Century*. New York: I. B. Tauris & Co Ltd.

Mahlamäki, Tiina & Kokkinen, Nina (2020) ”Henkisyys, uushenkisyys ja esoteerisuus.” Teoksessa *Uskontotieteen ilmiöitä ja näkökulmia*, toim. Heikki Pesonen & Tuula Sakaranaho, 194-203. Helsinki: Gaudeamus.

Martin, Craig (2017) *A Critical Introduction to the Study of Religion*. 2. painos. London: Routledge 2017.

Mäkinen, Laura (2019) ”Työttömyyden ja eläkkeelle siirtymisen kertomukset: Eläkkeelle jääneiden pitkäaikaistyöttömien koettu hyvinvointi ja sosiaalinen identiteetti.” Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiaalitieteiden laitos.

Niska, Miira, Olakivi, Antero & Vesala, Kari Mikko (2018) ”Haastattelumenetelmän tulkinnat sosiaalitieteellisessä diskurssintutkimuksessa – Esimerkkinä laadullisen asennetutkimuksen lähestymistapa” Teoksessa *Diskurssintutkimuksen menetelmistä. On the methods in discourse studies*, toim. Lauri Haapanen, Liisa Kääntä & Lotta Lehti, 93-113. *AFinLA-e. Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2018 / no. 11*.

- Oakes, Penelope (1987) "Salience of Social Categories". Teoksessa *Rediscovering the Social Group: A Self-Categorisation Theory*, toim. John C. Turner, Michael A. Hogg, Penelope J. Oakes, Stephen D. Reicher & Margareth S. Wetherell, 117-141. Oxford: Blackwell.
- Opas, Minna (2009) Mitä on uskontoetnografia? Teoksessa *Uskonnon paikka: kirjoituksia uskontojen ja uskontoteorioiden rajoista*, toim. Outi Fingerroos, Minna Opas & Teemu Taira, 153-182. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Paavola, Terhi (2011) "Y-sukupolvi haluaa uudenlaista johtamista." *Fennia*, 2011, nro 1.
- Parkkinen, Tiina (2019) "Oman tien suuntaan: Normalisoituva uskonnottomuus ja yksilöllisyys urbaaneilla milleniaaleilla." Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Partridge, Christopher (2004) *The Re-Enchantment of the West. Volume 1. Alternative spiritualities, Sacralization, Popular Culture and Occulture*. London: T & T Clark International.
- Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret (1988) "Discourse analysis and the identification of interpretative repertoires" Teoksessa *Analysing everyday explanation. A Casebook of Methods*, toim. Charles Antaki, 168-183. London: Sage publications.
- Pälli, Pekka & Lillqvist, Ella (2020) "Diskurssianalyysi." Teoksessa *Kielentutkimuksen menetelmiä II*, toim. Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Nikanne, Urpo & Sinnemäki, Kaius, 374-411. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Rastas, Anna (2005) Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*, toim. Juhanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula, 78-102. Tampere: Vastapaino.
- Richardson, John (2007) *Analysing newspapers: an approach from critical discourse analysis*. New York: Palgrave Macmillan.
- Salasuo, Mikko (2006) *Atomisoitunut sukupolvi – pääkaupunkiseudun nuorisokulttuurinen maisema ja nuorisotyön haasteita*. Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuksia 5/2006.
- Sakaranaho, Tuula (2011) "Religion and the Study of Social Memory." *Temenos* 47 (2), 135-158.
- Sillfors, Mikko. (2014) "Ateismin lähteillä: Jumalattomuuden alkuperän ja yleistymisen tarkastelua." *Uskonnotutkija - Religionsforskaren*, 3(1). Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/uskonnotutkija/article/view/64583>, vierailtu 18.10.2021.

- Sillfors, Mikko (2017) *Jumalattomuus ja hyvä elämä: ateistinen henkisyys vaihtoehtona monoteistiselle uskonnolle 2000-luvun länsimaissa*. Helsinki: Unigrafia.
- Sohlberg, Jussi & Ketola, Kimmo (2015) "From Western Esotericism to New Spirituality: The Diversity of New Age in Finland." *Handbook of Nordic New Religions* 11, 126-140.
- Sohlberg, Jussi & Kokkinen, Nina (2020) "Esoteerisuus, new age & uushenkisyys – kehityssuuntia 1900-luvun loppupuolelta nykypäivään." Teoksessa *Moderni esoteerisuus ja okkultismi Suomessa*, toim. Tiina Mahlamäki & Nina Kokkinen, 269-290. Tampere: Vastapaino.
- Sutcliffe, Steven & Bowman, Marion (2000) *Beyond New Age: Exploring alternative spirituality*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Sutcliffe, Steven J. (2003) *Children of The New Age: A history of spiritual practices*. London: Routledge.
- Taira, Teemu (2019) "Mistä puhumme, kun puhumme uskonnottomuudesta?" *Katsomukset.fi: uskonnot ja katsomukset suomalaisessa yhteiskunnassa*. <https://katsomukset.fi/2019/04/10/mista-puhumme-kun-puhumme-uskonnottomuudesta/> vierailtu 18.2.2021.
- Tajfel, Henri (1981) *Human Groups & Social Categories: Studies in social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tajfel, Henri (2010) "Introduction". Teoksessa *Social identity and intergroup relations*, toim. Henri Tajfel, 1-14. Cambridge: Cambridge University Press.
- Taylor, Charles (1992) *Ethics of Authenticity*. London: Harvard University Press.
- Thomas, Owen C. (2006) "Spiritual but Not Religious: The influence of the current Romantic movement". *Anglican Theological Review* 88 (3), 397–415.
- Tolle, Eckhart (1997) *The Power of Now: A Guide to Spiritual Enlightenment*. Namaste Publishing Inc.
- Turner, John C. (1987) *Rediscovering the Social Group: A Self-Categorisation Theory*. Oxford: Blackwell.
- Turner, John C. (2010) "Towards a cognitive redefinition of the social group." Teoksessa *Social identity and intergroup relations*, toim. Henri Tajfel, 15-40. Cambridge: Cambridge University Press.

Utriainen, Terhi (2017) *Enkeleitä työpöydällä: Arjen ja lumon etnografiaa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Utriainen, Terhi & Ramstedt, Tommy (2017) ”Uushenkisyys.” Teoksessa *Monien uskontojen ja katsomusten Suomi. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja nro 48*, toim. Ruth Illman, Kimmo Ketola, Riitta Latvio & Jussi Sohlberg, 213-223. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Utriainen, Terhi (2020a) ”Elettyä vernakulaaria uskontoa oppimassa: Suomalaiset naiset henkisyyden poluilla”. Teoksessa *Eletty uskonto: Arjen uskonnollisuudesta ja sen tutkimuksesta*, toim. Elina Vuola, 217-241.

Utriainen, Terhi (2020b) “Lived Religion Meets Secular Life: The Dynamics of Framing and the Subjunctive Power of Ritual.” *Journal of Contemporary Religion* 35(2), 195-212.

Ylikoski, Esa (2017) ”Uskonottomuus Suomessa.” Teoksessa *Monien uskontojen ja katsomusten Suomi. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja Nro 48*, toim. Ruth Illman, Kimmo Ketola, Riitta Latvio & Jussi Sohlberg, 159-169. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Von Stuckrad, Kocku (2013) ”Secular Religion: A Discourse–historical Approach to Religion in Contemporary Western Europe.” *Journal of Contemporary Religion* 28, 1-14.

Watts, Galen (2018) ”On the Politics of Self-Spirituality: A Canadian Case Study.” *Studies in Religion/Sciences Religieuses* 47 (3), 345–372.

Liite 1: Haastattelukutsu:

Milleniaali! Määritteletkö itsesi henkiseksi ihmiseksi? Miten se näkyy elämässäsi?

Etsitään haastateltavia uskontotieteen pro gradu -tutkielmaan!

Tutkielman aiheena ovat henkiseksi itsensä määrittelevien milleniaalien käsitykset henkisyydestä, sekä henkisyyden vaikutuksista heidän elämäänsä ja arkeensa. Sinun tulee siis olla syntynyt vuosien 1980 ja 1995 välillä, sekä määritellä itsesi henkiseksi ihmiseksi.

Haastattelut tehdään oletusarvoisesti zoomissa ja niistä tehdään tallenne tutkimuksen tekemisen ajaksi, joka poistetaan tutkimuksen päätyttyä. Tarvittaessa haastattelu voidaan sopia tapahtuvaksi myös esimerkiksi puhelimen välityksellä, jos niin toivot.

Saat kysymykset etukäteen tarkasteltavaksi. Haastattelua varten täytetään yhdessä kirjallinen suostumuslomake. Lisäksi tutkimuksen aiheesta ja tarkoituksesta voidaan keskustella tarvittaessa. Sinulla on mahdollisuus perua osallisuutesi tutkimukseen missä tahansa tutkimuksen vaiheessa.

Tutkimushaastattelut ovat luottamuksellisia ja tulokset kerrotaan niin, ettei yksittäisiä henkilöitä voida tunnistaa.

Kiinnostuitko? Kysy lisätietoja tai ilmoittaudu haastatteluun:

jonni.karlsson@helsinki.fi

Jonni Karlsson

Liite 2: Haastattelurunko

Kerro vapaasti omasta henkisyydestäsi.

Mikä on ollut ensimmäinen kosketuksesi henkisyyteen?

Mitkä kokemukset ovat erityisesti vaikuttaneet henkisyyteesi?

Miten vertailisit henkisyyttä uskontoon?

Mikä on kokemuksesi kristinuskosta?

Miten henkisyys näkyy sinun elämässäsi ja arjessasi konkreettisesti? Esimerkiksi viikon aikana?

Mihin henkisin harjoitteisiin, tai perinteisiin olet ottanut osaa elämäsi aikana? Miten päädyit niiden pariin?

Onko tämä tapahtunut samanaikaisesti, vai yksi perinne kerrallaan?

Luetko henkisyyteen liittyvää kirjallisuutta? Mitä?

Onko sinulla henkisyyteen liittyvää esineistöä?

Oletko käynyt henkisyyteen liittyvissä tapahtumissa tai kursseilla? (Esim. Hengen ja tiedon messut tai erilaiset koulutukset.)

Sanoisitko, että henkisyys on sinulle yhteisöllistä, henkilökohtaista vai molempia? (Millä tavalla?)

Onko sinulla tavoitteita henkisyyden suhteen? (Minkälaisia?)

Onko henkisyydessä sinulle kyse hyvinvoinnista? Entä henkisestä kasvusta?

Miten pidät muuten huolta hyvinvoinnistasi?

Millaisia arvoja henkisyyteen liittyy?

Onko henkisyys vaikuttanut sinun arvomaailmaasi? Miten? Koetko arvomaailman tärkeäksi osaksi henkisyyttä?

Onko henkisyys vaikuttanut päätöksentekoon elämässäsi?

Millaisina aikoina henkisyys on ollut eniten pinnalla elämäsi aikana? (Onko pandemia-aika vaikuttanut tähän?)

Mitä henkisyys tuo sinun elämääsi?

Onko vielä jotain mitä haluat kertoa?

Liite 3: Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Tutkimuksen nimi:

Pro gradu -tutkielma milleniaalien henkisyystä

Tutkimuksen tekijä:

Jonni Karlsson

Kuvaus tutkimuksesta:

Helsingin yliopiston maailman kulttuurien laitoksen uskontotieteen oppiaineen maisterivaiheen opinnäytetyö. Tutkielman aiheena ovat henkiseksi itsensä määrittelevien milleniaalien henkisyyden muodot sekä henkisyyden vaikutukset heidän elämäänsä ja arkeensa. Kyseessä on aineistolähtöinen haastattelututkimus, joka käyttää analyysimetodina diskurssianalyysiä.

Tutkimuskysymyksinä toimivat: Millaista milleniaalien henkisyys on? Miten henkisyys näkyy milleniaalien elämässä, arjessa ja arvoissa?

Tutkimuksen tulokset julkaistaan tutkimuksen hyväksymisen jälkeen opinnäytetöiden E-thesis -palvelussa (ethesis.helsinki.fi), sekä mahdollisesti Helsingin yliopiston digitaalisessa arkistossa (helda.helsinki.fi). Tutkielmasta kirjoitetaan todennäköisesti lyhyt teksti Antroblogi -verkkojulkaisuun loppuvuoden 2021 aikana.

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia, henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon, minua koskevaa aineistoa käytetään vain kyseiseen tutkimukseen ja aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja siihen, että antamiani tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin.

Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni.